

Pers, Provincie & Politiek cynisme

De invloed van de media op de relatie tussen burgers & de provincie Zuid-Holland

Samenvatting

In dit onderzoek is de invloed van de media onderzocht op de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland. De centrale vraag van dit onderzoek is: *“Op welke wijze beïnvloedt de manier waarop de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland in de media komen de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland?”* Er is daarbij vooral gekeken naar de landelijke en regionale dagbladen.

Allereerst is in kaart gebracht hoe de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media er uit ziet. Vervolgens zijn ontwikkelingen in het medialandschap in kaart gebracht die van invloed zijn op de inhoud of de presentatie van het nieuws. In drie cases is door middel van inhoudsanalyse onderzocht in welke mate de provincie aanwezig is in de nieuwsstroom en of er sprake is van het strategieframe in de cases. De cases zijn Kustwering, herindeling van de Hoeksche Waard en de Rijn gouwelijn.

De media hebben invloed op de relatie tussen de provincie Zuid-Holland en burgers doordat zij voor een groot deel bepalen of beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland aan burgers gepresenteerd worden. De trend in de regionale media, om minder nieuws over de provincie te plaatsen omdat zij in de ogen van de journalistiek politiek onbelangrijk zijn, is een bedreiging voor de provincie en de relatie met haar burgers.

Burgers zijn slecht op de hoogte van de taken en functies van de provincie en voelen zich niet betrokken bij de provincie. Dit lage kennisniveau maakt de burger kwetsbaar voor een journalistiek middel als het strategieframe.

Het strategieframe is van invloed op politiek cynisme. Als er veel van het strategieframe in de berichtgeving over een beleidsonderwerp is, dan heeft dat een negatieve invloed op de relatie tussen burgers en de provincie omdat het politiek cynisme aanwakkert.

Uit de analyse van de drie cases blijkt dat er in de case van de herindeling van de Hoeksche Waard veel gebruikt gemaakt is van het strategieframe. In de case van de Kustwering en de Rijn gouwelijn was erg weinig strategisch nieuws aanwezig en wordt politiek cynisme niet aangewakkerd.

Mogelijk is de belangrijkste voorspeller van het gebruik van het strategieframe een grote hoeveelheid tegenstanders zoals het geval was bij de herindeling van de Hoeksche Waard. Een situatie waarin zich zoveel tegenstanders manifesteren bij provinciaal beleid als bij de herindeling van de Hoeksche Waard komt niet zo vaak voor. De bedreiging van politiek cynisme door strategisch nieuws over de provincie in de media, is daardoor gering. Maar als een dergelijke situatie zich in de media voordoet, zijn de gevolgen ervan voor politiek cynisme wel

groot. Immers dan heeft het strategiefraam de sterkste impact op burgers die een laag kennisniveau hebben van politiek, en dat is het geval bij de provincie.

Dit lage kennisniveau van burgers over de provincie is mogelijk de grootste bedreiging voor de relatie tussen burgers en de provincie. De media versterkt dit slechts door weinig aandacht te besteden aan provinciale politiek.

Aanbevelingen

De provincie moet proberen meer en prominenter in het nieuws te komen. Dit kan zij doen door meer in te springen op trends in de journalistiek als: personalisering en nieuwswaarde als criterium. Verder zijn de belangrijkste aanbevelingen:

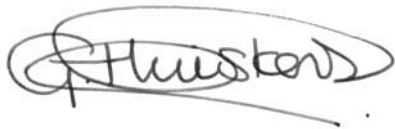
- Beleidsonderwerpen duidelijker profileren met specifieke personen, bijvoorbeeld Gedeputeerden, binnen de provincie.
- Burgers centraal stellen en gevolgen voor burgers helder benadrukken in communicatie-uitingen. Daarbij moet specifiek gericht worden op doelgroepen van de verschillende media in de provincie Zuid-Holland.
- De provincie dient een prioriteit te maken van het verhogen van het kennisniveau van burgers.
- Verlevendiging van het provinciale debat door duidelijkere stellingname over standpunten in de Provinciale Staten.
- Onderzoek doen naar de houdingen en visies van burgers uit de provincie Zuid-Holland, uitgesplitst naar verstedelijkte gebieden en niet verstedelijkte gebieden.

Voorwoord

In het kader van het afstuderen van de studie Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit heb ik mij verdiept in de relatie tussen de media, de provincie Zuid Holland en de inwoners van de provincie Zuid Holland, met als eindresultaat deze scriptie.

De kans om stage te lopen bij de provincie Zuid-Holland gaf mij een kijkje in de keuken van het communicatie- en persbeleid van de provincie. Deze ervaring was voor het schrijven van deze scriptie erg belangrijk. Ik wil daarvoor in het bijzonder bedanken: Jos de Jong en Jan Ormel voor het creëren van een plek op de afdeling communicatie en Jan Hulsker voor zijn vakinhoudelijke begeleiding binnen de provincie.

Voor de begeleiding vanuit de Erasmus Universiteit wil ik graag Arthur Edwards en Linze Schaap bedanken. Tot slot wil ik verder iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan mijn scriptie.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'G. Huiskens', enclosed within a large, loopy oval shape.

Geraldine A. M. Huiskens

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	1
1.1	Provincies, burgers en media in verandering	1
1.2	Vraagstelling	2
1.3	Wijze van onderzoek.....	3
1.4	Toelichting op begrippen en afbakening.....	5
1.5	Leeswijzer	5
2.	Burgers, provincie en de media	7
2.1	De relatie tussen burgers, overheid en media	7
2.1.1	Elementen van politieke communicatie.....	8
2.1.2	Politieke communicatie in een democratie.....	11
2.2	Veranderingen in de verhouding tussen burgers, overheid en de media	12
2.2.1	Van verzuiling naar integrale markt.....	12
2.2.2	Acht ontwikkelingen.....	12
2.2.3	Medialogica	16
2.3	Het beeld van burgers over beleid en politiek.....	17
2.3.1	Waardering voor de overheid en de regering	17
2.3.2	Houdingen over de politiek.....	18
2.3.3	Politiek vertrouwen	18
2.3.4	Politiek cynisme.....	19
2.4	De relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.....	20
2.4.1	Publieke domein van Zuid-Holland	20
2.4.2	Beleidssterreinen van Provincie Zuid-Holland	20
2.4.3	Burgers in Zuid-Holland.....	22
2.5	De provincie Zuid-Holland in de media	25
2.5.1	De pers.....	26
2.6	Conclusie	29
3.	Theoretisch kader	31
3.1	Agendasetting	31
3.1.1	De agendasetting theorie	31
3.2	Nieuws, nieuwswaarde en selectiecriteria	32
3.2.1	Wat is nieuws?	32
3.2.2	Selectiecriteria voor nieuwswaarde.....	33
3.2.3	Bronnen die sneller in het nieuws komen	35
3.3	Framing	36
3.3.1	Framing theorie	36
3.3.2	Een geïntegreerd procesmodel voor framing.....	37
3.3.3	Effecten van framing	38
3.4	Strategieframe.....	40
3.4.1	Strategieframe theorie.....	40
3.4.2	Gevolgen van het strategieframe	41
3.5	Het strategieframe in nieuws over de Europese Unie	43
3.5.1	Cynical and engaged.....	43
3.5.2	The spiral of cynicism reconsidered	44
3.6	Conclusie	45

4.	Methodologie	47
4.1	Casestudy	47
4.1.1	Definitie van een casestudy	48
4.1.2	Het domein: pars pro toto versus cases op zich	49
4.1.3	Selectiecriteria van de cases	49
4.2	De cases	51
4.2.1	Kustwering.....	51
4.2.2	Herindeling Hoeksche waard	51
4.2.3	Rijngouwelijk	52
4.3	Inhoudsanalyse	53
4.3.1	Inhoudsanalyse: een definitie.....	53
4.3.2	Latente en manifeste kenmerken.....	54
4.4	De aanwezigheid van de provincie Zuid-Holland in de cases	55
4.5	Het strategiefraam in de cases	56
4.5.1	De strategie indicatoren	57
4.5.2	Interpretatie van de indicatoren van het strategiefraam.....	58
4.6	Het verzamelen van de artikelen	60
4.6.1	Selectie van artikelen voor de analyse van het strategiefraam.....	61
4.7	Het codeerschema	61
4.8	Samenvatting	63
5.	De resultaten.....	65
5.1	De nieuwswaardigheid van de provincie	65
5.2	Aantal artikelen en de mediatitels	67
5.2.1	De geselecteerde artikelen	67
5.2.2	De verspreiding over de periode en over de mediatitels.....	68
5.3	De rol van de provincie Zuid-Holland.....	72
5.4	Strategiefraam in het nieuws over de provincie.....	73
5.4.1	Strategiefraam in het nieuws over de kustwering	73
5.4.2	Strategiefraam in het nieuws over de herindeling van de Hoeksche Waard	75
5.4.3	Strategiefraam in het nieuws over de Rijngouwelijk	80
5.5	De gevolgen van het strategiefraam	82
5.6	Conclusie	85
6.	Conclusie & Aanbevelingen	87
6.1	De deelvragen.....	87
6.2	Beantwoording van de centrale vraag	91
6.3	Aanbevelingen	92
	Literatuur.....	95
Bijlage 1	Het beeld van burgers over beleid en politiek.....	103
Bijlage 2	Belevingsmonitor.....	107
Bijlage 3	Selectiecriteria	109
Bijlage 4	Codeerinstructie	111
Bijlage 5	Overzicht gebruikte artikelen.....	121
Bijlage 6	Resultatenoverzicht analyse Strategiefraam.....	135

1. Inleiding

1.1 Provincies, burgers en media in verandering

“De kloof tussen burger en de overheid is tussen de provincie en de burger het grootst” wordt wel eens gezegd. De kaderscheppende, bemiddelende en toezichhoudende taken van de provincie zijn vooral gericht op mede-overheden en op het bedrijfsleven. Daarnaast zijn de gevolgen van provinciaal beleid vaak pas op lange termijn zichtbaar. Hierdoor is provinciaal beleid voor burgers al snel ondoorzichtig en is de provincie als bestuurslaag moeilijk zichtbaar (Commissie Vernieuwingsimpuls Provinciale democratie, 2001).

Om burgers meer te betrekken bij de provincie zijn belangrijke stappen ondernomen. De Wet dualisering provinciebestuur is daarvan één van de belangrijkste. Deze Wet moest door een striktere scheiding tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten een cultuurverandering in gang zetten die de veronderstelde kloof tussen burgers en provinciale politiek zou verkleinen. Bijna tweeënhalf jaar later blijkt uit de evaluatie van die Wet door de Commissie Hermans (2005) dat er nog nauwelijks concrete resultaten zijn. Pogingen om contact te zoeken met burgers zijn er wel, maar leveren weinig op. Volgens de commissie is dat begrijpelijk omdat de provinciale activiteiten vaak ver van het dagelijkse leven van de gemiddelde Nederlander afstaan (Stokmans, 2005). De ontvlechting van de rollen van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten, hebben burgers tot noch toe dus niet geprikkeld tot grotere betrokkenheid bij de provincie.

De media spelen een cruciale rol in de relatie tussen de overheid en burgers. Voor de meerderheid van burgers geldt dat de media de belangrijkste bron van informatie is over politiek. Er zijn maar weinig mensen die direct contact hebben met politici. Het beeld dat burgers van politiek en politici hebben is hierdoor hoofdzakelijk een gemedieerd beeld. Dit geldt ook voor de provincie Zuid-Holland; om het contact tussen de burger en de provincie Zuid-Holland te onderhouden en aan te sterken, zijn de media onmisbaar.

Onderwerpen en gebeurtenissen van overheden komen niet vanzelfsprekend in de media. Vanwege de beperkte ruimte in ieder medium is de journalistiek genoodzaakt om een selectie te maken van gebeurtenissen die in het nieuws komen. Of een onderwerp in het nieuws komt, is afhankelijk van de nieuwscriteria van de journalist.

De media richten zich met hun onderwerpen en presentatie op een zo groot mogelijk publiek en niet meer op een politieke kleur zoals tijdens de verzuiling. Hierdoor neemt de pluriformiteit van de media af; het nieuws lijkt steeds meer op elkaar en het wordt niet meer vanuit verschillende perspectieven belicht.

Niet alleen de selectie van onderwerpen in de media is belangrijk, ook de manier waarop het onderwerp wordt gepresenteerd. Journalisten gebruiken vaste interpretatiekader om nieuws in

te presenteren. Een veelgebruikt frame is het strategiefame, waarbij het strategisch spel van politici om de macht wordt benadrukt. De effecten hiervan op burgers zijn dat zij een cynische houding aannemen ten opzichte van de politiek. Dit politiek cynisme heeft als gevolg dat burgers minder betrokken zijn bij de politiek en dit leidt tot een afname van politieke participatie op alle niveaus (Johnson Cartee, 2005). Politiek cynisme in deze zin is een bedreiging voor de democratische legitimiteit van de provincie.

In deze scriptie wordt de rol van de media besproken in relatie tot de provincie Zuid-Holland en haar burgers. Hierbij wordt onderzocht of de media een negatieve invloed heeft op deze relatie.

1.2 Vraagstelling

Deze scriptie gaat over de manier waarop beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland in de media gepresenteerd worden en de effecten daarvan op de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland. Anders geformuleerd leidt dit tot de volgende centrale vraag:

“Op welke wijze beïnvloedt de manier waarop de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland in de media komen de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland?”

Deze centrale vraag bestaat uit vier deelvragen:

1. Hoe ziet de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media er uit?
2. Welke ontwikkelingen in het medialandschap, in het bijzonder in Zuid-Holland, zijn van invloed op de inhoud of de presentatie van het nieuws?
3. Op welke manier worden beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland neergezet in de media?
4. Heeft de manier waarop de provincie Zuid-Holland wordt gepresenteerd in de media een negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland?

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in de manier waarop de provincie Zuid-Holland in de media gepresenteerd wordt en op welke wijze dat de relatie tussen de burger en de provincie beïnvloedt. De inzichten hierover kunnen een bijdrage leveren aan de empirische basis en theoretische inzichten met betrekking tot de effecten van het nieuws op de relatie tussen de provincie en burgers.

Wetenschappelijke en praktische relevantie

Onderzoek naar de relatie tussen media, provincie Zuid-Holland en haar burgers is wetenschappelijk en praktisch relevant.

Op wetenschappelijk niveau biedt dit onderzoek op provinciaal niveau inzicht in de relatie tussen de burger en de provincie. De media lijken een steeds belangrijker factor te vervullen in het openbaar bestuur. Vooral in relatie tot de rijksoverheid zijn de afgelopen jaren verschillende onderzoeken gedaan naar de macht en invloed van de media. Een beschouwing vanuit deze problematiek vanuit de provinciale overheid is niet eerder gedaan.

Wat betreft de praktische relevantie draagt het onderzoek ten eerste bij aan de empirische kennis over de wijze waarop beleidsonderwerpen van de provincie in de media worden gepresenteerd en de gevolgen daarvan voor de relatie tussen de burger en de provincie.

Ten tweede er de specifieke problematiek vanuit de provincie Zuid-Holland. Uit een bestuurskrachtmeting¹ blijkt dat de provincie Zuid-Holland onvoldoende communiceert met de buitenwereld over output en beleidseffecten. Medebepalend voor goede 'communicatie met de buitenwereld' en 'goed geïnformeerde burgers' is de hoeveelheid en de manier waarop er aandacht in de media wordt gegeven aan provinciale onderwerpen in de media. Daarbij is de provincie Zuid-Holland sterk afhankelijk van de nieuwsselectie van de media. De provincie Zuid-Holland constateert zelf dat het steeds moeilijker wordt om met haar onderwerpen de media te halen. Deze scriptie biedt tevens inzichten en achtergronden voor het communicatiebeleid van de provincie Zuid-Holland.

1.3 Wijze van onderzoek

De wijze van onderzoek wordt toegelicht aan de hand van de deelvragen. De deelvragen samen geven uiteindelijk een antwoord op de centrale vraag van dit onderzoek.

Deelvraag 1

De eerste deelvraag luidt: 'Hoe ziet de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media er uit?' Deze vraag geeft inzicht in de uitgangspunten van het onderzoek. Er wordt door middel van literatuur inzicht gegeven in de verschillende aspecten die belangrijk zijn in de verhouding tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media. Aan de orde komen: politieke communicatie, aspecten van politieke communicatie in een democratie en visies van burgers over de overheid. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de organisatie en taken van de provincie en haar belangrijkste beleidsonderwerpen. Tevens wordt er inzicht gegeven in de wijze waarop het medialandschap in Zuid-Holland functioneert. De belangrijkste bronnen die hierbij zijn: literatuur uit de communicatietheorie en onderzoeksrapporten die de verhouding tussen de burger en de (rijks)overheid beschrijven.

---

¹ Bestuurskrachtmeting provincie Zuid-Holland, Van Naem & Partners Organisatieadviseurs, maart 2005

Deelvraag 2

De tweede deelvraag luidt: 'Welke ontwikkelingen in het medialandschap, in het bijzonder in Zuid-Holland, zijn van invloed op de inhoud of de presentatie van het nieuws?' Deze vraag geeft inzichten in de belangrijkste ontwikkelingen die van invloed zijn op de media. Er worden acht trends besproken die van invloed zijn op het medialandschap. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de wijze waarop de media door selectiecriteria het nieuws bepalen en presenteren. De vraag wordt beantwoord aan de hand van de agendasetting theorie en de framing theorie. Er is speciale aandacht voor het strategiefame. Berichtgeving die geplaatst wordt in het strategiefame presenteert het nieuws op een manier waarbij de motieven en stijl van politici de boventoon voeren. Dit gaat ten koste van de inhoud van het nieuws. Het strategiefame heeft in het bijzonder een negatief effect op de relatie tussen burgers en de overheid. De belangrijkste bronnen die hierbij worden gebruikt zijn theorieën over nieuwsselectie en nieuwsframes.

Deelvraag 3

De derde deelvraag luidt: 'Op welke manier worden beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland neergezet in de media?' Het domein van de deelvraag is 'alle beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland'. Het is in deze studie niet haalbaar om alle beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland te onderzoeken, daarom is gekozen voor de casestudymethode. Bij de casestudy zijn drie beleidsonderwerpen die veel in de media zijn geweest onderzocht. De beleidsonderwerpen van de cases zijn:

1. *Kustwering*: de provincie Zuid-Holland wil in 2007 starten met de uitvoering van de plannen voor versterking en ontwikkeling van zwakke plekken in de kust.
2. *Herindeling van de Hoeksche Waard*: herindeling is een taak van provincies om gemeenten slagvaardiger te maken. Van begin 2003 tot half 2005 is er een discussie geweest tussen zes gemeenten in de Hoeksche Waard en de provincie Zuid-Holland over het mogelijk fuseren tot één gemeente.
3. *Rijngouwelijn*: infrastructuur, verkeer en vervoer is een belangrijke taak van de provincie. De Rijngouwelijn is de geplande lightrail verbinding tussen Gouda, Leiden en de kust bij Katwijk en Noordwijk.

Om de derde deelvraag te beantwoorden is een inhoudsanalyse uitgevoerd op de 'nieuwsstroom' van de drie beleidsonderwerpen in de media. Met de inhoudsanalyse is specifiek gekeken naar twee aspecten.

Ten eerste naar de mate waarin de provincie Zuid-Holland aanwezig is bij de cases: de prominentheid van de provincie Zuid-Holland. Daarbij is onderzocht of de provincie Zuid-Holland een nadrukkelijke rol speelt in de nieuwsstroom. Ten tweede is onderzocht in welke mate het strategiefame aanwezig is bij de cases. De inhoudsanalyse richt zich vooral op de geschreven media, specifiek de landelijke en regionale dagbladen. Het bronnenmateriaal dat

gebruikt is, is afkomstig van de informatie- en documentatieafdeling van de provincie Zuid-Holland en bestaat uit afzonderlijke krantenberichten. Naast de drie cases zijn de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland algemeen geanalyseerd op kenmerken van nieuwswaarden.

Deelvraag 4

De vierde deelvraag luidt: 'Heeft de manier waarop de provincie Zuid-Holland wordt gepresenteerd in de media een negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie?'. Bij het beantwoorden van deze vraag worden de resultaten van de inhoudsanalyse en de analyse van de nieuwswaardigheid van de onderwerpen van de provincie gebruikt. De mate waarin het strategiefraam in de nieuwsstroom aanwezig is en de effecten daarvan op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland worden vergeleken met eerdere onderzoeken naar effecten van het strategiefraam.

1.4 Toelichting op begrippen en afbakening

De media is een verzamelnaam voor alle middelen die een boodschap overbrengen zoals dag- en weekbladen, radio, televisie en internet. Het Latijnse medium staat voor middelpunt, maar ook voor openbaarheid. Door middel van 'de media' kunnen politici in de openbaarheid treden en communiceren met de burgers. In deze scriptie staan de media in Zuid-Holland centraal, specifiek de landelijke en regionale dagbladen. Hoewel televisie, radio en internet belangrijke media zijn, vallen deze buiten dit onderzoek. Regionaal radio- en televisienieuws is moeilijk te achterhalen in archieven. Voor internet geldt dat online-nieuws nog geen dominante rol in nieuwsvergaring van grote groepen burgers heeft ten opzichte van dagbladen (De Waal, Schoenbach en Lauf, 2005). Daarnaast brengen online kranten tot op heden weinig andere nieuwsinhoud dan dat dagbladen doen. Uiteraard zijn online nieuwsbronnen sterk in ontwikkeling en zij zullen in de toekomst steeds belangrijker worden. Voor dit onderzoek is dit medium echter nog buitengesloten.

1.5 Leeswijzer

Na de inleiding in dit eerste hoofdstuk, worden in hoofdstuk 2 de aspecten van de relatie tussen burgers, de media en de provincie Zuid-Holland besproken. Er wordt ingegaan op elementen van politieke communicatie, belangrijke ontwikkelingen, beleidsonderwerpen van de provincie en de media in Zuid-Holland.

Hoofdstuk 3 vormt het theoretisch kader voor de inhoudsanalyse. Achtereenvolgens worden agendasetting theorie, nieuwsselectiecriteria en framing toelicht. De framing theorie ligt ten grondslag aan het strategiefraam en wordt tevens uitgebreid behandeld.

In hoofdstuk 4 wordt de methodologie van het onderzoek uitgelegd.

In Hoofdstuk 5 worden de resultaten van de inhoudsanalyse besproken. Er wordt ingegaan op de nieuwswaardigheid van de beleidsonderwerpen van de provincie, de prominentheid van de provincie Zuid-Holland in de nieuwsstroom en de gevolgen van het strategiefraam in de nieuwsstroom voor de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland.

In hoofdstuk 6 wordt door middel van de deelvragen antwoord gegeven op de centrale vraag van dit onderzoek en volgt de conclusie van dit onderzoek. Tot slot wordt kort ingegaan op beperkingen van het strategiefraam.

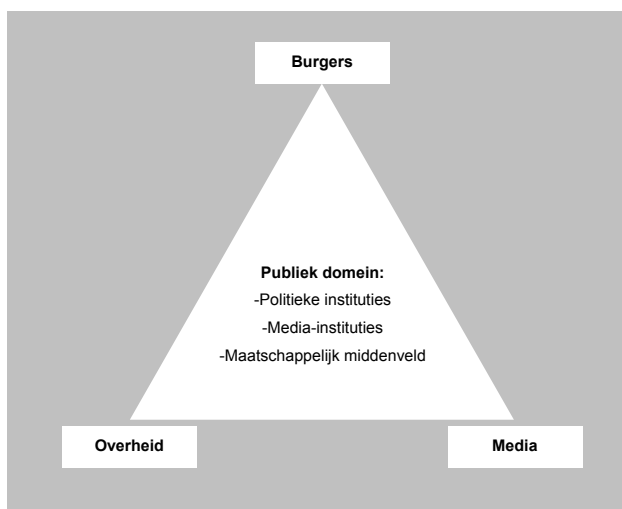
2. Burgers, provincie en de media

In dit hoofdstuk wordt de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media in kaart gebracht. Allereerst wordt in paragraaf 2.1 de relatie tussen burgers, overheid en media besproken. Vervolgens worden in paragraaf 2.2 de veranderingen in de relatie tussen deze drie behandeld. In paragraaf 2.3 wordt ingegaan op het beeld van burgers over politiek en beleid. Na het bespreken van deze uitgangspunten wordt in paragraaf 2.4 de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland toegelicht. In paragraaf 2.5 komt de media in de provincie Zuid-Holland aan bod. Tot slot volgt in paragraaf 2.6 een conclusie.

2.1 De relatie tussen burgers, overheid en media²

De relatie tussen burgers, overheid en media wordt schematisch weergegeven in figuur 2.1. Op de eerste hoek staat de overheid, waaronder provincies, gemeenten en waterschappen.

Figuur 2.1 Driehoeksrelatie burger, overheid en media (RMO, 2003)

Op de tweede hoek staan burgers. In dit onderzoek staan de burgers uit de provincie Zuid-Holland centraal. Op de derde hoek staan de media. Door middel van 'de media' kunnen politici in de openbaarheid treden en communiceren met burgers. In deze scriptie staan de landelijke en regionale dagbladen in Zuid-Holland centraal.

---

² Bronnen voor deze paragraaf zijn afkomstig uit het rapport 'Medialogica, over het krachtenveld tussen burgers, media en politiek' van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO, 2003).

Binnen de driehoek van overheid, burgers en media bevindt zich het speelveld van het publieke domein (RMO, 2003: 14). Deze driehoeksrelatie vormt het uitgangspunt van de analyse van de invloed van de media op de relatie tussen de burger en de provincie.

Het publieke domein

Het publieke domein bevindt zich in het midden van de driehoek tussen burgers, overheid en de media. Het publieke domein kan gezien worden als de openbare, gedeelde ruimte van de samenleving. Het is een ruimte waar burgers elkaar ontmoeten, maar ook in contact met machthebbers kunnen treden. In het publieke domein vindt debat, confrontatie en kennisuitwisseling plaats (RMO, 2003).

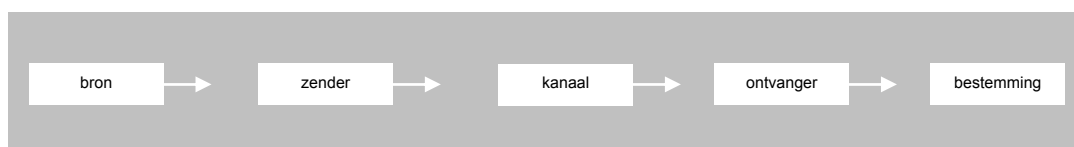
De media hebben veel invloed op het publieke domein: ze zijn niet alleen een doorgeefluik van gebeurtenissen en informatie, maar ook zelfstandige actoren in het publieke domein en oefenen als arena veel invloed uit (Graas, 2003)³. Er wordt wel eens geopperd dat de media de zevende⁴ macht zouden zijn in de machtenparade (Hendriks en Korsten, 2001). De media worden machtiger doordat steeds meer individuele burgers en maatschappelijke organisaties zich tot de media wenden om hun doelstellingen en belangen te behartigen. Daarnaast komen er steeds meer verschillende soorten media en kanalen.

De interactie tussen burgers, overheid en media vindt plaats door communicatie. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de elementen van communicatie tussen burgers, overheid en de media: politieke communicatie. In paragraaf 2.1.2 wordt ingegaan op politieke communicatie in een democratie.

2.1.1 Elementen van politieke communicatie

Communicatie kan gezien worden als het zenden van een boodschap van een zender naar een ontvanger. Een voorbeeld hiervan is het communicatiemodel van Shannon en Weaver (1949).

Figuur 2.2 Communicatiemodel van Shannon en Weaver

³ Graas, D. (2003). *Alleen kijken. Achtergrondstudie naar mediagebruik en meningsvorming in Nederland*. Gevonden in de RMO (2003)

⁴ Naast de drie klassieke machten in het openbaar bestuur: de wetgevende, de uitvoerende en de controlerende macht, is de vierde macht de bureaucratie en de term vijfde en zesde macht staan voor de belangengroepen en advies.

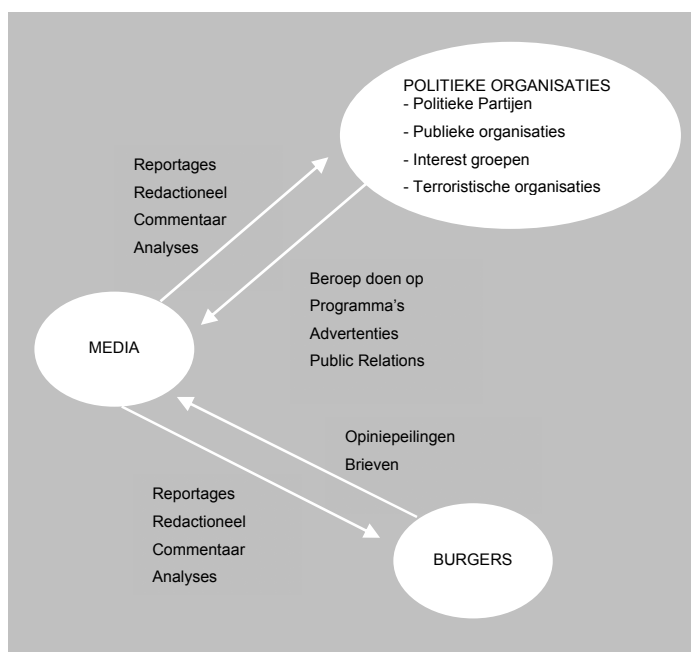

In figuur 2.2 wordt communicatie opgevat als het zo nauwkeurig mogelijk overbrengen van (fysieke) signalen naar een bron van bestemming als eenrichtingsverkeer waarbij boodschappen intact naar ontvangers worden getransporteerd. De werkelijkheid van communicatie loopt natuurlijk niet zo rechtlijnig als in het bovenstaande model is voorgesteld. Het model geeft wel inzicht in de verschillende elementen van communicatie in het algemeen.

Politieke communicatie⁵

In de relatie tussen burgers, overheid en media speelt politieke communicatie een belangrijke rol. In het kader van politieke communicatie vat McNair (2003: 6) de aspecten van de relatie tussen de drie actoren samen in het onderstaande figuur.

Figuur 2.3 Elementen van politieke communicatie (Mc Nair 2003: 6)

Onder *politieke organisaties* verstaat McNair: politieke partijen, publieke organisaties, belangenorganisaties, overheden en terroristische organisaties. Politieke organisaties willen invloed uitoefenen op de collectieve (of politieke) besluitvorming. Om de collectieve besluitvorming te beïnvloeden proberen zij om het grote publiek te winnen voor hun overtuigingen. Om dit grote publiek te bereiken hebben politieke organisaties *de media* nodig. Alle communicatie is uiteindelijk gericht op het publiek.

Het publiek is het tweede element in de figuur: *burgers*. Wat de boodschap van politieke communicatie ook is, uiteindelijk heeft alle politieke communicatie de intentie een effect te hebben op de ontvangers.

⁵ Bronnen voor de beschrijving van dit onderdeel zijn afkomstig van McNair (2003)

De *media* zijn het derde element in politieke communicatie. De media wordt ook wel enkelvoudig genoemd. Dit komt waarschijnlijk omdat mensen de media synoniem zien aan het enkelvoudige 'pers'. Bij politieke communicatie is er bij de media onderscheid te maken tussen twee vormen. Ten eerste politieke communicatie waarvan de bron buiten de media ligt, bijvoorbeeld het ministerie van Binnenlandse Zaken, de provincie Zuid-Holland of het kabinet. Ten tweede zijn de media ook zenders van politieke boodschappen die zijn gemaakt door journalisten, bijvoorbeeld het hoofdredactioneel commentaar. Figuur 2.3 laat zien dat in beide gevallen de rol van de media cruciaal is.

De media bepalen uiteindelijk wat er in het nieuws komt en wat niet. Politieke organisaties zijn hierdoor sterk afhankelijk van journalisten die hun 'boodschap' oppakken en in het nieuws plaatsen. Om deze reden moeten alle politieke organisaties in een bepaalde mate toegang hebben tot de media (McNair,2003).

De politieke werkelijkheid

Politieke organisaties zijn dus afhankelijk van de media om een groot publiek te bereiken. Daarnaast rapporteren de media niet vanzelfsprekend op een neutrale manier. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat verslaggeving van politieke gebeurtenissen, net zoals elke andere vorm van de 'werkelijkheid', zijn geladen met waardeoordelen, subjectiviteiten en vooroordelen. Kaid, Gerstle en Sanders (1991)⁶ ziet politieke realiteit als een samenstelling van drie categorieën:

1. *De objectieve politieke werkelijkheid*: deze bestaat uit politieke gebeurtenissen zoals ze daadwerkelijk plaatsvinden.
2. *De subjectieve werkelijkheid*: de realiteit zoals politieke gebeurtenissen door actoren en burgers worden waargenomen.
3. *De geconstrueerde werkelijkheid*: de politieke gebeurtenissen zoals ze worden weergegeven in de media.

De *geconstrueerde werkelijkheid* in de media staat centraal in dit onderzoek. De manier waarop politieke gebeurtenissen worden weergegeven in de media, *de geconstrueerde werkelijkheid*, is cruciaal bij het vormen van de *subjectieve werkelijkheid*. Deze *subjectieve werkelijkheid* is van invloed op de relatie tussen burgers en de overheid. In hoofdstuk 3 wordt met behulp van de agenda-settingtheorie en de framing theorie uitgelegd hoe de *geconstrueerde werkelijkheid* van politieke gebeurtenissen tot stand komt.

---

⁶ Kaid, L. L., Gerstle, J., Sanders, K. R. R. (1991). *Mediated Politics in two cultures: presidential campaigning in the United States and France*. New York: Praeger. Gevonden in McNair (2003: 12).

2.1.2 Politieke communicatie in een democratie⁷

De media spelen een belangrijke rol in een democratie, zij zijn het hart van openbaarheid. Zonder die openbaarheid kan een parlementaire democratie niet functioneren. In Nederland is vrijheid van meningsuiting vastgelegd in de wet.

Daarnaast is er de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). In de WOB is vastgelegd dat overheidsinformatie openbaar moet zijn, tenzij de gevraagde informatie niet geschikt is voor openbaarheid. Dit is het geval als informatie bijvoorbeeld de veiligheid van de staat schaadt. Burgers kunnen door de WOB meer inzicht krijgen in het overheidshandelen en zo beter deelnemen aan de democratie en de overheidsbesluitvorming. De WOB onderscheidt *actieve* en *passieve* openbaarheid van bestuur. In het eerste geval geeft de overheid uit eigen beweging informatie over beleid en uitvoering, bijvoorbeeld via internet, persberichten, brochures, mededelingen in de Staatscourant of Postbus 51-spotjes. Daarnaast kunnen burgers een verzoek doen tot openbaarmaking van bepaalde overheidsinformatie. Vooral journalisten maken van deze mogelijkheid gebruik.

Drie kernfuncties van de media in een democratie

Traditioneel worden aan de media in een democratie drie kernfuncties toegeschreven: een fundamentele-, kritische- en een expressieve functie (Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1991: 329-321).

1. *Fundamentele functie*: het verschaffen van informatie over feiten, nieuws en meningen. Waarheidsvinding en feitelijke verslaglegging is daarbij het criteria. De kwaliteit van waarheidsvinding wordt aangeduid in de mate waarin gebruik wordt gemaakt van meerdere onafhankelijke bronnen en van hoor- en wederhoor.
2. *Kritische functie*: een bijdrage leveren aan de publieke meningsvorming. Redactioneel commentaar, journalistieke interpretaties en analyses zijn uitingsvormen hiervan.
3. *Expressieve functie*: door brievenrubrieken, directe commentaren van het publiek op politieke statements en opiniepeilingen geïnitieerd door de pers bieden de media gelegenheid tot expressie van de in de samenleving heersende opvattingen. In wezen vormt deze functie van de pers een mechanisme ter informering van politici.

Openbaarheid en de democratische functies zijn geen doorslaggevende factoren voor de media om gebeurtenissen en onderwerpen in het nieuws te behandelen. In hoofdstuk 3 worden factoren besproken die daarop wél van invloed zijn. In de volgende paragraaf wordt ingegaan veranderingen in de verhouding tussen burgers, overheid en de media.

---

⁷ Bronnen voor de beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig van 'grondwet en democratie' gevonden op minbzk.nl. Geraadpleegd op 15 mei 2006.

2.2 Veranderingen in de verhouding tussen burgers, overheid en de media⁸

In de afgelopen decennia hebben zich veel veranderingen voorgedaan in de verhouding tussen burgers, overheid en media. Deze veranderingen staan in relatie tot de ontwikkeling van een verzuilde samenleving rond 1960 naar een samenleving van integrale markten rond 2000.

In paragraaf 2.2.1 wordt deze verandering toegelicht. In paragraaf 2.2.2 worden ontwikkelingen besproken die van invloed zijn op de relatie tussen burgers, overheid en de media.

2.2.1 Van verzuiling naar integrale markt

Sinds de jaren zestig is de maatschappij veranderd van een verzuilde samenleving naar een samenleving van integrale markten. Burgers zijn niet langer gebonden aan vastgelegde identiteiten van godsdienstige of politiek-ideologische grondslag. Omroepen en politieke partijen bepalen niet langer het beeld en de keuzes van burgers zijn steeds vaker wisselend.

In de politiek is het belangrijkste gevolg van de ontzuiling de afname van ledenbestanden. In de media hebben er veel veranderingen plaatsgevonden, zoals de komst van commerciële omroepen die het alleenrecht van de publieke omroepen doorbraken. In de krantenmarkt is de pluriformiteit *tussen* kranten aanzienlijk afgenomen. De pluriformiteit *binnen* de kranten is echter toegenomen: de kranten worden steeds dikker en schrijven over meer diverse onderwerpen. De opiniepagina's bieden, anders dan voorheen, ruimte aan mensen van alle politieke ideologieën.

2.2.2 Acht ontwikkelingen⁹

In het rapport Medialogica, van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, worden een aantal ontwikkelingen besproken die van invloed zijn op relatie tussen burgers, overheid en de media. In deze paragraaf worden acht ontwikkelingen beschreven die in relatie staan tot de integrale markt voor kijkers en kiezers. De trends worden achtereenvolgens besproken.

Globalisering en lokalisering

Door globalisering en lokalisering neemt de betekenis van het nationale schaalniveau langzaam af. Burgers merken van de globalisering vooral dat zij zich makkelijker en sneller over de wereld kunnen verplaatsen en live aanwezig kunnen zijn bij gebeurtenissen aan de andere kant van de wereld. Naast de toenemende globalisering is er op cultureel vlak tegelijkertijd een trend van lokalisering zichtbaar. Nederlandse burgers identificeren zich zowel op geografisch niveau (Wij Rotterdammers) als op subcultureel niveau (Marokkanen of Feyenoorders).

---

⁸ Bronnen voor beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig uit: RMO. (2003: 19-32).

⁹ Bronnen voor beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig uit: Van Vree, F., Vos, C., Wijffes, H. en Bardeel, J. (2002). Het ontstaan van een politiek-publicitair complex 1960-2002. Bijlage 1 in: RMO (2003).

De opkomst van ICT

De impact van nieuwe informatie en communicatietechnologie (ICT) zoals internet en e-mail is voor bedrijven, overheid en burgers enorm. De overheid heeft fors in de nieuwe media geïnvesteerd, waardoor de werkwijze van overheden op sommige punten sterk veranderd is. Steeds meer diensten en informatie kunnen digitaal worden geleverd, waardoor burgers, overheid en media interactiever met elkaar kunnen communiceren.

Eén van de gevolgen van de technologische vernieuwing is de toename van informatie en nieuwsuitzendingen. Nooit eerder ging het nieuws zo snel en nooit eerder was er zo veel nieuws. Tegelijkertijd zijn de vragen 'wat is nieuws waard?' en 'hoe betrouwbaar is informatie op nieuwssites?' steeds belangrijker geworden. Ook bij de 'oude media' zijn deze vragen actueel. Journalisten gebruiken veel informatie die ze op internet vinden en verifiëren de betrouwbaarheid daarvan vaker niet dan wel (Pleijter, Tebbe en Hermans, 2002).

De integrale nieuwsmarkt en het politiek-publicitair complex

Er is een integrale markt voor media ontstaan. De media nemen nieuws van elkaar over en beïnvloeden elkaars nieuws. Daarnaast is de media-markt verbonden geraakt met de politieke markt. Journalisten en politici opereren dicht bij elkaar of wisselen zelfs van positie. Journalisten worden politicus of omgekeerd. Beiden hebben, vanuit een andere invalshoek, hetzelfde belang: het grote publiek bereiken.

Burgers kijken veel en graag naar het politiek-publicitair complex. Maar zij hebben ook kritiek op 'de media' vanwege hun afstand tot de burger. Burgers hebben wisselende voorkeuren en ze zijn sterk in zichzelf verdeeld in hun politieke oordeel. Ze willen bijvoorbeeld een scherpere handhaving van normen en waarden, maar zijn tegen snelheidscontroles op de weg. Hun vertrouwen in media en politiek neemt af (SCP, 2002), maar ze kijken er meer dan ooit naar. Het lijkt alsof het politieke nieuws steeds meer als theater wordt gezien – één interpretatie van de werkelijkheid – en niet als de werkelijkheid zelf.

De partijdemocratie is vervangen door een toeschouwersdemocratie (De Beus, 2001). In die democratie zoeken burgers naar andere manieren om te participeren, waarbij ze voorbijgaan aan traditionele vormen van collectieve organisatie zoals de politieke partijen.

Commercialisering van de media

Commercialiteit in de media neemt in betekenis toe. Mediabedrijven worden steeds groter en professioneler. Televisie maken is steeds meer een zaak van betaalde professionals, in plaats van een zaak van ledenverenigingen. Er is sprake van horizontale concentratie (steeds minder aanbieders op dezelfde markt), verticale concentratie (bijvoorbeeld: kabelbedrijf UPC en dagbladconcern De Telegraaf hebben beiden belangen in televisiezender SBS6) en grensoverschrijdende concentratie.

Op de krimpende krantenmarkt dwingen oplopende kosten en teruglopende oplagen de kranten tot scherpe concurrentie, reorganisaties en fusies. Voor politici heeft de commercialisering van

de media zowel voor- als nadelen. Enerzijds kunnen zij zo via nog meer kanalen hun politieke boodschap brengen, anderzijds ontstaat hiermee nóg een kijkersmarkt die ze moeten bedienen. Overheid en politieke partijen huren steeds vaker extern beleids- of communicatieadvies in. Ze volgen cursussen 'management en organisatie' en proberen bedrijfsmatig te werken. En zoals mediabedrijven zich voortdurend op de hoogte stellen van de laatste kijkcijfers, zijn politieke organisaties voortdurend op de hoogte van de laatste opiniepeilingen. De opiniepeiling is nieuws op zichzelf geworden en politici moeten daar voortdurend hun mening over geven.

Professionalisering

Burgers, overheid en media zijn de laatste jaren steeds professioneler geworden. De overheid heeft haar traditionele, ambtelijke, bekritiseerde cultuur vervangen door een cultuur van publieke managers (Noordegraaf, 2000)¹⁰.

Communicatie en voorlichting spelen een steeds dominantere rol. In navolging van de aanbevelingen van de commissie Wallage is voorlichting meer verschoven naar het hart van het beleidsproces (Commissie Toekomst Overheidsvoorlichting, 2001). Voorlichters zijn niet langer neutrale boodschappenjongens maar eerder een strategisch adviseur van de politieke leiding en van het ambtelijk apparaat (Smits, 2001). Ook in de journalistiek is er sprake van professionalisering; er zijn steeds meer postdoctorale opleidingen en Masters op universiteiten. Er ontstaan nieuwe journalistieke stijlen, waarvan de belangrijkste inhoudelijke verandering de 'wisseling van perspectief' is (RMO, 2003: 83). Een probleem of gebeurtenis wordt dan niet door de bril van de politiek beschreven, maar aan de hand van een persoon die met het probleem te maken heeft. Journalisten brengen het nieuws ook minder aan de hand van de agenda van autoriteiten en meer vanuit burgers. Als gevolg daarvan zijn de verhoudingen tussen journalistiek en politiek verschoven. De groei van de betaalde en hoog opgeleide krachten zorgt ervoor dat de 'gewone' burgers in de praktijk niet deel kunnen nemen aan de publieke zaak. Aan de andere kant ontwikkelen burgers zich ook tot producenten van nieuws. Met behulp van moderne apparatuur en het internet is het simpel om een eigen nieuwsvoorziening te starten, zoals bijvoorbeeld weblogs.

Maatschappelijke verantwoording

Het laatste decennia wordt er steeds vaker een beroep op bedrijven gedaan om maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen en verantwoording af te leggen over publieke belangen. Zowel publieke als private organisaties vervullen een maatschappelijke rol en burgers spreken hen daarop aan. Op verschillende manieren wordt gezocht naar wegen om de verantwoordelijkheid van organisaties in concrete praktijken om te zetten. In de media wordt

---

¹⁰ Noordegraaf, M. (2000). *Attention! Work and behavior of public managers amidst ambiguity*. Delft: Eburon. Gevonden in RMO, Medialogica (2003: 24).

ook over verantwoording nagedacht. Verantwoording is een onderdeel van de emancipatie van de journalistiek, maar ook van de afgenomen verzuiling: media moeten hun eigen visie benoemen. De mediasector is dubbelzinnig: enerzijds is het een sociale institutie met een duidelijke maatschappelijke functie en een groot democratisch belang, anderzijds is het gewoon een industrie die winst moet maken. Deze spanning leidt tot tegengestelde verwachtingen.

Informalisering

De verhoudingen tussen burgers en overheid is steeds informeler en gelijkwaardiger geworden. Dit lijkt in het voordeel van de burger uit te vallen; zij komen ook steeds vaker aan het woord of in beeld. Dat gaat ten koste van de ruimte die onder meer politici krijgen. Televisie en internet hebben sterk bijgedragen aan deze informalisering. De traditionele waardigheid van politici, kan op televisie moeilijker worden opgehouden. Een voorbeeld van informele televisie is een programma als Barend en van Dorp¹¹, waarin gezagsdragers op voet van gelijkheid aan tafel praten met andere bekende Nederlanders. Deze programma's ontwikkelen zich tot belangrijke fora van het publieke domein en vormen voor veel mensen de voornaamste bronnen van politieke informatie. Het gevolg is dat het politieke nieuws gebracht wordt in programma's die zichzelf niet als journalistiek definiëren en die soms vooral het gezellige gesprek als oogmerk hebben, in plaats van burgers te informeren (Bardoel, 2000).¹²

Politiek als entertainment

In een entertainmentsamenleving is ook politiek een vorm van entertainment geworden en moet concurreren met andere vormen van vermaak. Dit heeft gevolgen voor de vorm waarin politiek en politici in beeld worden gebracht en voor de eisen die men stelt aan politici en politieke manifestaties. De kern is dat je mensen weet te overtuigen en dat wat je doet 'spannend, meeslepend, onderhoudend, gezellig, plezierig, grappig of opwindend' is (Van Zoonen, 2002: 22)¹³. Vooral op televisie zie je politici zich in allerlei bochten wringen om dit duidelijk te maken aan de kijker. Politici concurreren goed met andere bekende Nederlanders en verschijnen dus vaak op televisie.

---

¹¹ Vanaf september 2006 start een nieuwe formule van Barend & Van Dorp: Light night met Maasland & Geel.

¹² Bardoel, J., d'Haenens, L. (2003). *Media en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Van theorie naar praktijk*. Gevonden in bijlage 3: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2003).

¹³ Van Zoonen, L. (2002). Plezier en politiek in de entertainment-samenleving. *Socialisme & Democratie*, 12, 22-30. Gevonden in: RMO (2003: 30).

2.2.3 Medialogica¹⁴

De opkomst van de ontwikkelingen besproken in de vorige paragraaf zijn een belangrijke drijfkracht achter 'medialogica'. Medialogica houdt in dat nieuws vaker wordt gebracht in een vorm die de betekenis niet zozeer ontleent aan de inhoud van nieuws, maar eerder aan specifieke eigenschappen van het medium (RMO, 2003:32). Medialogica heeft zeven belangrijke kenmerken die van invloed zijn op het nieuws:

1. *Snelheid van het nieuws*: door de 24-uurs nieuwsmarkt, mede door de komst van teletekst en vooral internet, veroudert nieuws sneller.
2. *Frames*: Journalisten brengen het meeste nieuws volgens vaste interpretatieschema's: frames. De belangrijkste frames zijn: conflict tussen personen (conflictframe), de race naar de macht (horseraceframe) en politiek als strategisch (en cynisch) spel om de macht (het strategieframe).
3. *Personalisering*: persoonlijkheden staan vaker centraal in het nieuws. Dit kan gaan om een tv-persoonlijkheid of een gezagsdrager, maar steeds vaker komt de burger uitgebreid in beeld. Een nadeel van personalisering is dat de media erg nationaal gericht zijn. In internationale organisaties, maar ook in lokale en regionale organisaties ontbreken vaak de 'personen' met wie het publiek zich makkelijk identificeert.
4. *Hypes*: kranten nemen steeds sneller nieuws van elkaar over. Hierdoor ontstaat er een convergentie op de inhoud van het nieuws. Er ontstaan hierdoor steeds vaker hypes: nieuws dat zichzelf versterkt, zonder dat er zich nieuwe gebeurtenissen voordoen. Een ander effect is dat de media zich conformeren aan een bepaald perspectief, waardoor er geen ruimte meer is voor andere perspectieven.
5. *De kracht van herhalen*: beelden worden vaak herhaald. Het beeld heeft enorme zeggingskracht, waartegen niet te argumenteren of te nuanceren valt.
6. *Interpretatieve journalistiek*: journalisten brengen niet alleen nieuwsfeiten, maar voorzien deze steeds meer van een interpretatie. Een gevolg hiervan is dat journalisten veel vaker en langer aan het woord zijn dan politici.
7. *Nieuws waarde als criterium*: nieuws waarde van een onderwerp bepaalt of een onderwerp of gebeurtenis in de krant of op televisie komt. Nieuws waarde is een min of meer zelfstandige categorie geworden, die niet identiek is aan wat publieke instanties als het belangrijkste nieuws beschouwen. Journalisten volgen niet langer het nieuws aan de hand van de politieke agenda: de feiten worden pas nieuws als de journalist ze nieuwswaardig genoeg vinden. Voorlichters staan vervolgens voor de opgave om de boodschap van de organisatie zo te vertalen dat ze aan dat criterium voldoet. Een gevolg van nieuws waarde als criterium is wel dat het journalistieke verslag van gebeurtenissen zelden een spiegel is van de realiteit.

---

¹⁴ Bronnen van deze paragraaf zijn afkomstig van RMO (2003)

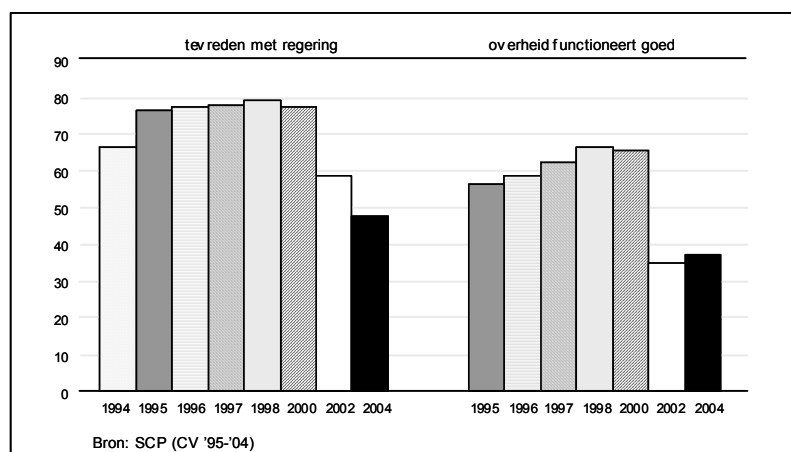
2.3 Het beeld van burgers over beleid en politiek¹⁵

Het rapport 'De sociale staat van Nederland' (SCP: 2005) beschrijft en analyseert de leefsituatie van de Nederlandse bevolking aan de hand van kerncijfers over zaken als onderwijs, veiligheid en huisvesting. De editie 2005 bevat een verslag van de publieke opinie over politiek en beleid. Dit verslag geeft inzicht in de houdingen en percepties van burgers over de overheid. In deze paragraaf worden de belangrijkste conclusies over de waardering en vertrouwen in de overheid en regering gepresenteerd.

2.3.1 Waardering voor de overheid en de regering

In figuur 2.4 is de ontwikkeling van de tevredenheid over de regering en het oordeel over het functioneren van de overheid over de periode 1995-2004 zichtbaar.

Figuur 2.4 Oordeel over regering en overheid in het algemeen, 1995-2004 (in procenten)

In 1995 is 76 procent tevreden met de overheid, in 1998 is dat 80 procent. In 2000 treedt een geringe daling op: 77 procent is tevreden. In 2002 is nog maar 59 procent tevreden en in 2004 nog maar 48 procent. In vergelijking met de cijfers van 1994 tot en met 2000 is het cijfer in 2004 laag te noemen. In 1995 vindt dat 56 procent dat de overheid goed functioneerde, in 1998 ging dat omhoog naar 66 procent. In 2000 is de positieve trend tot stilstand gekomen: 67 procent vindt dat de overheid het goed doet. Tussen 2000 en 2002 halveert het positieve oordeel over het functioneren van de overheid naar 35 procent. Van 2002 op 2004 verandert er weinig in het oordeel over het functioneren van de overheid: 37 procent.

De tevredenheid over de regering en het oordeel over het functioneren van de overheid ontwikkelt zich in een ongunstige richting.

¹⁵ De bronnen die gebruikt zijn voor deze paragraaf zijn afkomstig van SCP (2005).

2.3.2 Houdingen over de politiek

De houdingen ten aanzien van de politiek zijn over het geheel negatiever geworden, vooral in 2004. Dit geldt zowel voor het oordeel over kamerleden als voor de regering. In bijlage 1, tabel 1 zijn de cijfers opgenomen met de opvattingen over het sociaal vertrouwen van de bevolking van 16 jaar of ouder.

Omdat er niet zoiets bestaat als één burger is er in het rapport een onderscheid gemaakt tussen verschillende politieke persoonskenmerken en voorkeuren die representatief staan voor hun houdingen ten aanzien van de politiek. Dit zijn de politiek- onverschilligen, ontevreden, gezagsgetrouwen en de geïnvolveerden¹⁶. In bijlage 1, tabel 3, is voor de segmenten een overzicht opgenomen. De sociaal-demografische en sociaal-culturele achtergronden laten zien dat er een oververtegenwoordiging van vrouwen bij de *onverschilligen* is, van ouderen en kerkelijken bij de *gezagsgetrouwen* en van jongeren bij de *geïnvolveerden*. Ook opleidingsverschillen springen in het oog; de lager opgeleiden zijn sterk oververtegenwoordigd bij de *onverschilligen* en de hoger opgeleiden zijn oververtegenwoordigd bij de *geïnvolveerden*. De maatschappelijk actieven zijn ondervertegenwoordigd onder de politiek *onverschilligen*, maar zijn nauwelijks meer of minder aanwezig in de andere drie segmenten.

2.3.3 Politiek vertrouwen

De magere resultaten voor het oordeel over de regering, het functioneren van de overheid en de houdingen over de politiek kunnen ook worden geweten aan een fundamenteel gebrek aan vertrouwen in de politiek en de overheid. Het Kabinet Balkenende II heeft het herstellen van het vertrouwen tot centrale doelstelling verheven. Vertrouwen staat inmiddels op een brede publieke agenda. Het gaat niet alleen om de afwezigheid van vertrouwen maar ook om de aanwezigheid van uitgesproken wantrouwen en cynisme, dit wordt ook wel samengevat als 'negativisme'.

Het negatieve politieke vertrouwen kan gezien worden als een uiting van algemeen maatschappelijk wantrouwen en maatschappelijk onbehagen. Maar de algemene tevredenheid over de regering zal ook ongetwijfeld een rol spelen. Het kan ook zijn dat de burger aanstoot neemt aan niet zo zeer 'de inhoud' van beleid als wel de 'manier' waarop politiek wordt bedreven. Uit het onderzoek komt naar voren dat de oorzaken voor het negatieve politieke vertrouwen voor een belangrijk deel zitten in het beleid, de manier van politiek bedrijven en het imago van politici¹⁷.

---

¹⁶ De vier politieke segmenten worden toegelicht in bijlage 1.

¹⁷ In het rapport wordt benadrukt dat er in het algemeen veel aandacht is geweest voor peilingen van vertrouwen. Bij sommige peilingen zouden, volgens het rapport, de peilingen uitgevoerd worden waarbij de representativiteit van de Nederlandse bevolking ernstig in betwijfeld mag worden. Het rapport benadrukt dat bij de gepresenteerde cijfers mensen bij de beantwoording van vragen over vertrouwen in instituties, vaak niet kunnen terugrijpen op eigen ervaringen. Ze moeten afgaan op de media en op horen en zeggen. Volgens het rapport zou het ook mogelijk kunnen

2.3.4 Politiek cynisme

Politiek cynisme gaat verder dan gebrek aan politiek vertrouwen. De kern van politiek cynisme is de overtuiging dat de politiek, de overheid en politici wezenlijk niet deugen; ze zijn onbetrouwbaar, waarschijnlijk immoreel en in het gunstigste geval slechts incompetent (Dekker, 2006: 13). Tabel 2.1 toont resultaten uit Nationale Kiezersonderzoeken naar opvattingen over de politiek. De drie uitspraken zijn bedoeld om politiek cynisme te meten.

Tabel 2.1 Instemming met opvattingen over de politie, nagevraagd rond de Kamerverkiezingen van 1977-2003, in procenten van de kiesgerechtigde bevolking

Cynisme indicatoren	1977	1981	1986	1989	1994	1998	2002	2003
Cynisme indicatoren								
'Tegen beter weten in beloven politici meer dan ze kunnen waarmaken'	78	82	86	85	91	89	91	89
'Ministers en staatssecretarissen zijn vooral op hun eigenbelang uit'	30	30	34	31	37	33	39	31
'Kamerlid wordt je eerder door je politieke vrienden dan door je bekwaamheid'	44	41	44	40	42	42	54	47

De Nederlandse kiezers zijn in 2002 over de hele linie negatiever gestemd over politiek en politici dan in 1998, maar in 2003 is men al weer wat positiever. Dekker, Schijns en Nuus (2005) merkten bij dit onderzoek terecht op dat de stellingen mogelijk niet politiek cynisme onderzoeken. Zij hebben daarop onder anderen door Twee Vandaag¹⁸ op 20 september 2005 een aantal stellingen laten onderzoeken die gerelateerd zijn aan politiek cynisme. Van de deelnemers was 44 procent het eens met de stelling dat politici zakkenvullers zijn. Met de stelling dat politici betrouwbaar zijn was 57 procent het mee oneens. Verder was 57 procent van de deelnemers aan het panel het eens met de stelling dat politici niet in staat zijn problemen in de samenleving op te lossen.

De oorzaken van politiek cynisme worden in verschillende factoren gezocht: cynisme als persoonskenmerk, teleurstellende ervaringen met politiek en politici, de politiek zelf: corrupt handelen, falend beleid, een uitdagende cynische houding van politici. Daarnaast wordt de massamedia als een belangrijke oorzaak van politiek cynisme genoemd¹⁹. Met name de aandacht voor schandalen, meer aandacht voor strategie en politieke spelletjes dan voor inhoudelijke problemen (Dekker, 2006). Politiek cynisme leidt tot politieke afzijdigheid, calculerend gedrag en sarcasme en proteststemgedrag om irreële pretenties en huichelarij van de overheid aan de kaak te stellen (Dekker, 2006).

---

zijn dat de verslechtering van het publieke vertrouwen in de politiek mede een gevolg is van berichten en discussies over eerdere metingen van dat vertrouwen.

¹⁸ Bron: opinipanel.tweevandaag.nl Geraadpleegd op 15 december 2005.

¹⁹ Bron: Departement politicologie van de universiteit van Leiden: kennislink.nl. Geraadpleegd op 11 juli 2005

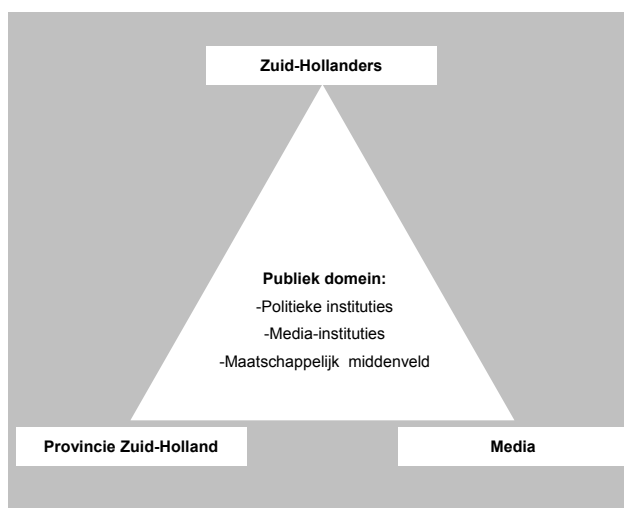
2.4 De relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland

Nu de relatie tussen de overheid en de media en burgers in het algemeen is besproken, wordt in deze paragraaf de situatie in Zuid-Holland besproken. Allereerst wordt het publieke domein van Zuid-Holland geïntroduceerd in paragraaf 2.4.1. Vervolgens worden de beleidsterreinen van de provincie Zuid-Holland in paragraaf 2.4.2 uitgelegd. Tot slot wordt in paragraaf 2.4.3 wordt ingegaan op de burgers in Zuid-Holland.

2.4.1 Publieke domein van Zuid-Holland

De relatie tussen de burgers in Zuid-Holland, de provincie Zuid-Holland en de media is schematisch weergegeven in figuur 2.5. Op de eerste hoek staat de provincie Zuid-Holland, op de tweede hoek de burgers in Zuid-Holland en op de derde hoek de media.

Figuur 2.5 Driehoeksrelatie Zuid-Hollanders, Provincie Zuid-Holland en de media

Binnen deze driehoek bevindt zich het speelveld van het publieke domein van de provincie Zuid-Holland. Deze driehoeksrelatie vormt het uitgangspunt van de analyse van de invloed van de media op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.

2.4.2 Beleidsterreinen van Provincie Zuid-Holland²⁰

De provincie is een bestuurslaag tussen de gemeenten en de rijksoverheid in. Ze doen het werk waarvoor het rijk 'te groot' en de gemeente 'te klein' is. De taken van de provincie worden achtereenvolgend kort toegelicht.

---

²⁰ Bronnen voor de beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig van www.pzh.nl geraadpleegd op 19 mei 2006.

Ruimtelijke ordening

De provincie bepaalt in streekplannen op hoofdlijnen waar huizen en bedrijven in de provincie komen te staan, welk gebied geschikt is voor recreatie en waar er groen moet komen of blijven. De gemeentelijke bestemmingsplannen moeten zich aanpassen aan de streekplannen en de provincie moet deze plannen goedkeuren.

Verkeer en vervoer

Op het gebied van verkeer en vervoer houdt de provincie zich bezig met: wegverkeer, fietsverkeer, verkeer over water en goederenverkeer. Daarbij staan snellere, schonere en veiliger manieren van 'verplaatsen in de provincie' centraal. Samenwerking met het Rijk, gemeenten, waterschappen en buurprovincies zijn daarbij cruciaal om prioriteiten van de verschillende overheden op elkaar af te stemmen.

Veiligheid

Op het gebied van veiligheid houdt de provincie toezicht op de voorbereiding van gemeentelijke en regionale plannen voor rampenbestrijding. Dit doet zij door te toetsen of de planmatige voorbereiding op de rampenbestrijding door gemeenten en de regionale hulpverleningsdiensten volgens planning, naar behoren, inhoudelijk consistent en in onderlinge samenhang gebeurt.

Economie en werk

De provincie probeert op diverse manieren de ontwikkeling van de economie te versterken. Daarbij hoort het zorgdragen voor een zo optimaal mogelijk economisch klimaat met voor ondernemers voldoende en goede vestigingsvoorwaarden. De provincie ondersteunt gemeentes en regio's op diverse manieren bij de herstructurering en de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen. Daarnaast stimuleert de provincie op diverse manieren de kenniseconomie. Om de kenniseconomie te stimuleren worden krachten gebundeld op het gebied van onderwijs, onderzoek, ondernemerschap en overheid.

Milieu, natuur en water

De provincie heeft een taak om het milieu te beschermen en daar waar mogelijk te verbeteren. Dit doet zij door milieuvergunningen af te geven en het controleren van de naleving. Op het gebied van natuur werkt de provincie, vaak in samenwerking met de rijksoverheid, aan het ontwikkelen van nieuwe natuur. Op het gebied van water is de kwaliteit van water belangrijk, maar ook zaken als het aanwijzen van geschikte gebieden voor waterberging.

Samenleving en cultuur

Het cultuurbeleid van de provincie richt zich vooral op dat culturele waarden vertegenwoordigd zijn in het landschap, zoals bijvoorbeeld molens. Daarnaast stimuleert de provincie een sterk cultureel bewustzijn van mensen door actieve participatie in kunst en cultuur.

Onder de overkoepelende naam 'samenleven' richt de provincie zich op zaken als: jeugdzorg, maatschappelijke integratie en participatie, armoedebestrijding, vrijwilligerswerk, de sociale veiligheid, organisatie van een sluitend aanbod van wonen, zorg en welzijn voor hen die ondanks ouderdom, handicap of ziekte zolang mogelijk thuis willen wonen. De provincie doet dit door het verspreiden van kennis in expertisecentra en tweedelijns organisaties waar de provincie voor verantwoordelijk is.

Vrije tijd

Een belangrijk doel van de provincie is het bevorderen van de komst van toeristen en recreanten naar en binnen de provincie. De provincie doet dit door het opstellen van een prioriteitenagenda, waarbij zij subsidies beschikbaar stelt voor het uitvoeren van die projecten.

Europa

De provincie Zuid-Holland wil, als Europese regio, haar internationale positie versterken. Europees recht en beleid hebben een steeds grotere en directere invloed op de provincie en haar burgers op gebieden als milieu, plattelandsontwikkeling, water, mededinging, regionaal beleid en innovatie en kennisinfrastructuur. De provincie streeft ernaar beleid en regelgeving te maken en uit te voeren die in lijn zijn met de Europese wet- en regelgeving. Daarnaast zet ze Europese subsidies doelbewust - in aanvulling op haar eigen doelstellingen- efficiënt in.

Gebiedscoördinatie

De provincie is actief op beleidsterreinen als: verkeer en vervoer, zorg, groen en ruimtelijke ordening. Om de plannen vanuit de verschillende beleidsterreinen te coördineren bundelt de provincie de plannen in zogenaamde gebiedsprogramma's. De meeste taken van de provincie zijn direct of indirect van invloed op het dagelijks leven. Omdat de provincie slechts zelden de enige instantie is die zich met deze zaken bemoeit, is de taak van de provincie vaak voor burgers minder zichtbaar.

2.4.3 Burgers in Zuid-Holland

Voor de burger is de provincie een bestuurslaag die relatief ver van hen afstaat. Dit komt mede door het in de vorige paragraaf beschreven takenpakket van de provincie. De provincie voert haar taken bijna altijd uit in samenwerking met andere partijen en deze taken zijn meestal niet direct gericht op de burgers.

Burgers uit randstedelijke provincies, zoals Zuid-Holland hebben over het algemeen minder emotionele binding met hun provincie. De provincie Zuid-Holland heeft met haar 3,46 miljoen inwoners (CBS, 2005) het hoogste inwoneraantal van Nederland. Het dichtstbevolkt zijn de gebieden rond Den Haag (regeringsstad en internationaal gerechtshof), havenstad Rotterdam en Leiden. Daarnaast is het ook nog één van de meest geïndustrialiseerde gebieden van

Nederland. Mensen voelen zich, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Friezen en Limburgers, geen Zuid-Hollander. De benaming 'Zuid-Hollander' wordt ook maar weinig gebruikt, in tegenstelling tot benamingen als Groningers, Limburgers en Rotterdammers²¹. Bewoners van Zuid-Holland identificeren zich eerder met steden: Hagenees, Rotterdammer of een Leidenaar.

Opkomstpercentage van de Provinciale Statenverkiezingen

De belangrijkste maatstaaf voor de relatie tussen de provincie en haar inwoners zijn misschien wel de opkomstpercentages tijdens de Provinciale Statenverkiezingen. In de onderstaande tabel zijn de opkomstcijfers opgenomen voor provinciale Statenverkiezingen.

Tabel 2.2 Overzicht met opkomstpercentages van de provincies 1995-2003 (Provincies, n.d).

Opkomstcijfers			
	1995	1999	2003
Drenthe	55	52	56
Flevoland	51	52	45
Friesland	58	54	58
Gelderland	53	47	51
Groningen	53	52	55
Limburg	48	45	45
Noord-Brabant	45	45	42
Noord-Holland	48	42	45
Overijssel	55	50	52
Utrecht	55	48	51
Zeeland	55	49	51
Zuid-Holland	48	42	45
Gemiddeld %	52	46	48

De opkomst voor de Provinciale Statenverkiezing voor de provincie Zuid-Holland in maart 2003 was 45 procent, in 1999 was dat 42 procent. Uit de cijfers blijkt dat Zuid-Holland een vrij lage opkomst heeft in vergelijking met de opkomstpercentage van andere provincies. In de tabel is ook te zien dat de provincie Noord-Holland met een vergelijkbaar probleem kampt als de provincie Zuid-Holland: de opkomstcijfers zijn vergelijkbaar. In vergelijking met de gemiddelde opkomstcijfer voor de Tweede Kamer verkiezingen en de gemeenteraadsverkiezingen zijn de van de provincie in het algemeen vrij laag te noemen²².

²¹ Als 'Zuid-Hollander' wordt ingetikt op zoekmachine Google op internet verschijnen er 880 hits. Voor Groningers 200.000 hits, Limburgers 408.000 hits en Rotterdammers 454.000 hits.

²² Opkomst Tweede Kamerverkiezingen: 1998 73,3%, 2002 71,1%, 2003 80%. Opkomst gemeenteraadsverkiezingen: 1998 58,9%, 2002 57,7%, 2006 58,6%. Bron: www.parlement.com (Parlementair Documentatiecentrum Universiteit Leiden.)

Belevingsmonitor

In het streven naar een nauw contact met burgers heeft het kabinet besloten een grootschalig belevingsonderzoek uit te voeren onder burgers. De provincie Zuid-Holland heeft hiervan een samenvatting gemaakt met resultaten op basis van de respondenten uit Zuid-Holland²³ (Provincie Zuid Holland, 2006). Drie aspecten daarvan zijn van belang voor dit onderzoek: vertrouwen in politiek en in maatschappelijke organisaties, betrokkenheid bij politiek en de relatie tussen de burger en de overheid. In bijlage 2 zijn de volledige gegevens hiervan opgenomen.

Uit de belevingsmonitor blijkt dat het vertrouwen in de Nederlandse regering en in gemeentelijke overheden van Zuid-Hollanders slechts 30% en respectievelijk 34% is. Ter vergelijking is het vertrouwen in grote onderneming 55%.

Opvallend is dat de respondenten een hoger rapportcijfer geven voor hun vertrouwen in de media (5,5) dan in de Nederlandse regering (4,4) en de gemeentelijke overheden (4,8).

Door middel van stellingen is de interesse in politieke onderwerpen en de maatschappelijke betrokkenheid in kaart gebracht. De betrokkenheid bij de politiek is bij 26% van de respondenten hoog en bij 53% gemiddeld. Dit wijkt nauwelijks af van het landelijke gemiddelde. De relatie tussen burgers en overheid is onderzocht door te vragen naar de interesse in de berichtgeving over de prestaties van de overheid. Hieruit kwam naar voren dat eenderde van de respondenten vaak en de helft soms de in de media de prestaties van de overheid volgen.

Uit het onderzoek blijkt verder dat de helft van de respondenten nooit en eenderde minder dan 1 keer per maand een website van de overheid bezoekt.

Burgers over provincies

Uit verschillende rapporten blijkt dat burgers een afnemende belangstelling hebben voor de provincie (Commissie Vernieuwingsimpuls Provinciale Democratie, 2001, Commissie Evaluatie Provinciale Dualisering, 2005). De provincie zou beter herkenbaar moeten zijn voor burgers in plaats van een anoniem orgaan op afstand. Helaas zijn er geen onderzoeken onder de inwoners van de provincie Zuid-Holland uitgevoerd. Daarom worden kort een aantal recente onderzoeken, uitgevoerd in andere provincies, besproken.

Uit een imageonderzoek²⁴ naar het middenbestuur (Analyse Research & Strategy, 2005) blijkt dat het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven zich weinig betrokken voelen bij de provincie. Men weet niet goed aan te geven wat de taken en rollen van een provincie zijn, vaak met uitzondering van het specifieke onderdeel waar men zelf mee te maken heeft. Als men weinig met de provincie te maken heeft, dan komt zij abstract en onzichtbaar en afstandelijk over. Tegelijkertijd blijkt ook dat men eigenlijk nauwelijks behoefte heeft aan meer zichtbaarheid

---

²³ Het aantal deelnemers uit de provincie Zuid-Holland dat meedeelde aan deze belevingsmonitor is 910 respondenten.

²⁴ Het onderzoek is in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken uitgevoerd. Het onderzoek is gedaan onder drie provincies: Noord-Holland, Limburg en Gelderland. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van focusgroepen om visies van bedrijven en het maatschappelijk middenveld over provincies en waterschappen te onderzoeken.

of kennis over de provincie. Bij de ondervraagden uit het onderzoek is de emotionele betrokkenheid bij de provincie nihil. Men voelt zich verbonden met de stad of het dorp waar men vandaan komt en verder voelt men zich Nederlander. De geringe betrokkenheid komt ook naar voren in het stemgedrag. Men stemt weliswaar wel bij de provinciale Statenverkiezingen, maar eerder uit plichtsbesef dan vanuit daadwerkelijke betrokkenheid.

Een focusonderzoek²⁵ (Anker Solutions, 2006) naar visies van burgers tegen het middenbestuur geeft ongeveer een gelijk beeld. Het onderzoek is uitgevoerd in de provincies Groningen en Noord-Holland. In Groningen heeft men een positieve houding over de provincie, maar het wordt wel verweten 'slap' te zijn en te weinig invloed in Den Haag te hebben in de 'strijd' tegen het westen.

In Noord-Holland heeft men geen emotionele binding met de provincie. Men is onwetend en zelfs wantrouwend richting het provinciebestuur. Dit bleek eveneens uit een burgermonitor van de provincie Noord-Holland²⁶. In Noord-Holland identificeert men zich in de eerste plaats als Nederlander en inwoner van een bepaalde plaats; de identificatie met de provincie is niet aanwezig. Men ziet de provincie daarom in de eerste plaats als (anonieme) bestuurlijke entiteit. Deze wordt met veel negativisme tegemoet getreden.

In beide provincies vindt men dat er een tekort is aan: verfrissendheid, aanwezigheid in de media, zichtbaar leiderschap, inspiratie en vermogen om goed naar de mensen te luisteren. Maar men herkent wel enigszins dat het provinciebestuur met de toekomst bezig is, dat zij een visie heeft voor de langere termijn, dat zij betrouwbaar is en dat zij professioneel is georganiseerd.

Met betrekking tot de resultaten op de provincie Zuid-Holland, kan gezegd worden dat de visie van burgers over de provincie waarschijnlijk het dichtst bij de provincie Noord-Holland liggen. Immers is de provincie Noord-Holland ook een randstedelijke provincie en kampt in zekere zin waarschijnlijk met dezelfde problematiek.

2.5 De provincie Zuid-Holland in de media

De provincie heeft een lastige positie in de media. De landelijke media zijn over het algemeen eerder geïnteresseerd in de landelijke politieke kwesties waardoor provinciale problematiek nauwelijks wordt besproken. De regionale media zijn geneigd om zich te richten op lokale kwesties. In het geval van de provincie Zuid-Holland is de situatie met twee grote steden, Rotterdam en Den Haag, nog lastiger. In deze grote steden zijn zowel de lokale als de regionale media meer gefocust op de lokale politiek, dan in andere provincies. De schaarse aandacht die

---

²⁵ Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Doel van het onderzoek was het nagaan hoe burgers aankijken tegen heden en toekomst van het middenbestuur.

²⁶ Driekwart van de Noord-Hollanders is slecht tot zeer slecht op de hoogte van de provinciale politiek in Noord-Holland. Een even grote groep is niet bekend met de taken en verantwoordelijkheden van de provincie Noord-Holland. Bron: Burgerjaarverslag provincie Noord-Holland 2004, p 25.

de lokale en regionale omroepen geven aan provinciale politiek versterkt dit gevoel. Immers als er nauwelijks ruchtbaarheid aan provinciale gebeurtenissen wordt gegeven dan kunnen burgers er ook niet van op de hoogte zijn. In de volgende paragraaf worden de geschreven media besproken.

2.5.1 De pers

In Zuid-Holland valt bij 48 procent van alle huishoudens dagelijks een krant op de mat. Als daarbij het aantal exemplaren wordt opgeteld dat dagelijks wordt doorgegeven aan een ander huishouden in dat gebied is dat 57 procent. In vergelijking met de rest van Nederland is dat laag, daar liggen de cijfers op 55 en respectievelijk 69 procent²⁷. In tabel 2.2 is de verspreiding van het aantal titels in aantallen weergegeven.

De tabel laat zien dat het Algemeen Dagblad, De Telegraaf en het NRC Handelsblad de belangrijkste landelijke kranten zijn in Zuid-Holland. De belangrijkste regionale kranten zijn: De Haagsche Courant, Rotterdams Dagblad, Het Leidsch Dagblad, De Dortenaar, Rijn en Gouwe en de Goudsche Courant.

Tabel 2.3 Verspreide oplage per titel in de provincie Zuid-Holland 2005

Verspreide oplage per titel 2005	
Algemeen Dagblad	152.238
De Telegraaf	119.313
Haagsche Courant	90.922
Rotterdams Dagblad	80.492
NRC Handelsblad	65.606
de Volkskrant	55.372
Leidsch Dagblad	34.933
De Dordtenaar	28.935
Trouw	26.714
Rijn en Gouwe	23.322
Reformatorisch Dagblad	22.976
Goudsche Courant	11.548
Nederlands Dagblad	6.888
Haarlems Dagblad Combinatie	1.916
Het Parool	1.895
Utrechts Nieuwsblad	1.154
TOTAAL	724.224

²⁷ Cebuco oplagecijfers 2005

Fuseringstrend

Zoals bij de acht ontwikkelingen in paragraaf 2.3.2 is omschreven, is er sinds 1970 een fuseringstrend gaande. Dit is ook van invloed op de regionale pers. Het aantal regionale dagbladen werd tussen 1970 en 1990 bijna gehalveerd van 41 titels tot 22 (Broersma, 2003). In de provincie Zuid-Holland hebben grote fuseringen van de regionale kranten lang op zich laten wachten. Maar ook in Zuid-Holland heeft de concentratie doorgezet. Op 1 september 2005 zijn 8 kranten met het Algemeen Dagblad gefuseerd. Het gaat om de kranten: Haagsche Courant, Rotterdams Dagblad, Utrechts Nieuwsblad, De Dortenaar, Rijn en Gouwe, Amersfoortse Courant en de Goudsche Courant. Sindsdien zijn er in de provincie Zuid-Holland nog maar twee uitgeverij die een groot deel van de dagbladmarkt in handen hebben: PCM en Wegener. De afname van het aantal titels leidt tot concentratie en monopolievorming. Concentratie hoeft niet te betekenen dat er ook redactionele concentratie is, maar er is wel een nieuwe redactionele formule ingegaan na de fusie.

Nieuwe redactieformule van het Algemeen Dagblad

De nieuwe redactieformule van het Algemeen Dagblad concentreert zich op het nieuws op verschillende soorten niveaus: internationaal/nationaal, regionaal en lokaal. Vooral van belang is dat er in het nieuwe concept wordt aangegeven wat de persoonlijke betekenis is van het nieuws voor de lezer. Een onderzoek in de databank van Lexis Nexis geeft aan dat sinds de fusie de provincie Zuid-Holland veel minder vaak is genoemd. In de periode van 1 september tot 1 maart is gekeken hoe vaak de provincie Zuid-Holland genoemd is. Omdat de nieuwe formule van het Algemeen Dagblad vanaf 1 september 2005 van start is gegaan, is over een periode van een half jaar gekeken, dus tot 1 maart 2006. In onderstaande tabel zijn de resultaten te zien.

Tabel 2.4 Het aantal keren dat de provincie wordt genoemd in Lexis Nexis

	1 september '02 tot	1 september '03 tot	1 september '04 tot	1 september '05 tot
	1 maart '03	1 maart '04	1 maart '05	1 maart '06
AD / Algemeen Dagblad	17	41	29	16
AD/ Rotterdams Dagblad	215	289	348	45
AD/ Haagsche courant (*incl Goudsche Courant)	109*	505*	502*	59
AD/ Dortenaar	64	61	65	33
AD/ Groene Hart (*Haagsche Courant, Goudsche Courant en Rijn en Gouwe samen)	307*	764*	747*	50*

* De resultaten met een sterretje zijn niet zuiver en geven geen realistisch beeld van een toe- of afnamen van het aantal keren dat de provincie Zuid-Holland is genoemd in de edities van het Algemeen Dagblad.

In de tabel zijn zeer grote verschillen te zien. Problematisch bij het verzamelen van de gegevens voor de tabel is dat Lexis Nexis sinds 1 september 2005 niet alle edities van het Algemeen Dagblad ontvangt en verwerkt in haar databank.²⁸ De cijfers van het Algemeen Dagblad, Rotterdams Dagblad en De Dortenaar laten een grote afname zien in het aantal keren dat de provincie Zuid-Holland is genoemd.

Het Algemeen Dagblad zelf bevestigt deze trend. Annemieke Hartman²⁹, journaliste van het Algemeen Dagblad editie Haagsche Courant zegt hierover: *'het schrijven over de provincie' is voorbij, artikelen krijgen vooral een invalshoek waarbij de gevolgen van beleid van overheidsinstanties voor de lezers centraal staan en niet de overheidsinstantie zelf*.

Verder meldt zij dat het melden van de provincie in een kop van een artikel uit den boze is. Recente ontwikkelingen laten zien dat de oplagen van het AD sterk onderuit gaan. Media adviseur Leon de Wolff³⁰ denkt dat er vorig jaar al een belangrijke slag om de lezer werd verloren, toen de regionale titels werden opgeofferd voor de titel AD. Volgens hem hadden de regionale titels moeten blijven, de lezers zijn nu de binding met de krant verloren.

De provincie in beeld?

Uit gesprekken tussen de afdeling communicatie van de provincie Zuid-Holland en regionale redacties blijkt dat de aandacht voor de provincie sterk is afgenomen (Provincie Zuid-Holland, 2006). Dit blijkt ook uit de magere opkomst van journalisten bij persbijeenkomsten en persberichten krijgen weinig aandacht. Naar aanleiding van de afgenomen interesse van journalisten is de provincie Zuid-Holland gesprekken aangegaan met diverse hoofdredacties. Daaruit blijkt dat de redacties sceptisch zijn over de politieke betekenis van de provincie als bestuurslaag en de maatschappelijke relevantie van haar beleid voor lezers.

Uit het rapport van Hermans (2005) komt mede naar voren dat het provinciale debat te weinig kleur heeft. Een goed debat tussen Statenleden en gedeputeerden laat de verschillen en tegenstellingen tussen partijen goed zien. Voor de media is dit ontbreken van de verschillen en tegenstellingen tussen partijen mogelijk een extra reden om weinig nieuwswaarde in de provincie te zien.

De redacties richten zich vooral op toegankelijkheid en laagdrempeligheid van de lezer. Lange artikelen worden vermeden en onderwerpen mogen niet abstract, beleidsmatig of ongrijpbaar zijn. Het gevolg is dat men institutioneel nieuws mijdt.

---

²⁸ Het gevolg hiervan is dat de resultaten van het AD/ Groene Hart en AD/ Haagsche courant niet zuiver zijn en dat daar geen conclusies over kunnen getrokken. De cijfers van Algemeen Dagblad, Rotterdams Dagblad en De Dortenaar zijn wel zuiver.

²⁹ Annemieke Hartman is een journaliste van Het Algemeen Dagblad, editie Haagsche courant die tijdens een congres over Jeugdzorg op de provincie toelichting gaf over de redactieformule van het Algemeen Dagblad, nieuwe stijl

³⁰ Bron: RTLZ-nieuws: Fusiekrant AD voldoet niet aan de verwachting. 8 augustus 2008.

[http://www.rtl.nl/\(financien/rtlz/nieuws\)/components/financien/rtlz/2006/weken_2006/32/08-ad_slecht.xml](http://www.rtl.nl/(financien/rtlz/nieuws)/components/financien/rtlz/2006/weken_2006/32/08-ad_slecht.xml)

2.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is een beeld geschetst over hoe de relatie tussen de burger, de provincie Zuid-Holland en de media er uit ziet. Daarnaast zijn er ontwikkelingen beschreven in het medialandschap van de provincie Zuid-Holland die van invloed zijn op de inhoud en de presentatie van het nieuws. Met dit hoofdstuk zijn de eerste twee deelvragen beantwoord.

Deelvraag 1 Hoe ziet de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media er uit?

De provincie Zuid-Holland kan moeilijk contact krijgen met burgers. Dit is voor een deel het gevolg van haar takenpakket dat niet direct op de burger is gericht. Burgers weten gemiddeld genomen weinig van de provincie en men voelt zich nauwelijks betrokken bij de provincie. Burgers zien de provincie vooral als een anonieme bestuurlijke laag op afstand. Burgers zijn in het algemeen vrij negatief gestemd over politiek en politici. De tevredenheid en het oordeel over het functioneren van de overheid ontwikkelt zich in een ongunstige richting. Daarnaast is er sprake van een toenemend wantrouwen in de overheid en politiek cynisme.

De media worden wel als de belangrijkste oorzaak van cynisme genoemd. Met name de aandacht voor persoonlijke schandalen rond politici en de specifieke manier waarop hierover in de media wordt bericht (als strategisch spelletje om de macht) zouden politiek cynisme aanwakkeren.

Uit een onderzoek van Cebuco zijn de lezersaantallen van de verschillende kranten gepresenteerd. Ongeveer in de helft van de huishoudens in Zuid-Holland is geabonneerd op een krant. De belangrijkste landelijke dagbladen in de provincie Zuid-Holland zijn het Algemeen Dagblad, De Telegraaf en het NRC Handelsblad. De belangrijkste regionale kranten zijn: Haagsche Courant, Rotterdams Dagblad, Het Leidsch Dagblad, De Dortenaar, Rijn en Gouwe en de Goudsche Courant.

De provincie Zuid-Holland is relatief onbekend bij burgers omdat de media niet zoveel bekendheid geven aan de gebeurtenissen van de provincie Zuid-Holland. Uit gesprekken tussen de provincie Zuid-Holland en de regionale media blijkt dat nieuwsredacties weinig politieke waarde zien in de provincie als overheidslaag.

Deelvraag 2 Welke ontwikkelingen in het medialandschap, in het bijzonder in Zuid-Holland, zijn van invloed op de inhoud of de presentatie van het nieuws?

Samengevat leiden verschillende ontwikkelingen tot de 'medialogica'. De belangrijkste gevolgen voor de inhoud en de presentatie van het nieuws zijn: framing, personalisering en nieuwswaarde als criterium. Door framing wordt nieuws vanuit een vaak versimpeld journalistiek frame weergegeven. Door personalisering staan burgers en bekende Nederlanders steeds vaker centraal. De nieuwswaarde als criterium verstoot de politieke agenda als leidraad voor

het nieuws. De ontwikkelingen staan op gespannen voet met de politieke werkelijkheid van alle lagen van de overheid. De ingewikkelde politieke arena met haar lange besluitvormingsprocedures en vele actoren zoals politieke partijen, belangenorganisaties en burgers laat zich vaak moeilijk vertalen in simpele en smeulige teksten die een groot publiek trekken. Dit geldt zeker voor de provincie met haar nogal abstracte- en veelal coördinerende taken.

In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op theorieën die inzicht geven in nieuwswaarde en theorieën die de invloed van de media op de relatie tussen de burger en de overheid verklaren.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden theorieën toegelicht die inzicht geven op welke wijze de media invloed hebben op de burger, specifiek de invloed op de percepties van burgers over beleidsonderwerpen. Allereerst wordt in paragraaf 3.1 de agendasetting theorie besproken. Vervolgens wordt in paragraaf 3.2 ingegaan op nieuws, nieuwswaarde en selectiecriteria. In paragraaf 3.3 worden de effecten van het nieuws op burgers toegelicht met de framing theorie. In paragraaf 3.4 wordt het strategieframe besproken. In paragraaf 3.5 worden twee onderzoeken naar het strategieframe besproken. Tot slot volgt in paragraaf 3.6 de conclusie.

3.1 Agendasetting

Agendasetting gaat over de rol van de massamedia bij het bepalen van de publieke en de politieke agenda. De media bepalen de onderwerpen waarover het publiek denkt en daardoor ook indirect de onderwerpen waarmee de politiek zich bezighoudt. Allereerst wordt de theorie van agendasetting besproken in paragraaf 3.1.1. In paragraaf 3.1.2 wordt ingegaan op priming, een theorie die ervan uit gaat dat de invloed van de media verder gaat dan agendasetting.

3.1.1 De agendasetting theorie

Agendasetting heeft sinds het begin van de jaren zeventig grote bekendheid gekregen. Bernard Cohen (1963: 13)³¹ formuleerde een uitspraak die veel over agendasetting wordt geciteerd:

'The press is significantly more than a purveyor of information and opinion. It may not be successful much of the time in telling people what to think, but it is stunningly successful in telling its readers what to think about.... The world will look different to different people, depending not only on their personal interests, but also on the map that is drawn for them by writers, editors, and publishers of the paper they read.'

De agendasetting theorie gaat er vanuit dat de media invloed hebben op de onderwerpen die mensen belangrijk vinden en niet op de meningen, attitudes en gedrag van mensen over die onderwerpen (De Boer en Brennecke, 2003: 185). De macht van de media ligt volgens de agendasetting theorie in de selectie van de onderwerpen in de media. Dit wordt ook wel de *media-agenda* genoemd. De aandacht die de journalistiek aan een bepaald onderwerp geeft,

---

³¹ Cohen, B. C. (1963). *The press, the public and foreign policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Gevonden in: De Boer en Brennecke (2003: 186).

bepaalt de perceptie van het publiek van wat de belangrijkste onderwerpen zijn. Dit wordt ook wel de *publieksagenda* genoemd. De journalistiek doet dit niet alleen door de selectie van onderwerpen, maar ook door de plaatsing van onderwerpen, personen of organisaties op een prominente plaats. Onderwerpen op de voorpagina van een krant worden twee keer zo vaak gelezen als artikelen binnen in een krant (McCombs, 2004: 52).

Rogers en Dearing (1988: 579-580)³² concludeerden in het *Communication Yearbook* dat de massamedia de publieksagenda en de politieke agenda beïnvloeden. Als een onderwerp hoog op de publieksagenda staat, dan zal ook de politiek zich over dat onderwerp buigen. Het onderwerp verschuift dan dus van de publieksagenda naar de politieke agenda. Soms hebben de media zelfs sterke invloed op de beleidsagenda van elite besluitvormers waardoor in sommige gevallen zelfs de beleidsimplementatie wordt beïnvloed.

De agendasetting theorie verklaart voor een groot deel over welke onderwerpen het publiek geïnformeerd is. Als provinciale onderwerpen prominent in het nieuws komen, dan kan verondersteld worden dat het onderwerp ook bij het publiek leeft. Het is haast vanzelfsprekend dat de provincie Zuid-Holland een prominente plaats moet innemen bij het nieuws over haar beleidsonderwerpen, willen burgers op de hoogte zijn van de provincie. Daarom is het noodzakelijk om in een onderzoek naar de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland de prominentie van de provincie in de nieuwsstroom te onderzoeken.

In paragraaf 2.1.2 werd al genoemd dat openbaarheid en democratische functies niet doorslaggevend zijn of beleidsonderwerpen wél of niet in het nieuws komen. Journalisten laten zich bij de selectie van nieuws eerder leiden door nieuwswaarden. In de volgende paragraaf wordt daarom ingegaan op nieuws, nieuwswaarden en selectiecriteria.

3.2 Nieuws, nieuwswaarde en selectiecriteria

Deze paragraaf geeft inzicht in de wijze waarop journalisten nieuws selecteren. In paragraaf 3.2.1 wordt besproken wat nieuws en nieuwswaarde is. In paragraaf 3.2.2 wordt ingegaan op de selectiecriteria van het nieuws. In paragraaf 3.2.3 worden bronnen behandeld die sneller in het nieuws komen.

3.2.1 Wat is nieuws?

Met 'het nieuws' bedoelen mensen vaak het radionieuws, de krant of het journaal op de televisie. Nieuws wordt vaak omschreven als: *bericht of berichten over iets dat nog onbekend was*. Dat kan in de vorm van een persbericht, maar ook gepubliceerd worden via televisie,

---

³² Rogers, E. M., en Dearing, J. W. (1988). Agenda-setting research: Where has it been, where is it going? In: *Communication Yearbook* 11, 555-594. Newbury Park, Sage. Gevonden in: Johnson-Cartee (2005:17).

radio, internet, telefoon of een boek. Het criterium 'onbekend' wordt daarbij vaak benadrukt. Onbekendheid is in zekere zin subjectief: per ontvanger van nieuws is dat wat hij nog niet weet, altijd nieuws voor hem, ook al is het feit zelf al jaren geleden openbaar geworden. De onbekendheid van gebeurtenissen en geschiktheid voor ontvangers zijn twee belangrijke criteria voor het bepalen van nieuwswaardige gebeurtenissen. Journalisten spelen een belangrijke rol bij het selecteren van nieuws. De bewuste en onbewuste selectiecriteria die zij hanteren bij het bepalen van nieuws zijn vaak onderzocht en geven inzicht in de nieuwswaarde van gebeurtenissen en onderwerpen.

Nieuws waarde

Een gebeurtenis op zichzelf is neutraal en wordt ook wel de *objectieve werkelijkheid* genoemd. Een gebeurtenis wordt pas nieuws als een journalist besluit er een bericht over te maken. Journalisten bepalen welke gebeurtenissen belangrijk zijn voor zijn doelgroep. Journalisten bepalen dus eigenlijk de nieuwswaarde van gebeurtenissen. Er zijn ook wel algemene waarden aan te geven voor nieuwswaarde. Journalisten vinden over het algemeen iets belangrijk als (Bardoel & Bierhof, 1994):

1. De beleidstop van een maatschappelijke organisatie erbij betrokken is.
2. De normen van onze samenleving worden geschonden.
3. Het bericht voor het overgrote deel van het publiek van belang is.

3.2.2 Selectiecriteria voor nieuwswaarde

In een klassieke studie van Galtung en Ruge (1981)³³ worden een aantal factoren onderzocht die de nieuwswaarde van een gebeurtenis vergroten. Door het vergroten van nieuwswaarde zou een gebeurtenis eerder kans hebben om in de krant, of in een ander nieuwsmedium, te komen.

Galtung en Ruge (1981)³⁴ argumenteren dat gebeurtenissen nieuws worden als zij voldoen aan twaalf kenmerken die belangrijk zijn bij het selectieproces van nieuws. De eerste acht kenmerken zijn universeel en de laatste vier zijn cultuurgebonden en van toepassing op de berichtgeving in westerse media. In tabel 3.1 zijn de selectiecriteria van Galtung en Ruge weergegeven.

---

³³ Galtung, J. en Ruge, M.H. (1981). Structuring and selecting the news. In *The manufacture of news: social problems, deviance, and the mass media*. In: Cohen, S. en Young, J. 52-63. Beverly Hills.: Sage Gevonden in: Bardoel en Bierhoff (1994).

³⁴ Galtung, J. en Ruge, M.H. (1981). Structuring and selecting the news. In *The manufacture of news: social problems, deviance, and the mass media*. In: Cohen, S. en Young, J. 52-63. Beverly Hills.: Sage Gevonden in: Johnson-Cartee (2005).

Tabel 3.1

Kenmerken van het selectieproces

Kenmerken selectieproces	
Universeel	Cultuurgebonden
1. Frequentie	9. Elitelanden
2. Drempelwaarde	10. Elitepersonen
3. Ondubbelzinnigheid	11. Personificatie
4. Betekenis	12. Negativiteit
5. Harmonie	
6. Uitzonderlijkheid	
7. Continuïteit	
8. Compositie	

Op basis van de kenmerken kan een inschatting gemaakt worden of onderwerpen wel of niet nieuwswaardig zijn. De kenmerken worden allereerst kort toegelicht.

1. *Frequentie*: er is een samenhang tussen de tijd die een gebeurtenis nodig heeft om zich te voltrekken en de verschijningsfrequentie van het betreffende medium. Het gevolg hiervan is dat berichten over langdurige processen minder kans maken om in de media te komen dan incidenten.
2. *Drempelwaarde*: hoe omvangrijker en sensationeler de gebeurtenis, des te groter de kans is op selectie en publicatie.
3. *Ondubbelzinnigheid*: het nieuwsfeit moet duidelijk, helder en voor één uitleg vatbaar zijn. Gebeurtenissen die duidelijk te interpreteren zijn worden verkozen boven gebeurtenissen die meer toelichting nodig hebben.
4. *Betekenis*: hoe meer voorkennis en culturele verwantschap er met het onderwerp is, hoe eerder iets nieuws wordt. Onderwerpen die verder van de doelgroep van het medium afstaan worden wél geselecteerd als ze relevant zijn vanwege een conflictrelatie met 'ons' culturele referentiekader.
5. *Harmonie*: de gebeurtenis wordt sneller als nieuws opgepikt naarmate ze meer overeenstemt met een verwachtingspatroon. Dat bestaat uit twee aspecten: de verwachting, dat iets zal plaatsvinden en de hoop dat het gebeurt.
6. *Uitzonderlijkheid*: wat eenmaal gekozen is in overeenstemming met bovengenoemde kenmerken 4 en 5, moet wel onverwacht en zeldzaam zijn.
7. *Continuïteit*: als gebeurtenissen eenmaal in het nieuws zijn gekomen zullen ze dat gedurende enige tijd blijven.
8. *Compositie*: media presenteren het nieuws in een bepaalde samenstelling, bijvoorbeeld een vaste verhouding binnen- en buitenlands nieuws, een afwisseling tussen 'zware' en 'lichte' onderwerpen. Bij een eenzijdig nieuwsaanbod komen daardoor zaken in het nieuws die het anders nooit gehaald zouden hebben.

9. *Elitelanden*³⁵: gebeurtenissen in zogenoemde elitelanden zijn sneller nieuws. Dit komt omdat de gevolgen van deze gebeurtenissen belangrijk kunnen zijn voor grote groepen mensen.
10. *Elitepersonen*: activiteiten van elitepersonen kunnen gevolgen hebben voor grote groepen mensen en vormen daardoor eerder nieuws dan gebeurtenissen over gewone mensen.
11. *Personificatie*: nieuws dat terug te voeren is tot personen heeft meer kans vermeld te worden dan gebeurtenissen over instanties, zaken of processen.
12. *Negativiteit*: gebeurtenissen met negatieve aspecten komen eerder in het nieuws dan gebeurtenissen met positieve aspecten.

3.2.3 Bronnen die sneller in het nieuws komen

Volgens een Amerikaanse onderzoeker, Gans (1997)³⁶, valt het journalistieke selectieproces uiteen in twee delen. Ten eerste de beschikbaarheid van nieuws waarbij journalisten worden verbonden aan bronnen. Ten tweede de geschiktheid van nieuws voor publicatie, waarbij journalisten worden verbonden met het publiek. Bij het eerste proces zijn vooral verslaggevers betrokken die in hun contacten met nieuwsbronnen voortdurend verwickeld zijn in een subtiel spel van belangenbehartiging. De journalist wil in het oog springende 'nieuwe' informatie, de bron wil vooral zijn mening kwijt. Gans geeft aan dat in dit proces de bron en de journalistiek vaak niet elkaars gelijke zijn. Sommige bronnen spelen hierop beter in en zullen daardoor sneller in het nieuws komen. Volgens Gans zijn dat personen of organisaties die:

1. De macht daartoe bezitten en gebruiken (bijvoorbeeld een groot concern met de nodige perscontacten).
2. Zich aanpassen aan het karakter van de journalistiek (toezeggen van exclusiviteit, rekening houden met verschillende deadlines, een opvallende prestatie arrangeren).
3. Geografisch of sociaal nabij zijn.
4. Geen risico met zich meedragen.

In deze paragraaf werd duidelijk wat de belangrijkste criteria zijn van journalisten om van een gebeurtenis nieuws te maken. De onderwerpen in het nieuws zeggen misschien wel waarover het publiek denkt, maar nog niet 'hoe' het publiek over die onderwerpen denkt. Daarnaast kan de bron inspelen op factoren om sneller in het nieuws te komen. Framing geeft daar wél inzicht in en wordt in de volgende paragraaf besproken.

---

³⁵ Een voorbeeld van een eliteland waarover veel bericht wordt in de Nederlandse media is de Verenigde Staten, maar ook bijvoorbeeld berichtgeving over Suriname zal in Nederland sneller aan de orde zijn dan bijvoorbeeld in Duitsland.

³⁶ Gans, H (1979). *Deciding what's the news*. New York: Vintage Books. Gevonden in: Bardeel en Bierhof (1994).

3.3 Framing

In deze paragraaf wordt ingegaan op framing. Allereerst wordt in paragraaf 3.2.1 de framing theorie uitgelegd. In paragraaf 3.2.2 wordt ingegaan op een geïntegreerd procesmodel voor framing van De Vreese. In paragraaf 3.2.3 wordt ingegaan op de effecten van framing.

3.3.1 Framing theorie³⁷

Agendasetting onderzoek vooral over welke onderwerpen mensen nadenken. Omdat men na verloop van tijd ook wilde weten wat de effecten van het nieuws op het publiek zijn, ging men aandacht besteden aan de verschijnselen 'priming' en 'framing'. Bij priming gaat de veronderstelde invloed van de media veel verder dan alleen het agenderen van een onderwerp. Door het subtiele priming proces zullen mensen niet alleen 'over' een bepaald onderwerp gaan denken, maar wordt ook 'hoe' ze er over denken beïnvloed. De achterliggende gedachte is dat door de berichtgeving over een onderwerp bepaalde kenniseenheden in het geheugen toegankelijker worden. Die toegankelijke kenniseenheden zullen dan eerder gebruikt worden als mensen iets of iemand moeten beoordelen, dan op dat moment minder toegankelijke kenniseenheden (De Boer en Brennecke, 2003). Priming wordt ook wel genoemd als mogelijke psychologische verklaring voor framing.

Een frame betekent letterlijk een lijst of een raamwerk, maar kan ook bouw of orde betekenen. Een frame in het nieuws zegt iets over hoe een onderwerp wordt gebracht en over hoe de 'ontvanger' het bericht kan interpreteren. In de communicatietheorie wordt veel gebruik gemaakt van de termen 'frame' en 'framing'. De betekenis van de termen zijn niet gelijk aan elkaar. Met *framing* wordt in deze studie bedoeld (Nelson, Clawson en Oxley, 1997: 567):

"Framing is the process by which a communication source, such as a news organization, defines and constructs a political issue or public controversy"

Framing is dus een proces waarbij een communicatiebron, zoals een nieuwsorganisatie of een journalist die een politiek issue of maatschappelijke controversie afbakent en opbouwt.

Met de term frame wordt bedoeld (Tankard, Hendrickson, Silberman e.a.)³⁸:

"A frame is a central organizing idea for news content that supplies a context and suggests what the issue is through the use of selection, emphasis, exclusion, and elaboration"

---

³⁷ Bronnen voor de beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig uit: Semetko en Valkenburg, 2000 en De Boer en Brennecke (2003).

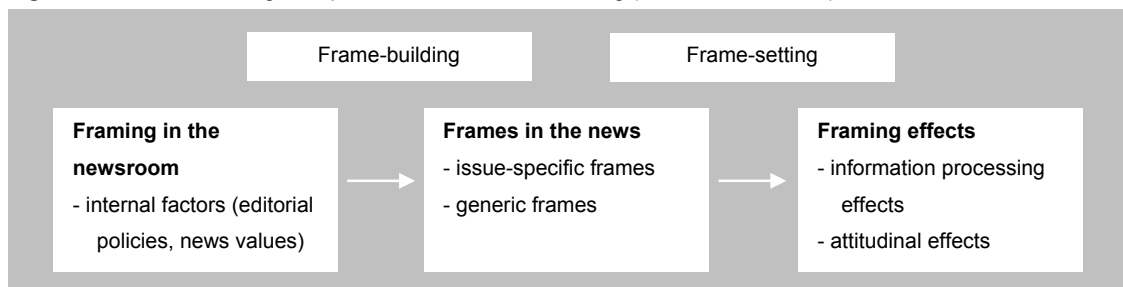
³⁸ Tankard, J., Hendrickson, L., Silberman, J., Bliss, K., en Ghanem, S. (1991). *Media frames: approaches to conceptualization and measurement*. Paper presented to the Association for Education in Journalism and Mass Communication. Gevonden in Johnson-Cartee (2005: 24)

Een frame is dus een overkoepelend idee voor nieuwsinhoud dat de context aanvoert en suggesties doet wat het issue is door selectie, benadrukking, uitsluiting en uitwerking ervan. Nieuwsframes worden ook wel gezien als een journalistiek middel dat bepaalde elementen van de politieke werkelijkheid benadrukken ten koste van andere elementen. Frames worden niet alleen gebruikt door journalisten; ze worden ook gebruikt door politici, interest groepen en het publiek om te communiceren. Frames zijn zo essentieel voor communicatie, dat onderzoekers ervan zich niet afvragen *of* het nieuws is geframed, maar *hoe* het is geframed.

3.3.2 Een geïntegreerd procesmodel voor framing³⁹

De Vreese (2003: 42) heeft het volledige proces van nieuwsframing in één model gezet. In figuur 3.1 is dit proces weergegeven. Het model heeft veel weg van het klassieke communicatiemodel van Shannon en Weaver (1949) dat in paragraaf 2.1.1 besproken is. Op de nieuwsredactie, *the newsroom*, wordt het nieuws geproduceerd. Tijdens de productie van het nieuws wordt het frame bepaald: *frame-building*. Vervolgens worden de onderwerpen van het nieuws gepresenteerd in het nieuws: *frames in the news*, bijvoorbeeld in de vorm van artikelen in de krant of in het journaal. De frames in het nieuws komen op die manier aan bij de ontvangers. Bij de ontvangers vinden de effecten van framing plaats door het verwerken van de informatie.

Figuur 3.1 An integrated process model of news framing (De Vreese, 2003:42)

De aspecten uit figuur 3.1, framing op de nieuwsredactie, frames in het nieuws en de effecten van frames worden kort besproken.

Framing op de nieuwsredactie

Het startpunt van het framing proces is 'de nieuwsredactie'. Journalisten worden bij de productie van 'nieuws' gedwongen tot selectie van onderwerpen en gebeurtenissen door gebrek aan tijd en ruimte. Zij maken keuzes bij het selecteren van onderwerpen en de productie van de inhoud van het nieuws. Frames vereenvoudigen hun taak. Journalisten grijpen bij de productie

³⁹ Bronnen voor beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig uit De Vreese (2003: 22-52).

van het nieuws terug op 'herkenbare aspecten' voor het publiek zodat zij het in een herkenbare context kunnen plaatsen. Het frame bestaat uit aspecten als: het perspectief, de inkleding van een onderwerp, wat de oorzaken van een bepaald probleem zijn en mogelijke oplossingen. Journalisten worden bij die keuze beïnvloed door verschillende interne en externe aspecten, dit wordt ook wel *framebuilding* genoemd. Interne factoren zijn aspecten als: waarden, normen, geloof, agenda van de journalist en opvattingen over nieuwswaarde van het onderwerp, beïnvloeden de productie van nieuws en de frames die worden gebruikt. Daarnaast hebben externe factoren als: geraadpleegde bronnen, belangenorganisaties, politiek en voorlichters invloed op de wijze waarop een onderwerp door de journalistiek gepresenteerd worden. De Vreese (2003: 43) verbindt framebuilding aan het nieuwsselectieproces. Dit proces en de nieuwsriteria zijn besproken in paragraaf 2.6. Nieuwsselectie beïnvloedt niet alleen de selectie van gebeurtenissen en issues, het beïnvloedt ook de presentatie van issues.

Frames in het nieuws

De Vreese (2003) maakt onderscheid tussen issuespecifieke en generieke frames. Issuespecifieke frames gaan in op specifieke nieuwsgebeurtenissen of onderwerpen. Generieke frames staan boven specifieke onderwerpen en kunnen geïdentificeerd worden in relatie tot verschillende onderwerpen.

Framing effects

Framesetting van het model van De Vreese heeft betrekking op de effecten van nieuwsframes en de interactie met individuele kenmerken. De media is bepalend in het voorzien van informatie over politici en politieke issues. Nieuwsframes zijn van invloed op informatie, houding en gedrag van individuen. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op de effecten van framing.

3.3.3 Effecten van framing

Frames in het nieuws hebben invloed op het perspectief van het publiek naar het onderwerp. Als een journalist een voor- en een tegenstander van een complex maatschappelijk probleem interviewt en dit probleem als conflict tussen twee experts in de media plaatst, kan het publiek haast niet anders dan deze ruzie zien. Er wordt dan voorbijgaan aan de inhoud van het complexe maatschappelijke probleem.

Effecten van frames op individueel en maatschappelijk niveau

Op individueel niveau kunnen frames leiden tot beïnvloeding van informatieverwerking van mensen en dat kan attitudes veranderen over een onderwerp. Dit komt volgens De Vreese (2003) doordat frames bepaalde waarden, feiten of andere overwegingen benadrukken.

Op maatschappelijk niveau kunnen frames sociale processen als politieke socialisatie, beleidsbeslissingen en collectief gedrag beïnvloeden. Aangetoond is dat frames de perceptie van politieke issues of instituties vormen. De opinie van het Europese publiek over de Europese Unie en EU-gerelateerde issues blijkt makkelijk in verschillende richtingen te draaien, afhankelijk van hoe een issue is geframed (Saris, 1997)⁴⁰.

De effecten van nieuwsframes op de gedachten en herinnering van lezers

De effecten van framing worden toegelicht aan de hand van een onderzoek. In de literatuur komen vijf frames veelvuldig terug: conflictframe, human interest frame, economic consequences frame, morality frame en het responsibility frame:

1. Het *conflictframe* benadrukt conflict tussen individuen, groepen of instituten om de aandacht van het publiek te trekken (Neuman, Just en Crigler, 1992)⁴¹.
2. Het *human interest frame* presenteert een persoonlijke invalshoek van de presentatie van een gebeurtenis of probleem (Neuman, Just en Crigler, 1992).
3. In het *economic consequences frame* worden gebeurtenissen in termen van economische consequenties voor bepaalde individuen, groepen of instituties uitgelegd (Neuman, Just en Crigler, 1992).
4. In het *responsibility frame* wordt een issue of een probleem zo gepresenteerd dat de verantwoordelijkheid voor het veroorzaken of oplossen van een probleem wordt toegekend aan de overheid, een individu of groep (Semetko en Valkenburg, 2000).

Valkenburg, Semetko en De Vreese (1999) hebben onderzoek gedaan naar hoe de eerste vier frames in het nieuws de herinnering aan de nieuwsitems beïnvloeden. En als dat het geval is, hoe ze beïnvloed worden. De hypothesen van het onderzoek waren:

1. Blootstelling aan nieuws dat geframed is met betrekking tot conflict, zal conflict gerelateerde gedachten bij de lezer oproepen.
2. Blootstelling aan nieuws dat geframed is met betrekking tot human interest, zal menselijk belang gerelateerde gedachten bij de lezer oproepen.
3. Blootstelling aan nieuws dat geframed is in responsibility, zal bij de lezer gedachten ten opzichte van verantwoordelijkheid oproepen.
4. Blootstelling aan nieuws dat geframed in termen van economic consequences, zal bij de lezer economisch gerelateerde gedachten oproepen.

---

⁴⁰ Saris, W. E. (1997). The public opinion about EU can easily be swayed in different directions. *Acta Politica: international Journal of political Science*. 32, 406-435. Gevonden in: Semetko en Valkenburg (2000).

⁴¹ Neuman, W.R., Just, M.R., en Crigler, A.N. (1992). *Common knowledge*. Chicago: University of Chicago Press. Gevonden in: Semetko en Valkenburg (2000).

Voor het onderzoek kregen 187 studenten van de Universiteit van Amsterdam twee artikelen te lezen: één over misdaad en één over de introductie van de euro. Ieder artikel werd in één van de vier frames geplaatst. Elk artikel had een identieke kern, maar de titel, inleiding en het slot waren toegespitst op het specifieke nieuwsframe. Na het lezen van de artikelen moesten studenten een enquête invullen waarin gevraagd werd naar hun ideeën en emoties tijdens het lezen. In totaal waren vier experimentele groepen en één controlegroep opgesteld om de impact van frames te toetsen. De controlegroep kreeg alleen de kern van het artikel te lezen. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de gedachten van respondenten sterk werden beïnvloed door de gebruikte mediaframes. Bij drie van de vier respondenten bleek dat het gebruik van de nieuwsframes de gedachten van de respondenten te beïnvloeden.

Uit het onderzoek blijkt dat frames in het nieuws een grote invloed hebben op de gedachten en herinneringen van publiek. Als er in de nieuwsstroom over een bepaald onderwerp veelvuldig gebruik wordt gemaakt van een bepaald frame, heeft dit duidelijk gevolgen voor 'hoe' het publiek naar dat onderwerp kijkt. In deze studie staat het strategieframe centraal. Het strategieframe is een frame dat van invloed is op de houding mening en percepties van burgers op de overheid. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op het strategieframe.

3.4 Strategieframe⁴²

Het strategieframe is van invloed op de relatie tussen burgers en de overheid. In deze paragraaf wordt het strategieframe uitgelegd. In paragraaf 3.4.1 wordt de theorie van het strategieframe behandeld. In paragraaf 3.4.2 worden de gevolgen ervan besproken.

3.4.1 Strategieframe theorie

Het strategieframe wordt door wetenschappers aangeduid als nieuwspresentatie waarbij de 'strategie van politiek' en conflict tussen politieke actoren de boventoon voeren ten opzichte van de inhoud van het nieuws. Het strategieframe in nieuws wordt ook wel strategisch nieuws genoemd. Fallows (1997)⁴³ geeft een pakkende omschrijving van het strategieframe:

“Reporters depict political leaders as “screaming” manipulators intent on winning at any cost; however, their efforts to win aren’t based on any high-minded public service ideals. Rather they are shown to be in it for their own aggrandizement and their greed for ever-increasing political capital.”

---

⁴² In deze scriptie wordt de term 'strategie frame' van Capella en Jamieson (1997) gebruikt. Voor het strategieframe worden ook de termen 'game schemata' (Patterson, 1993) en game-frame gebruikt (Lawrence, 2000).

⁴³ Fallows, J. (1997). *Breaking the news*. New York: Vintage. Gevonden in Johnson-Cartee (2005).

Strategieframe versus issueframe

Het strategieframe wordt vaak vergeleken met het issueframe om het verschil te benadrukken. Bij het issueframe staan feitelijke ontwikkelingen en standpunten over issues in het nieuws centraal. Het verschil tussen het strategieframe en het issueframe is dat de burger bij nieuws met het issueframe zelf nog een koppeling moet maken met een bepaalde actor of welke actor het beste standpunt heeft. Het publiek moet de aangeboden informatie zelf combineren met de eigen (voor)oordelen om te bepalen wie de beste actor is (Kleinnijenhuis e.a., 2003: 25). Bij het strategieframe is het beste standpunt en de verantwoordelijke daarvoor al gepresenteerd.

Indicatoren van het strategieframe

Capella en Jamieson (1997: 33) omschrijft vijf, voornamelijk linguïstische, kenmerken van het strategieframe:

1. *Focuses on winning and loosing.*
2. *Includes the language of war, games and competition.*
3. *Contains 'performers, critics and audiences'.*
4. *Focuses on candidate style and perceptions.*
5. *Gives weight to polls and candidate standings.*

Volgens verschillende onderzoekers wordt het strategieframe steeds vaker door journalisten toegepast. Patterson (1993)⁴⁴ deed onderzoek naar de toepassing van het strategieframe tijdens presidentiele verkiezingen in Amerika. Uit zijn onderzoek kwam naar voren dat in 1960 slechts tien procent van het campagnenieuws geplaatst was in een strategieframe. In 1992 was tachtig procent van het campagnenieuws geplaatst in een strategieframe. Duidelijk is dat de hoeveelheid strategisch nieuws tijdens politieke campagnes stijgt.

Lawrence (2000) heeft in een studie aangetoond dat het strategieframe niet alleen wordt toegepast op de verslaggeving over de verkiezingen, maar ook wordt toegepast op politiek inhoudelijke en beleidsonderwerpen.

3.4.2 Gevolgen van het strategieframe

Volgens Lawrence (2000: 94) is het belangrijkste probleem met het strategieframe dat het onderwerp van het nieuws het politieke strategisch spel is. De werkelijke inhoud van de politiek wordt hierdoor naar de achtergrond verplaatst. Dit geeft het publiek een eenzijdige kijk op politiek. Belangrijke politieke informatie die burgers nodig hebben om publieke onderwerpen te begrijpen gaat verloren.

---

⁴⁴ Patterson, T.E. (1993). *Out of Order*. New York: Knopf. Gevonden in: Semetko en Valkenburg (2000).

Het gebrek van de media om de inhoudelijke politieke onderwerpen in het nieuws te presenteren ondermijnt dus de geïnformeerde betrokken burger (Graber, 1994)⁴⁵. Het publiek wordt verleid door de media om politieke daden te zien als egoïstische motieven voor stemmen en macht. Hierdoor kan politiek cynisme worden geactiveerd (Capella & Jamieson, 1997). Volgens Zaller (1992) hangt de individuele vatbaarheid voor media-effecten in sterke mate af van het individuele politieke kennisniveau af. Valentino (2001) heeft daarbij aangetoond dat individuen met weinig kennis van politiek, het minst resistent zijn tegen de invloed van blootstelling aan strategische nieuwsframes en daarom sterk geneigd zijn een negatieve en wantrouwende houding aan te nemen.

Strategieframe en politiek cynisme

De gevolgen van het gebruik van strategie- georiënteerde frames is dat het publiek cynisch reageert op politieke campagnes, beleid en de overheid. In paragraaf 2.3.3 is al beschreven dat politiek cynisme het vertrouwen in de overheid en politiek ondermijnt. Verschillende onderzoeken tonen aan dat het strategieframe politiek cynisme als gevolg heeft. Dit heeft de volgende consequenties voor het politieke systeem (Johnson Cartee, 2005: 258):

1. *Afname van politieke participatie op alle niveaus van politieke activiteiten.*
2. *Afname in opkomst bij verkiezingen.*
3. *Toename van cynisme naar de overheid toe.*
4. *Verlaging van politieke betrokkenheid of interesse.*
5. *Afname van het vasthouden van informatie over publieke issues en politieke campagnes.*

Politiek cynisme tast het democratische proces aan en heeft een negatieve uitwerking op de relatie tussen burgers en de overheid. Als er sprake is van strategisch nieuws over de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland, dan zou dat een negatieve invloed hebben op de relatie tussen de provincie Zuid-Holland en haar burgers.

De besproken onderzoeken over het strategieframe zijn vooral uitgevoerd in Amerika. Buiten de VS is veel minder onderzoek gedaan naar het strategieframe. Het Nederlandse politieke stelsel, dat gebaseerd is op consensus, zorgt ervoor dat politieke partijen rekening houden met elkaar. Dit is van invloed op de manier waarop zij zichzelf profileren in de media. Zij stellen zich milder op dan in een tweepartijstelsel als in de VS, waar de politieke omgangsvormen vaak harder en ruwer zijn. Deze omstandigheden zijn van invloed op de politieke berichtgeving (De Vreese en Elenbaas, 2006). In de volgende paragraaf worden twee onderzoeken besproken over strategieframe in de berichtgeving over de Europese Unie in Denemarken en Nederland.

---

⁴⁵ Graber, D. A., (1994). Why voters fail information tests: Can the hurdles be overcome? *Political communication*, 11, 331-346. Gevonden in Lawrence (2000).

3.5 Het strategieframe in nieuws over de Europese Unie

In deze paragraaf worden twee onderzoeken over strategie besproken. Het eerste onderzoek 'Cynical and engaged' gaat over de berichtgeving tijdens de Deense campagne voor het referendum over de introductie van de euro. In het tweede onderzoek 'The spiral of cynicism reconsidered' wordt het strategieframe onderzocht in de berichtgeving over de Europese Unie.

3.5.1 Cynical and engaged

De Vreese en Semetko (2002) heeft onderzoek gedaan naar het effect van blootstelling aan strategisch nieuws op politiek cynisme. Het onderzoek is uitgevoerd tijdens de campagne voor invoering van de euro in Denemarken in 2000. In twee perioden is een panelonderzoek gedaan onder kiezers. Het eerste onderzoek was vier weken voor het referendum en het tweede direct na het referendum.

Op basis van inhoudsanalyse van 300 nieuwsberichten over het referendum in televisienieuws en op de voorpagina van kranten is het strategieframe onderzocht. Om vast te stellen of er in het nieuws over de invoering van de euro gebruik is gemaakt van het strategieframe, is de inhoud van het nieuws onderzocht op drie indicatoren van het strategieframe:

1. De nadruk op prestaties, stijl en percepties van de kandidaat.
2. De analyse van daden van politici als het versterken van hun posities in de publieke opinie.
3. De taal van oorlog, spel en competitie.

De Vreese heeft de aanwezigheid van opiniepeilingen niet opgenomen in zijn inhoudsanalyse. Uit eerder onderzoek van Valentino, Beckmann en Buhr (2001)⁴⁶ blijkt dat geen effect te hebben op de respons van politieke cynisme. De artikelen over het referendum zijn met ja (1) en nee (2) gecodeerd voor de aanwezigheid van de indicator van het strategieframe.

Resultaten

Uit het panelonderzoek blijkt dat aan het begin van de laatste maand van de campagne, er al een hoge mate van politiek cynisme is onder de respondenten. Slechts 12 procent beoordeelde de kandidaten als open en eerlijk. Gedurende de campagne nam het politiek cynisme toe onder de respondenten. Tussen de twee panelonderzoeken in daalde het vertrouwen in politieke kandidaten en vond drie op de vier respondenten dat de inhoud van de campagne meer over de strategie ging, dan over de inhoud.

---

⁴⁶ Valentino, N.A. , Buhr, T.A. en Beckmann, M.N. (2001) When the frame is the game: revisiting the impact of 'strategic' campaign coverage on citizen's information retention. *Journalism and Mass communication Quarterly*, 78, 93-112.
Gevonden in: De Vreese en Semetko (2002)

Uit de inhoudsanalyse van de berichten blijkt dat in één vierde van de berichten werd gerefereerd aan de prestaties, stijl en percepties van de kandidaat of partij. Eén op drie artikelen werden de daden van politici geïnterpreteerd als het versterken van hun posities in de publieke opinie. Tot slot werd in de helft van de artikelen de taal van oorlog, spel en competitie gebruikt.

Conclusie van het onderzoek

De uitkomst van het onderzoek was dat de blootstelling aan strategisch nieuws, politiek cynisme versterkt. Personen die het meest waren blootgesteld aan strategisch nieuws, vertoonden de sterkste toenames in politiek cynisme. Opvallend is dat de het strategisch nieuws geen invloed heeft gehad de opkomst bij het referendum, zoals wordt gesuggereerd door Johnson Cartee in paragraaf 3.4.2.

3.5.2 The spiral of cynicism reconsidered

De Vreese (2005) heeft het strategieframe onderzocht bij nieuws over de Europese Unie. Het onderzoek is uitgevoerd in Nederland en Denemarken. Aan de hand van twee survey's, één voor en één na de blootstelling van nieuws onderzoekt hij de mate waarin burgers meer cynisch worden ten opzichte van de Europese Unie en het zittende bestuur.

Met een inhoudsanalyse van televisienieuws en dagelijkse kranten werd vastgesteld in welke mate er sprake was van het strategieframe in het nieuws in beide landen. De vijf verschillende onderdelen van het strategieframe (Capella & Jamieson, 1997), zijn getest en gecodeerd op: 0- niet aanwezig en 1- wel aanwezig. De resultaten staan in de onderstaande tabel.

Tabel 3.2 Strategic news coverage (De Vreese 2005: 292)

Strategic newscoverage		
	Denmark (N = 350)	The Netherlands (N = 64)
Strategy 1 Focus on politicians' presentation and/ or style	.29 (102)	.50 (32)
Strategy 2 Focus on politicians' actions as instrumental to consolidating or improving their public support	.19 (67)	.19 (12)
Strategy 3 Focus on winning and/ or losing	.08 (27)	.30 (19)
Strategy 4 Reference to polls and/ or public opinion	.14 (50)	.28 (18)
Strategy 5 Use of language from war and/ or games	.27 (94)	.39 (25)

Note: Entries are mean occurrence of different indicators of strategic news (on a scale from 0 to 1), in parentheses the absolute count. N denotes the number of stories.

Resultaten

De inhoudsanalyse laat zien dat er in dezelfde periode veel meer nieuws over EU politiek was in Denemarken dan in Nederland. Het nieuws over de EU was in Denemarken prominenter aanwezig, maar de hoeveelheid strategisch nieuws was voortdurend hoger in Nederland. De bovenstaande tabel toont dat in de helft van de nieuwsberichten in Nederland, tegenover een kwart in Denemarken sprake is van strategie 1; het benadrukken van hoe politici omgaan met een issue en of dat op een meer of minder succesvolle manier wordt gedaan. In beide landen wordt in één vijfde van het nieuws gerefereerd aan de daden van politici als instrument om hun prestatie voor het publiek te verbeteren (strategie 2). Bij eenderde van het nieuws in Nederland en bij 10 procent in Denemarken wordt winnen of verliezen van politici benadrukt (strategie 3). In het Nederlandse nieuws werd twee keer zo vaak gerefereerd aan peilingen van de publieke opinie als in Denemarken (strategie 4). Tot slot werd er in 39 procent van het nieuws in Nederland gebruik gemaakt van de taal van oorlog, spel en competitie, dit was 27 procent in Denemarken (strategie 5).

Conclusies van het onderzoek

De Vreese concludeert dat de mate waarin strategische nieuws politiek cynisme aanwakkert afhankelijk is van de hoeveelheid strategie in het nieuws. Uit zijn onderzoek kwam naar voren dat in Nederland de blootstelling aan nieuwsmedia tot een toename van politiek cynisme leidt. In de Deense situatie leidde blootstelling aan nieuwsmedia tot een afname van politiek cynisme. In Nederlanden was de hoeveelheid strategisch nieuws hoger dan in Denemarken.

3.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is invulling gegeven aan theorieën die de invloed van de media op de relatie tussen de overheid en de burger verklaren. Drie theorieën zijn daarbij vooral van belang. Ten eerste de agendasetting theorie, ten tweede de nieuwselectiecriteria en ten derde framing theorie, specifiek het strategieframe.

De agendasetting theorie verklaart voor een groot deel over welke onderwerpen het publiek geïnformeerd is. De theorie gaat er van uit dat de onderwerpen die veel en prominent in het nieuws komen, de perceptie van het publiek bepaalt over wat de belangrijkste onderwerpen zijn. Als provinciale onderwerpen veel en prominent in het nieuws komen, dan kan verondersteld worden dat het onderwerp ook onder het publiek belangrijk wordt gevonden. Op basis hiervan wordt bij de nieuwsstroom van de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland onderzocht in welke mate de provincie Zuid-Holland aanwezig is en of zij, indien zij aanwezig is, ook prominent aanwezig is.

Nieuwsselectiecriteria bepalen voor een belangrijk deel welke onderwerpen journalisten nieuwswaardig vinden. Ingewikkelde onderwerpen over langdurige processen maken minder snel kans om in het nieuws te komen. Daarnaast genieten omvangrijke, sensationele, onverwachte, zeldzame en negatieve gebeurtenissen de voorkeur. Onderwerpen die van betekenis zijn voor de doelgroep van het medium en die in harmonie zijn met het verwachtingspatroon worden sneller geselecteerd. Daarnaast is er een voorkeur voor onderwerpen die terug zijn te brengen tot personen. Elitepersonen hebben daarbij nog meer voordeel.

De framing theorie onderzoekt op welke manier het nieuws van invloed is op houdingen van het publiek ten opzichte van onderwerpen die in de media worden gepresenteerd. Hiermee wordt duidelijk dat de presentatie van het nieuws van invloed is op de houdingen van mensen ten opzichte van dat onderwerp.

Het strategieframe is een frame in het nieuws dat sterk van invloed is op de houding en meningen van burgers over de overheid. Het strategieframe heeft negatieve gevolgen voor de relatie tussen de burger en de overheid omdat het politiek cynisme aanwakkert. De gevolgen van politiek cynisme zijn:

- Afname van politieke participatie op alle niveaus van politieke activiteiten.
- Afname in opkomst bij verkiezingen.
- Toename van cynisme naar de overheid toe.
- Verlaging van politieke betrokkenheid of interesse.
- Afname van het vasthouden van informatie over publieke issues en politieke campagnes.

Personen met een laag politiek kennisniveau die worden blootgesteld aan het strategieframe zijn relatief sterk geneigd om een politiek cynische houding aan te nemen.

Uit het onderzoek van De Vreese komt naar voren dat er in het geval van veel strategisch nieuws over een referendum, er geen lagere opkomst is bij verkiezingen.

Indien in het nieuws over de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland sprake is van veelvuldig gebruik van het strategieframe, dan wakkert dat politiek cynisme in de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland aan. Dit heeft de bovenstaande negatieve gevolgen voor de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland. Het is dus noodzakelijk om te onderzoeken of er in de berichtgeving over de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland sprake is van veelvuldig gebruik van het strategieframe.

4. Methodologie

In hoofdstuk twee is aandacht besteed aan de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media. In hoofdstuk drie is uitgelegd hoe de media invloed kunnen uitoefenen op de relatie tussen de burger en de overheid.

In dit hoofdstuk wordt de methode beschreven waarmee antwoord wordt gegeven op de derde deelvraag van deze studie: *Op welke manier worden beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland neergezet in de media?* In paragraaf 4.1 wordt de onderzoeksstrategie beschreven en wordt ingegaan op de selectiecriteria van de cases. In paragraaf 4.2 worden de geselecteerde cases geïntroduceerd. In paragraaf 4.3 wordt de inhoudsanalyse besproken. In paragraaf 4.4. wordt uitgelegd op welke manier het aandeel van de provincie Zuid-Holland in de cases wordt onderzocht. In paragraaf 4.5 wordt toegelicht hoe het strategiefraam in de cases wordt onderzocht. In paragraaf 4.6 wordt ingegaan op de manier waarop de artikelen worden verzameld. In paragraaf 4.7 wordt het codeerschema besproken. Tot slot wordt een samenvatting van de methodologie beschreven in paragraaf 4.8.

4.1 Casestudy⁴⁷

De term 'beleidsonderwerpen' in de derde deelvraag is een ruim begrip. In deze studie wordt met beleidsonderwerpen bedoeld: alle onderwerpen die voor het bestuur van de provincie Zuid-Holland, het college van Gedeputeerde Staten, van belang zijn. De leidraad hiervoor is het collegeprogramma 2003-2007. In het collegeprogramma wordt aan bepaalde beleidsonderwerpen prioriteit gegeven. Het is gezien de beschikbare middelen voor deze studie, niet mogelijk om alle onderwerpen te onderzoeken. De regel is dat des te meer cases er bestudeerd worden, des te hoger de betrouwbaarheid en validiteit van het resultaat en de geldigheid van het model of de theorie (Swanborn, 2000: 56). Het is de bedoeling dat er verschillende soorten beleidsonderwerpen aan bod komen bij de selectie van de cases. Om te onderzoeken op welke manier de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland in de media worden neergezet, wordt daarom een selectie van een drietal beleidsonderwerpen gemaakt. Omdat er meerdere cases worden onderzocht heet dit *meervoudige casestudy*. Een belangrijke overweging om voor een casestudie te kiezen is omdat er in een bepaalde periode gedetailleerde kennis over een verschijnsel kan worden verzameld. Daarnaast worden er met een casestudie in een specifieke periode 'omstandigheden' meegenomen die invloed kunnen hebben op wat er gebeurt. Door de berichten in de media te analyseren kan een soort reconstructie achteraf worden gemaakt.

---

⁴⁷ De bronnen voor de beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig uit Hakvoort (2000).

4.1.1 Definitie van een casestudy

Swanborn (2000: 22) omschrijft de casestudy als volgt:

“Bij een case-study of een gevalsonderzoek gaat het om de bestudering van een sociaal verschijnsel, of sociale verschijnselen,

- 1. bij één ‘drager’, of slechts enkele ‘dragere’, van dat verschijnsel: mensen, groepen, met elkaar interacterende mensen en groepen;*
- 2. in de natuurlijke omgeving;*
- 3. over een bepaalde periode, waarbij op diverse tijdstippen metingen worden gedaan, dan wel dat achteraf informatie over ontwikkelingen in die periode wordt verzameld;*
- 4. waarbij meestal diverse databronnen worden gebruikt; de belangrijkste zijn documenten, interviews met sleutelpersonen en participerende observatie;*
- 5. waarbij de onderzoeker gericht is op een gedetailleerde beschrijving van stabiliteit en verandering van tal van variabelen, en het daardoor op het spoor komen van verklaringen van processen;*
- 6. en deze beschrijvingen en verklaringen getoetst worden (door besprekingen met, voorleggen van tussen- en eindresultaten) en de beschrijvingen en verklaringen die door de onderzochten zelf worden gegeven.”*

Aan de hand van de zes componenten van definitie van Swanborn wordt de casestudy allereerst kort toegelicht.

De zes componenten van de definitie van Swanborn toegelicht

In deze scriptie worden de berichtgevingen over beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland in de media opgevat als de *sociale verschijnselen*.

De media zijn de *dragere* van het verschijnsel; de berichtgeving, bepaald door journalisten als intermediairs, over de beleidsonderwerpen. Deze studie richt zich vooral op de landelijke en regionale dagbladen. Zoals in hoofdstuk 2 naar voren kwam zijn de belangrijkste en meest gelezen landelijke bladen in de provincie Zuid-Holland: Algemeen Dagblad, Telegraaf, en het NRC Handelsblad. Vanwege de hoge oplage van deze drie landelijke dagbladen worden deze meegenomen in de analyse. De belangrijkste en meest gelezen regionale bladen in de provincie Zuid-Holland zijn: Haagsche Courant, Rotterdams Dagblad, Leidsch Dagblad, De Dortenaar, Rijn en Gouwe en de Goudsche Courant. Ook deze bladen worden geanalyseerd. De *natuurlijke omgeving*, hoeft niet altijd een tastbare omgeving te zijn (Swanborn, 2000: 22). In deze studie is de natuurlijke omgeving de media zoals in het bovenstaande genoemd.

In deze studie is er voor gekozen om per case een *beginpunt* en *eindpunt* te kiezen op basis van de start van het onderwerp in de media. In de beleidscyclus kan een beleidsonderwerp binnen de muren van de provincie Zuid-Holland en de betrokken partijen al veel aandacht hebben ver voordat de media aandacht geven aan een onderwerp. In deze studie is het

beginpunt van de case, de eerste keer dat het onderwerp in één van de landelijke of regionale dagbladen is voorgekomen. Daarbij wordt als voorwaarde gesteld dat de case wel het hoofdonderwerp is van een nieuwsbericht en niet zijdelings genoemd is. Het eindpunt is als het beleidsonderwerp geen media-aandacht meer krijgt omdat het bijvoorbeeld een afgerond onderwerp is, of omdat het niet verder onderzocht kan worden omdat het nog niet is afgerond binnen de onderzoeksperiode. Het gevolg is dat de cases allemaal op een verschillend tijdstip starten en eindigen. Er is ook rekening gehouden met de collegeperiode waarin de onderwerpen van de cases vallen. Ieder college heeft andere prioriteiten. Dit zou tot verwarring kunnen leiden en de media-aandacht voor een bepaald onderwerp kunnen beïnvloeden. De cases gaan daarom niet verder terug dan de collegeperiode 2003-2007. Pragmatisch gezien komt deze periode ook goed uit omdat de provincie Zuid-Holland sinds 2003 digitaal alle artikelen over 'het beleid van de provincie Zuid-Holland' verzamelt. In paragraaf 4.1.3 wordt de selectie van de cases verder toegelicht.

Swanborn (2000: 24) geeft verder aan in zijn aanvullende opmerkingen dat de casestudy niet perse hoeft te bestaan uit *diverse databronnen*. De belangrijkste bron van informatie van deze studie is de inhoudsanalyse. In paragraaf 4.3 wordt daar verder op ingegaan. Allereerst wordt verder ingegaan op het domein van de cases.

4.1.2 Het domein: pars pro toto versus cases op zich

Met deze casestudy wordt een poging gedaan om iets over een grotere verzameling te zeggen. Immers wordt met theoriegericht onderzoek in principe altijd gegeneraliseerd (Swanborn, 2000: 32). Binnen dit onderzoek is het niet het hoofddoel om de theorie (strategieframe) te toetsen of te illustreren. De kennis van het generieke strategieframe, wordt gebruikt om concepten en variabelen te selecteren en om een interpretatiekader te bieden. Het domein van aandacht gaat niet verder dan de cases, daarom spreken we van *cases-op-zich* (Swanborn, 2000: 35).

4.1.3 Selectiecriteria van de cases

Voor het verzamelen van onderwerpen is allereerst gekeken naar de topagenda van de provincie Zuid-Holland. De topagenda is ontwikkeld om de provincie Zuid-Holland herkenbaar en zichtbaar neer te zetten in de media. De topagenda bestaat uit een aantal hoofdthema's met overkoepelende slogans, waar onder voor communicatie geschikte onderwerpen hangen⁴⁸. Om een spreiding van verschillende beleidsterreinen te realiseren, zijn de beleidsonderwerpen uit verschillende hoofdthema's gekozen. De hoofdthema's zijn: Waterprovincie, Europese regio, Beter bereikbaar, Lokaal bestuur in beweging, Zuid-Holland werkt aan stad, land en milieu, en Kenniseconomie.

---

⁴⁸ Notitie Communicatievisie en Public Affairs 2005-2007

Volgens Swanborn (2000: 62) kunnen voor de selectie van cases enkele onafhankelijke variabelen worden gekozen waarvan men verwacht dat ze invloed hebben op het proces en op het eindresultaat. Volgens hem is het achteraf geen bezwaar als blijkt dat een dimensie niet relevant is gebleken. Het voordeel van deze wijze is dat we achteraf, of in een latere fase van het onderzoek in staat zijn om te voorspellen bij welke voorwaarden of condities het al dan niet zal opgaan. We kunnen dan toetsen of de theorie tegengestelde, of in ieder geval uiteenlopende, resultaten oplevert. De selectiecriteria zijn: mediarijkheden, geografische verspreiding en voor- en tegenstanders. Deze worden achtereenvolgens besproken.

Mediarijkheden

De cases die onderzocht worden moeten ruime media-aandacht hebben. De reden hiervan is pragmatisch van aard. Immers heeft het weinig zin onderzoek te doen naar beleidsonderwerpen die in de media zijn geweest als het onderwerpen betreft die nauwelijks in de media voorkomen.

Geografische verspreiding

De regionale media zijn belangrijk voor de berichtgeving over de provincie. De verschillende regio's in Zuid-Holland worden bediend door verschillende regionale bladen. Om zoveel mogelijk informatie te verzamelen is regionale spreiding van de cases noodzakelijk. De Leidsche Courant zal bijvoorbeeld sneller berichten over onderwerpen in Zuid-Holland Oost dan over onderwerpen in de regio Rijnmond.

Voor- en tegenstanders

Een onafhankelijke variabele waarvan wordt verwacht dat de invloed heeft op het eindresultaat is het aantal voorstanders en tegenstanders van een beleidsonderwerp. De reden hiervoor is dat een onderwerp met veel tegenstanders (burgers) meer aandacht trekt (om gehoor te geven aan burgers) dan een onderwerp met minder tegenstanders. Het is lastig om in te schatten of er sprake is van veel voor- en tegenstander. Op basis van gesprekken met beleidsambtenaren binnen de provincie Zuid-Holland is beoordeeld of een onderwerp veel voorstanders/ tegenstanders heeft of dat het aandeel van voorstanders en tegenstanders ongeveer gelijk is.

Met behulp van de selectiecriteria is een kruistabel opgesteld waarin alle onderwerpen uit de topagenda zijn beoordeeld in samenwerking met communicatieprofessionals⁴⁹ van de provincie Zuid-Holland. Deze tabel is bijgesloten in bijlage 2. Op basis van deze tabel zijn een drietal cases uitgekozen. De cases worden in de volgende paragraaf besproken.

---

⁴⁹ De communicatieprofessionals zijn communicatieadviseurs en persvoorlichters van het bureau Persvoorlichting en Bestuurscommunicatie van de provincie Zuid-Holland.

4.2 De cases

In deze paragraaf wordt een korte beschrijving gegeven van de cases. De case van de Kustwering is gekozen omdat dit de enige case is met veel voorstanders. De herindeling van de Hoeksche Waard is de enige case met uitgesproken veel tegenstanders. De case van de Rijnouwewijn heeft zowel voor- als tegenstanders. Allereerst wordt de kustwering beschreven in paragraaf 4.2.1. In paragraaf 4.2.3 wordt de herindeling van de Hoeksche Waard toegelicht en in paragraaf 4.2.3 wordt de Rijnouwewijn besproken.

4.2.1 Kustwering

De kustwering, ook wel de zwakke schakels in de kust genoemd, valt onder het themaonderwerp: waterprovincie. De provincie Zuid-Holland wil in 2007 starten met de uitvoering van de plannen voor versterking en ontwikkeling van zwakke plekken in de kust. Staatssecretaris Schultz van Haegen van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat stelde in eerste instantie vanwege financieringsproblemen definitieve maatregelen uit tot na 2010. Dit uitstel is voor Zuid-Holland onvoordelig vanwege drie aspecten: veiligheid, ruimtelijke kwaliteit en economische kwaliteit.

Ten eerste is de veiligheid van burgers bij een zwakke kustwering in het geding. Het tweede en derde aspect zijn met elkaar verweven. Kustplaatsen willen graag hun boulevard en omgeving aantrekkelijker maken om de lokale economie een impuls te geven. Ruimtelijke plannen om de omgeving van de kust aan te passen zijn moeilijk te beoordelen als plannen voor de kustverdediging nog niet rond zijn. De inhoud van de nieuwsstroom gaat vooral over het verkrijgen van geld van de Rijksoverheid voor de plannen van de kustwering.

De onderzoeksperiode van deze case loopt van 1 oktober 2004 tot en met 17 december 2005. Het startpunt van de analyse is de brandbrief van gedeputeerde Lenie Dwarshuis-van de Beek aan de staatssecretaris van 18 november 2004. In de brandbrief wijst Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland de Staatssecretaris op de urgentie van de kustveiligheid. De start van de onderzoeksperiode is ongeveer een halve maand voor de brandbrief. De einddatum van het project neemt de doorwerking van een werkbezoek van de Tweede Kamer aan de zwakke schakels in de Zuid-Hollandse kust op 14 november mee en het besluit van de staatssecretaris om eerder geld ter beschikking te stellen voor de kust in december 2005.

4.2.2 Herindeling Hoeksche waard

De herindeling van de Hoeksche Waard valt onder het themaonderwerp: lokaal bestuur in beweging.

Herindeling is een taak van provincies om gemeenten slagvaardiger te maken. Van begin 2003 tot half 2005 is er een discussie geweest tussen zes gemeenten in de Hoeksche Waard en de provincie Zuid-Holland over het mogelijk fuseren tot één gemeente. Tussen de gemeenten

onderling en de provincie Zuid-Holland is geen overeenstemming. Er wordt gezocht naar een oplossing die duurzaam is voor het hele gebied voor langere tijd. De zes gemeenten hebben het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland gevraagd om te helpen bij het vinden van de oplossing. De provincie Zuid-Holland stelt herindeling voor, maar de afzonderlijke gemeenten en burgers willen niet fuseren.

Startpunt van de analyse is het huidige college van Gedeputeerde Staten, dat in april 2003 is begonnen. In het collegeakkoord wordt vermeld dat de Hoeksche Waard ruimte moet bieden voor industrie en glastuinbouw. Hiermee wordt de negatieve sfeer gezet. De Hoeksche Waardse gemeenten zijn tegen het coalitie akkoord. Het hoogtepunt van de discussie is een referendum over de herindeling. Het eindpunt van de discussie is de beslissing dat de herindeling van de Hoeksche Waard in juni 2005 niet doorgaat.

4.2.3 Rijngouwelijkijn⁵⁰

De Rijngouwelijkijn valt onder het themaonderwerp: 'beter bereikbaar'. Infrastructuur, verkeer en vervoer is een belangrijke taak van provincies. De Rijngouwelijkijn is de geplande lightrailverbinding tussen Gouda, Leiden en de kust bij Katwijk en Noordwijk. Het oostelijk tracé tussen Gouda en het transferium aan de A44 bij Leiden, zal volgens planning vanaf 2010 met lightrail worden bediend. Zo spoedig mogelijk na de ingebruikname van deze RGL-Oost, zal de lijn vanaf Leiden tot de kust worden doorgetrokken. (RGL-West)

Lightrail is een voertuig dat tussen een trein en een tram in zit: sneller en zwaarder dan een tram, lichter en goedkoper dan een trein⁵¹. De term lightrail wordt niet eenduidig gebruikt, in het geval van de Rijngouwelijkijn wordt een voertuig bedoeld dat diep in de kern van een stad kan doordringen, daar stapvoets kan rijden en snel rijdt tussen de steden.

De Rijngouwelijkijn wordt een belangrijke openbaarvervoerlijn in de regio. De lijn zal snel en vaak rijden; vier tot acht keer per uur. De lijn krijgt ongeveer 40 haltes. Van Gouda tot Leiden rijdt de Rijngouwelijkijn op bestaand spoor. Ten westen van Leiden en in de Leidse Binnenstad rijdt de lijn op nieuw spoor.

De onderzoeksperiode van deze case loopt vanaf het begin van de collegeperiode april 2003 tot en met juli 2005. Het eindpunt van de analyse is een overeenkomst tussen de gemeenten en de provincie Zuid-Holland over de financiële bijdrage aan de lightrailverbinding. Om de nawerking van de overeenkomst mee te nemen is gezocht naar artikelen tot en met 1 augustus 2005.

---

⁵⁰ De informatie voor de beschrijving van de Rijngouwelijkijn is afkomstig van www.rijngouwelijkijn.nl, geraadpleegd op 1 februari 2006.

⁵¹ De achtergrondinformatie over de term lightrail is afkomstig van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Lightrail> geraadpleegd op 30 mei 2005

4.3 Inhoudsanalyse⁵²

De berichtgeving over de drie cases wordt onderzocht met inhoudsanalyse. In paragraaf 4.3.1 wordt een definitie van inhoudsanalyse gegeven. In paragraaf 4.3.2 wordt uitgebreid ingegaan op betrouwbaarheid en op de gevolgen van manifeste of latente aspecten voor inhoudsanalyse.

4.3.1 Inhoudsanalyse: een definitie

Bij inhoudsanalyse worden meestal geschreven documenten onderzocht. Dit kunnen artikelen in kranten of tijdschriften zijn, maar ook websites, televisieprogramma's, songteksten, schilderijen of foto's. Het verschil met observatie- en interviewtechnieken is dat de onderzoeker gebruik maakt van materiaal dat eigenlijk voor andere doeleinden is gemaakt of verzameld (Hakvoort, 1996). Er zijn veel definities van inhoudsanalyse te vinden in de literatuur. Berelson (1959) heeft de techniek van inhoudsanalyse als eerste geïntroduceerd. Hij definieerde inhoudsanalyse als:

“Inhoudsanalyse is een onderzoekstechniek voor de objectieve, systematische en kwantitatieve beschrijvingen van de manifeste inhoud van communicaties”⁵³

Over de eerste twee aspecten in de definitie van Berelson, objectiviteit en systematiek, zijn wetenschappers het eens. Objectiviteit betekent de herhaalbaarheid van het onderzoek. Als verschillende onderzoekers de inhoudsanalyse doen dan moeten zij tot dezelfde conclusie komen. De systematiek houdt in dat de inhoudsanalyse moet worden uitgevoerd volgens consistent doorgevoerde regels. Bij het verzamelen van materiaal mag de onderzoeker niet bijvoorbeeld alleen 'inhoud' onderzoeken die zijn hypothese ondersteunt, maar alle 'inhoud' die relevant is voor het wetenschappelijk probleem of de hypothese moet onderzocht worden (Holsti, 1966).

Er is in de jaren vijftig, onder leiding van de Frankfurter Schule, een discussie geweest over of inhoudsanalyse niet teveel gefixeerd was op de manifeste inhoud (De Ridder, 1994). Manifeste inhoud is de zichtbare inhoud aan de oppervlakte, bijvoorbeeld het tellen van het woord 'liefde' om vast te stellen hoe erotisch een boek is (Babbie, 2001).

Berelson (1952: 16) wijst onderzoek naar latente kenmerken, betekenissen van elementen van een boodschap die onder de oppervlakte liggen, zoals duidelijk te zien is in zijn definitie, in eerste instantie af. De resultaten zouden volgens hem te weinig valide en betrouwbaar zouden zijn. Holsti (1966: 14) merkt op dat alleen de manifeste inhoud wordt gecodeerd, maar dat dat vaststaat bij de eis van objectiviteit. Het lijkt duidelijk dat de interesse van de onderzoeker altijd

---

⁵² Bronnen voor beschrijving van deze paragraaf zijn afkomstig uit Hakvoort (1995) en De Ridder (1994).

⁵³ De vertaling van de definitie is afkomstig uit Hakvoort (1995: 144).

verder gaat dan 'black marks on white' (Berelson, 1952:19). In de definitie van Holsti over inhoudsanalyse laat hij ruimte over voor zowel manifeste als latente inhoud:

*"Inhoudsanalyse is iedere techniek om uitspraken te doen over communicatieboodschappen op basis van een objectieve en systematische analyse van gespecificeerde kenmerken van die boodschappen"*⁵⁴

In dit onderzoek wordt uitgegaan van deze definitie. Voor het onderkennen van latente inhoud, dus betekenisverlening naast manifeste inhoud, moet wel een expliciete theorie gebruikt worden (Krippendorff, 1980: 22). De theorie die voor dit onderzoek wordt gebruikt is die van het strategieframe, die wordt in paragraaf 4.5 besproken. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op de gevolgen van manifeste en latente aspecten van de inhoudsanalyse.

4.3.2 Latente en manifeste kenmerken

Potter en Levine-Donnerstein (1999) maken onderscheid tussen twee typen latente kenmerken: patroonkenmerken en ontwerperkenmerken. Bij patroonkenmerken gaat het om patronen in de inhoud, de inhoud is daarbij het belangrijkste. De onderzoeker van de inhoudsanalyse gelooft dat er een objectief patroon is die alle codeurs kunnen ontdekken door het sorteren van symbolen en verbindingen daartussen te herkennen. Bij ontwerperkenmerken gaat het om de interpretatie van de inhoud door codeurs, de beoordelingen van de codeurs zijn daarbij het belangrijkste. De onderzoeker gelooft dat de elementen in de inhoud symbolen zijn die de codeur toegang geven tot een mentaal schema waarmee ze de betekenis van de inhoud kunnen beoordelen.

Bij het maken van onderscheid tussen patroon en ontwerperkenmerken, moeten onderzoekers van inhoudsanalyses beslissingen maken over twee zaken. Ten eerste in hoeverre subjectieve interpretaties worden toegestaan en ten tweede de mate waarin ze bereid zijn om de blik op de inhoudsanalyse te verschuiven van de elementen in de inhoud naar de interpretaties van de ontvangers van de inhoud (Potter & Levine-Donnerstein, 1999).

Bij manifeste kenmerken van inhoud gebruiken codeurs het minst hun eigen schema als hen naar een beoordeling wordt gevraagd (Potter & Levine-Donnerstein, 1999). Codeurs maken al iets meer gebruik van hun eigen beoordelingsschema bij patroonkenmerken en het meest bij ontwerperkenmerken.

Andersom is het zo dat het bij ontwerperkenmerken het minst betrouwbaar is om regels te ontwerpen die codeurs begeleiden in het vastleggen van de essentie van het gecodeerde. Het is al iets betrouwbaarder bij patroonkenmerken en het meest bij manifeste kenmerken. Wel moet op worden gemerkt dat op bepaalde plekken kenmerken elkaar kunnen overlappen.

---

⁵⁴ De vertaling van deze definitie is afkomstig uit Swanborn en Rademaker (1982: 150)

In dit onderzoek worden zowel manifeste als patroonkenmerken gezocht. De aanwezigheid van de provincie Zuid-Holland en andere actoren en de lengte en het soort artikel zijn manifeste kenmerken. Het bepalen van het strategieframe wordt gedaan op basis van patronen in de tekst. De indicatoren van het strategieframe, die in de volgende paragraaf worden besproken, geven een objectief patroon die alle codeurs kunnen ontdekken door het sorteren van symbolen en verbindingen daartussen te herkennen.

Stabiliteit, reproduceerbaarheid en nauwkeurigheid

Stabiliteit, reproduceerbaarheid en nauwkeurigheid zijn drie verschillende kenmerken voor betrouwbaarheidstesten in inhoudsanalyses (Krippendorf, 1980). Stabiliteit is de mate waarin een proces constant is. Dit wordt geconstateerd door na verloop van tijd het onderzoek te herhalen. Als codeurs de tekst op dezelfde manier beoordelen als de eerste keer, dan is er sprake van stabiliteit. Reproduceerbaarheid is de mate waarin een test herhaald kan worden onder andere omstandigheden, verschillende locaties en met verschillende codeurs. Nauwkeurigheid is de mate waarin een proces voldoet aan een bepaalde standaard op verschillende locaties met verschillende codeurs.

Er is voor gekozen om het onderzoek door één persoon te laten uitvoeren. Op die manier wordt de hoogst mogelijke stabiliteit gerealiseerd. Mogelijk dat de herhaalbaarheid, reproduceerbaarheid, van dit onderzoek hierdoor afneemt. Om het onderzoek zo nauwkeurig en controleerbaar mogelijk uit te voeren wordt er gewerkt met een codeerschema en worden de resultaten van het onderzoek volledig weergegeven.

4.4 De aanwezigheid van de provincie Zuid-Holland in de cases

Uit de agendasetting theorie blijkt dat als de provincie Zuid-Holland in de media komt, dat het dan ook in de publieksagenda naar voren komt. Dit gaat niet alleen over de onderwerpen van de provincie, maar ook over de deelname van de provincie Zuid-Holland in het nieuws. In het takenpakket van de provincie werd al omschreven dat de provincie niet vaak alleen over beleidsonderwerpen gaat. Zij moet haar taken vaak in samenwerking met andere overheidslagen uitvoeren. De media berichten graag over concrete zaken en de taak van de provincie, als regisseur of coördinator lijkt minder aantrekkelijk om weer te geven.

De aanwezigheid van de provincie Zuid-Holland in de cases wordt daarom onderzocht. Er wordt onderzocht of de provincie genoemd is in het artikel en of zij prominent genoemd is. In het onderzoek wordt de rol van de provincie Zuid-Holland als prominent gezien als zij genoemd is in de kop of in de eerste alinea van een artikel. Bij kleine artikelen, minder dan 200 woorden, geldt dat de provincie genoemd moet zijn. Onder de provincie Zuid Holland vallen de volgende actoren:

1. De Commissaris van de Koningin, J. Franssen;
2. Het college van Gedeputeerde Staten, GS, het provinciebestuur, de provincie of Zuid-Holland, of een lid van Gedeputeerde Staten;
3. Provinciale Staten, PS of een lid van PS (indien de politieke partij niet genoemd wordt);
4. Politieke partij van PS of een persoon van een politieke partij;
5. Gedeputeerde L. Dwarshuis- van de Beek (Kustverdediging); Gedeputeerde M. Norder, J. Van Nieuwenhuizen (Herindeling en Rijngouwelij)

4.5 Het strategieframe in de cases

Het strategieframe is een generiek frame in de zin dat er meerdere studies naar het frame zijn gedaan in verschillende contexten. Deze studies zijn in eerste instantie vooral in de Verenigde Staten uitgevoerd in de context van presidentiele campagnes. Later zijn de onderzoeken in verschillende contexten uitgevoerd. Sinds 2002 is er ook onderzoek gedaan naar het strategieframe in Europese context, waarvan twee zijn besproken in het vorige hoofdstuk. De inhoudsanalyse wordt gebruikt om vast te stellen of bij de verslaglegging van de drie cases sprake is van strategisch nieuws. In navolging van De Vreese (2005) worden de indicatoren voor het strategieframe⁵⁵ omgezet in 'vragen':

1. Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?
2. Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?
3. Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?
4. Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?

De inhoudsanalyse focust op de eerste vier indicatoren. Indicator vijf, het benadrukken van opiniepeilingen, wordt niet opgenomen in de analyse omdat later onderzoek uitwijst dat opiniepeilingen geen effect hebben op politiek cynisme (Valentino, Beckman en Buhr, 2001). De eerste vier indicatoren worden weergegeven in het codeerschema als 'vragen'. De vragen worden gecodeerd: een 0 voor als er is geen sprake is van de betreffende indicator en met 1 als er wel sprake van is. Er wordt hierbij geen onderscheid gemaakt of er van een indicator meer dan één keer voorkomt in de tekst.

---

⁵⁵ De indicatoren van het strategieframe die De Vreese gebruikt zijn gebaseerd op die van Capella en Jamieson (1996, 1997).

4.5.1 De strategie indicatoren

In deze paragraaf worden de indicatoren van het strategiefraam kort toegelicht en worden voorbeelden gegeven. De term politici wordt ruim opgevat bij de indicatoren. Politici hoeven niet alleen individuele politici te zijn, maar ook bijvoorbeeld Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, of bijvoorbeeld een ministerie.

Wordt er in het artikel ‘winnen’ of ‘verliezen’ benadrukt?

Bij deze indicator staan de woorden ‘winnen’ en ‘verliezen’ en afgeleide woorden centraal. Voorbeelden van afgeleide woorden zijn: overwinning, triomf, victorie, winst en zege. Woorden verwant aan verliezen zijn: nederlaag, mislopen, missen, onderuitgaan of afgaan.

Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?

Bij de tweede indicator staat de taal van oorlog, competitie en spel centraal. Vanwege de grote hoeveelheid aan ‘taal’ die verwant is aan de woorden oorlog, competitie en spel, is het onmogelijk om een lijst hiervan te maken die hierin voorziet. Voorbeelden zijn: onder vuur liggen, in de verdediging, vechten, verzet, scoren, race etc.

In de terminologie van ‘kustverdediging’ is van nature, gezien de waterproblematiek in Nederland door de eeuwen heen veel oorlogstaal aanwezig. Voorbeelden van die terminologie zijn: kustverdediging en gevecht tegen het water. Deze terminologie heeft niet dezelfde lading als oorlogstaal die bedoeld is in strategie 2. De taal van oorlog spel en competitie moet wel slaan op het handelen van politici. Daarom is er voor gekozen om de taal die slaat op iedere vorm van kustverdediging en oorlog met de zee uit te sluiten in de analyse van deze indicator.

Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?

Bij deze indicator worden daden van politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van politieke steun. Dit vertaalt zich vaak in een zin waarin de populariteit van een politicus wordt besproken, of een verhaal waarin opiniepeilingen een rol spelen:

- “De perikelen rond Hirsi Ali hebben de positie rondom Verdonk als kandidaat voor het premierschap duidelijk verzwakt”
- “De populariteit van de PvdA en haar leider Wouter Bos neemt af door AOW-plan”

Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?

Als er wordt gesproken over de stijl of presentatie van politici, dan gaat het vaak niet over de politicus en een specifiek beleidsonderwerp, maar de inhoud van het artikel gaat over de presentatie of stijl van de politicus. Voorbeelden zijn:

- “Balkenende: Verdonk ontbeert teamgeest”.
- “Balkenende: ik ben erg stijfburgelijk”

4.5.2 Interpretatie van de indicatoren van het strategieframe

Om conclusies over politiek cynisme te verbinden aan de hoeveelheid strategieframe in de cases, kan het beste een panelonderzoek gedaan worden onder de burgers van de provincie Zuid Holland. Omdat het verzamelen van de gegevens niet synchroon loopt met de periode waarin de berichten in de krant stonden is het niet meer mogelijk om het effect van het nieuws op politiek cynisme bij de burgers van Zuid-Holland door middel van een panelonderzoek te meten.

Hoewel het strategieframe een generiek frame is, zijn er vooral onderzoeken gedaan naar de effecten ervan in de Verenigde Staten. De conclusies uit die onderzoeken waren dat de aanwezigheid van strategisch nieuws, politiek cynisme aanwakkert. De directe toepasbaarheid van die resultaten, op de beleidsonderwerpen van de provincie in de media, kan sterk in twijfel getrokken worden omdat de politieke systemen te verschillend⁵⁶ zijn. Vergelijkend onderzoek naar het strategieframe in Europa is gedaan door De Vreese en Semetko (2002) en De Vreese (2005). Deze twee onderzoeken zijn beschreven in paragraaf 3.5. In het onderzoek van De Vreese (2005) wordt geconcludeerd dat de hoeveelheid strategie in het nieuws bepalend is voor het effect op politiek cynisme. Deze conclusie verandert de theorie van de Amerikaanse onderzoekers, dat de aanwezigheid van strategisch nieuws voldoende is om politiek cynisme te activeren.

Dit gegeven bemoeilijkt het trekken van conclusies bij de analyse van het strategieframe in dit onderzoek, het strategieframe blijkt niet meer zo generaliseerbaar te zijn. Immers kan De Vreese op basis van één onderzoek niet aangeven hoeveel strategie in het nieuws noodzakelijk is om politiek cynisme te versterken. Volgens de voor dit onderzoek beschikbare gegevens over het strategieframe is er geen maatstaf ontwikkeld om oordelen te kunnen vellen over de hoeveelheid strategisch nieuws. Daarvoor is meer onderzoek naar het strategieframe nodig.

Om toch conclusies te verbinden aan de hoeveelheid strategie in het nieuws over de provincie Zuid-Holland, wordt het tweede onderzoek van De Vreese (2005) als uitgangspunt genomen. De reden hiervan is dat het in Denemarken én in Nederland is uitgevoerd. Specifiek de Nederlandse context maakt dit onderzoek interessant. Een nadeel van dit onderzoek is dat het over een Europees onderwerp gaat en niet over provinciale onderwerpen.

De Vreese (2005) concludeert op basis van een panelonderzoek: hoe meer het nieuws over een bepaald onderwerp is geplaatst in het strategieframe, des te meer neemt het politiek cynisme, onder mensen die zijn blootgesteld aan dat nieuws, toe. De Vreese geeft hierbij geen

---

⁵⁶ Het Nederlandse politieke meerpartijstelsel van evenredige vertegenwoordiging en coalitieregeringen, zorgt ervoor dat partijen in de campagne enigzins rekening houden met de na de verkiezingen te voeren coalitieonderhandelingen. Dit heeft invloed op de stijl en invloed van campagne voeren. In het tweepartijstelsel van Amerika zijn politieke omgangsvormen harder en ruwer. Daarnaast is er nog een groot verschil op het gebied van overheidslaag.

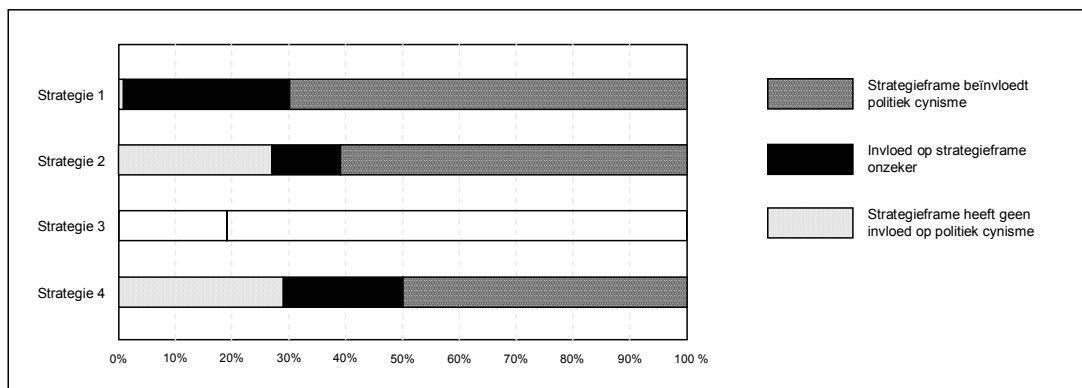
marges aan voor het omslagpunt waarop het percentage strategieframe tot een toename van politiek cynisme leidt. Uit zijn onderzoek blijkt dat de hoeveelheid strategieframe in Denemarken ertoe leidt dat politiek cynisme afneemt. De hoeveelheid strategieframe in Nederland heeft tot gevolg dat politiek cynisme toeneemt. In tabel 4.1 zijn de resultaten voor de verschillende indicatoren nogmaals weergegeven in percentages.

Tabel 4.1 Strategic news coverage (De Vreese 2005: 292)

Strategic newscoverage		
	Denmark (N = 350)	The Netherlands (N = 64)
Strategy 1 Focus on winning and/ or losing	0,8%	30%
Strategy 2 Use of language from war and/ or games	27%	39%
Strategy 3 Focus on politicians' actions as instrumental to consolidating or improving their public support	19%	19%
Strategy 4 Focus on politicians' presentation and/ or style	29%	50%

Bij gebrek aan beter toepasbaar onderzoek op de provincie Zuid-Holland is er voor gekozen om op basis van de Nederlandse resultaten conclusies te trekken over de hoeveelheid van het strategieframe en het effect op politiek cynisme in de cases. In de onderstaande figuur zijn de onderzoeksresultaten van De Vreese weergegeven per strategie.

Figuur 4.1 Resultaten De Vreese (De Vreese 2005: 292)

De Vreese concludeert dat in Denemarken de mate waarin het strategieframe voorkwam in de media een negatieve invloed heeft op politiek cynisme. In de figuur is deze ondergrens aangegeven. Verder concludeert De Vreese dat de mate waarin het strategieframe in Nederland voorkwam een positief effect heeft op politiek cynisme. De percentages uit het onderzoek van De Vreese die betrekking hebben op Nederland worden in dit onderzoek gehanteerd als grenswaarden.

In de figuur is verder de bandbreedte aangegeven tussen de percentages van Denemarken en Nederland waarbinnen geen harde uitspraken gedaan kunnen worden over de hoeveelheid strategieframe. Om op deze manier conclusies te trekken brengt gevaren met zich mee, immers is het onduidelijk waar het omslagpunt zich precies bevindt. Daarom is er in dit onderzoek voor gekozen om de conclusies op een zeer strenge norm te trekken. Er wordt vanuit gegaan dat het politiek cynisme toeneemt als het percentage van de indicator gelijk, of hoger is aan die van de percentages van Nederland in het onderzoek van De Vreese.

Voor strategie 1 geldt dat er minimaal 30% van het nieuws aanwezig moet zijn, wil het effect hebben op politiek cynisme. Met betrekking tot strategie 2 kan geconcludeerd worden dat het minimaal voor 39% aanwezig moet zijn. Strategie 3 is in het onderzoek van De Vreese in beide landen voor 19% aanwezig, hierdoor is er voor deze indicator weinig over te zeggen over een 'zeker' omslagpunt. Voor strategie 4 kan geconcludeerd worden dat vanaf 50% of meer het van invloed is op politiek cynisme.

4.6 Het verzamelen van de artikelen

De cases zijn verzameld uit het krantenarchief van de provincie Zuid-Holland. De provincie Zuid-Holland selecteert alle artikelen over haar beleidsonderwerpen voor de provincie uit de volgende bladen: Algemeen Dagblad, Delftsche Courant, Dordtenaar, Eilandennieuws, Het Financieel Dagblad, Goudsche Courant, Haagsche Courant, Leidsch Dagblad, Nederlands Dagblad, N.R.C. Handelsblad, Reformatorisch Dagblad, Utrechts Nieuwsblad- editie rivierenland, Rotterdams Dagblad, Rijn en Gouwe, Telegraaf, Trouw, Volkskrant, Weekblad van Waddinxveen; Westlandse Courant, Woerdense Courant, Cobouw, Staatscourant en Agrarisch Dagblad. De artikelen zijn op basis van kernwoorden geselecteerd en verzameld. Per case worden de kernwoorden besproken.

Kustverdediging

Bij de Kustverdediging zijn allereerst alle artikelen verzameld met het woord *kust* in de periode 1 september 2004 tot en met 15 december 2005. Deze selectie bevat ook woorden die *kust* in zich hebben, er is namelijk gezocht op *kust**. Vervolgens zijn in deze selectie kernwoorden als: *verdediging*, *wering* en *zwakke schakels* opgezocht.

Herindeling van de Hoeksche Waard

Bij de Herindeling Hoeksche Waard zijn de zoektermen: *hoeksche* in combinatie met *herindeling* gebruikt. Daarnaast is ook *hoeksche* in combinatie met *fusie* gebruikt omdat daarmee vaak in de artikelen naar de herindeling van de Hoeksche Waard werd verwezen. De artikelen zijn verzameld in de periode van 1 april 2003 tot en met 1 juli 2005. Na de selectie zijn de dubbele artikelen verwijderd die de twee zoekbewerkingen opleveren.

Rijngouwelijk

Bij de Rijngouwelijk zijn in twee sessies de zoektermen *rijngouwe* en *lightrail* gebruikt. De artikelen zijn verzameld in de periode van 1 april 2003 tot en met 1 juli 2005.

Na het verzamelen van de artikelen zijn de artikelen globaal doorgekeken en geselecteerd op het onderwerp. Bij het verzamelen van de artikelen voor de Rijngouwelijk leverde de term lightrail bijvoorbeeld ook veel artikelen op die over de Randstadrail gingen. Voor de herindeling van de Hoeksche Waard geldt dat er in dezelfde periode een discussie was over bedrijventerreinen en glastuinbouw. Hoewel dit wel meespeelde in de houding ten opzichte van de provincie Zuid-Holland, zijn alleen de artikelen die als hoofdonderwerp de herindeling hadden geselecteerd. De artikelen die niet specifiek over de case gingen zijn daarom handmatig verwijderd.

De medewerkers bij de knipselkrant gaven aan dat artikelen die in de landelijke bladen staan, niet zorgvuldig 'geknipt' en verzameld worden. Vanwege de hoge oplage van deze krant in de provincie Zuid-Holland is er voor gekozen om de artikelen uit het NRC Handelsblad en de Telegraaf in een aanvullende databank op te zoeken (Lexis Nexis). De artikelen in de databank zijn met dezelfde zoektermen gevonden en aangevuld.

4.6.1 Selectie van artikelen voor de analyse van het strategieframe

De hoeveelheid artikelen die na de selectie op kernwoorden overblijven is, gezien de haalbaarheid van dit onderzoek, te omvangrijk om te analyseren op het strategieframe. Daarom is er gekozen om alleen de artikelen te analyseren waarin de provincie prominent is genoemd. Dit zijn de artikelen waarbij de provincie Zuid-Holland in de kop of in de eerste alinea is genoemd. Dit zijn de actoren die in paragraaf 4.4 zijn genoemd.

4.7 Het codeerschema

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten is een codeerinstructie nodig. De codeerinstructie zelf is bijgevoegd in bijlage 3. In de codeerinstructie worden de stappen van de inhoudsanalyse beschreven⁵⁷. In deze paragraaf worden kort een aantal aspecten besproken die wél in de codeerinstructie staat, maar niet aan bod zijn gekomen in dit hoofdstuk.

---

⁵⁷ De codeerinstructie is gebaseerd op de codeerinstructie van de Nederlandse Nieuwsmonitor (ASCoR, 2005).

Titel en datum

De artikelen hebben allemaal een nummer gekregen ter identificatie. De kop en eventueel onderkop van het artikel is ingevoerd en de datum van het artikel. Met de datum is tevens te achterhalen in welke periode de provincie Zuid-Holland weinig of veel genoemd wordt in een bepaalde periode.

Mediatitel en bron

De mediatitel geeft identificatie van de krant waarin het artikel heeft gestaan. De mediatitel is gecodeerd aan de hand van een schema. De bron kan van belang zijn, in het geval er veel artikelen waarin bijvoorbeeld sprake is van het strategiefraam en door dezelfde persoon geschreven, dan wordt dat meegenomen in de analyse.

Soort artikel

Er is onderscheid gemaakt in het soort artikel. Het ligt voor de hand dat de toonzetting, die bepalend kan zijn voor het strategiefraam, bij een column anders is dan die van de analyse van een artikel. Bij de analyse en presentatie van de artikelen wordt daar rekening mee gehouden.

De lengte

De lengte van het artikel is ook van belang. Bij de prominentie van de provincie Zuid-Holland wordt daar rekening mee gehouden. Indien er alleen maar kleine artikelen bijvoorbeeld worden geschreven waarbij de provincie Zuid-Holland aan bod komt, heeft dat negatieve gevolgen voor de prominentie van de provincie.

Genoemde actoren

De eerste drie actoren die worden genoemd in het artikel worden gecodeerd. De eerstgenoemde naam of organisatie is de eerste actor. Op deze manier kan worden onderzocht welk onderdeel van de provincie Zuid-Holland het meest genoemd wordt in de media.

In SPSS worden alle verzamelde artikelen met titel, datum, mediatitel en bron ingevoerd. Voor de analyse van het soort artikel, de lengte, de actoren in het artikel en of de provincie Zuid-Holland genoemd is in het artikel, moet nauwkeuriger naar het artikel worden gekeken. Daarom worden deze aspecten eerst op een codeformulier ingevuld, voordat ze ingevoerd worden in SPSS.

4.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de wijze van onderzoek omschreven. De onderzoeksstrategie is een meervoudige casestudie. Op basis van selectiecriteria zijn de cases geselecteerd. De cases zijn: de kustwering, de herindeling van de Hoeksche Waard en de Rijngouwewijk. De methode van het onderzoek bestaat uit inhoudsanalyse. In de cases wordt onderzocht of de provincie Zuid-Holland aanwezig is, en indien dat het geval is of ze prominent aanwezig is. De analyse van de 'prominentie van de provincie' gebeurt uitsluitend op basis van manifeste aspecten. Artikelen in de cases waarbij de provincie Zuid-Holland prominent aanwezig is worden verder onderzocht op het strategiefraam. De analyse van het strategiefraam wordt gedaan op basis van patroonkenmerken. De analyse wordt uitgevoerd door één onderzoeker. De resultaten van het strategiefraam worden beoordeeld op basis van het op Nederland toegespitste onderdeel van een onderzoek van De Vreese. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten besproken.

5. De resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. Allereerst wordt de nieuwswaardigheid van de provincie Zuid-Holland besproken in paragraaf 5.1. In paragraaf 5.2 wordt de hoeveelheid geanalyseerde artikelen toegelicht. In paragraaf 5.3 wordt de aanwezigheid en de prominentheid van de provincie Zuid-Holland uitgelegd en de nieuwsstroom van de cases behandeld. De resultaten met betrekking tot het strategieframe worden in paragraaf 5.4 besproken. Tot slot volgt in paragraaf 5.5 de conclusie.

5.1 De nieuwswaardigheid van de provincie

Op basis van de beschrijvingen van nieuwswaarde en selectiecriteria van journalisten in paragraaf 2.6, wordt in deze paragraaf de nieuwswaardigheid van de beleidsonderwerpen van de provincie beschreven. De twaalf selectiecriteria van Galtung en Ruge (1981) worden daarbij als uitgangspunt genomen. Hoe meer van die selectiecriteria van toepassing zijn op een organisatie of gebeurtenis, des te groter de kans dat organisaties en gebeurtenissen in het nieuws komen. In de onderstaande figuur zijn de kenmerken van het selectieproces van Galtung en Ruge samengevat.

Tabel 5.1 Kenmerken van het selectieproces

Kenmerken selectieproces	
Universeel	Cultuurgebonden
1. Frequentie	9. Elitelanden
2. Drempelwaarde	10. Elitepersonen
3. Ondubbelzinnigheid	11. Personificatie
4. Betekenis	12. Negativiteit
5. Harmonie	
6. Uitzonderlijkheid	
7. Continuïteit	
8. Compositie	

Kenmerken van nieuwswaarde waar de beleidsterreinen geen invloed op hebben

Van de kenmerken van het selectieproces, kan worden gezegd dat: *continuïteit* en *compositie* weinig te maken hebben met 'inhoud' van de gebeurtenissen op zich. De kenmerken hebben vooral te maken met het soort medium. Wat betreft het aspect continuïteit, bepaalt eerdere berichtgeving over een onderwerp of er een vervolg op komt in het nieuws. De compositie van nieuws, bepaalt de verhouding tussen verschillende soorten gebeurtenissen of er over in het

nieuws komt. De inhoud van gebeurtenissen is hierbij niet van invloed op of er van een gebeurtenis 'nieuws' wordt gemaakt, maar berust op journalistieke keuzes.

De kenmerken *drempelwaarde* en *uitzonderlijkheid*, gaan in op de gebeurtenissen die niet vaak voorkomen of sensatie in zich hebben. Gebeurtenissen die deze kenmerken in zich hebben zijn vooraf vaak niet in te schatten. De inhoud van beleidsonderwerpen of gebeurtenissen geen invloed op het wel of niet voorkomen van deze kenmerken. Datzelfde geldt voor de kenmerken *negativiteit* en *harmonie*. Kenmerk *elitelanden* is in zoverre van invloed dat op de voorpagina sneller onderwerpen komen over bijvoorbeeld de politiek in de Verenigde Staten dan over provinciale politiek.

Kenmerken van nieuwswaarde die niet vaak bij de provincie voorkomen

De criteria *frequentie*, *ondubbelzinnigheid*, *betekenis*, *elitepersonen* en *personificatie* komen minder snel voor door de beleidsterreinen en de taken van de provincie op die beleidsterreinen. Hierdoor is de provincie minder snel in het nieuws. De aspecten worden kort besproken.

Met betrekking tot de *frequentie* van de beleidsonderwerpen kan gezegd worden dat de provincie met haar coördinerende en faciliterende taken vaak besluitvormingsprocessen ingaat die langdurig van aard zijn zoals infrastructurele projecten en gebiedscoördinatie. Overleg tussen veel overheden maakt de besluitvorming over de verschillende onderwerpen vaak stroperig. Vaak kunnen besluiten of andere aspecten van haar taken ook nog niet in de openbaarheid gebracht worden. Hierdoor komen de gebeurtenissen van de provincie Zuid-Holland minder snel in aanmerking voor dit kenmerk.

Met betrekking tot *ondubbelzinnigheid* heeft de provincie een achterstand omdat haar taken eigenlijk altijd toelichting nodig hebben. Haar taken liggen vaak in de coördinatie van besluitvorming. Dat zijn taken die niet eenvoudig zijn uit te leggen in een nieuwsbericht. Zoals ook blijkt uit de nieuwe redactieformule van het Algemeen Dagblad is dit een nadeel om in het nieuws te komen.

De betekenis van onderwerpen, dit heeft te maken met de voorkennis en culturele verwantschap met een onderwerp. Bij beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland is dit vaak niet aan de orde. De procesmatige taken van de provincie leiden in de meeste gevallen niet direct tot grote betekenis zoals deze bij dit criteria wordt bedoeld. In het geval van het beleidsonderwerp vrije tijd, komen bijvoorbeeld onderwerpen rondom molens vaak wel in het nieuws. Maar het opstellen van prioriteitenagenda's voor bijvoorbeeld vrije tijd leidt over het algemeen niet tot nieuws. Pas als iets daadwerkelijk gerealiseerd is, is er wel sprake van nieuws. In dat geval wordt het nieuws niet met de provincie in de hoofdrol geschreven, maar trekt eerder de uitvoerende organisatie de publiciteit.

Elitepersonen trekken vaak veel aandacht. Bijvoorbeeld als prinses Maxima ergens op bezoek gaat, scoort dat vrijwel zeker in het nieuws. Politici kunnen ook ‘elitepersonen’ zijn. Echter zijn dit vaak wel politici die bekendheid hebben gekregen op rijksniveau. Een voorbeeld hiervan is Jeltje van Nieuwenhoven. Van Nieuwenhoven kreeg tijdens haar deelname aan het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland meer aandacht dan andere gedeputeerden.

Met betrekking tot *personificatie* kan worden opgemerkt dat de aard van de taken, de coördinerende en faciliterende vaak niet toe te schrijven zijn aan één persoon. Er zijn vaak meerdere organisaties en personen betrokken. Bij bijvoorbeeld gebiedsontwikkeling zijn meerdere gemeenten betrokken.

De aard van de taken en de beleidsterreinen van de provincie maken het lastiger voor haar om in het nieuws te komen omdat vijf van de twaalf kenmerken die ‘nieuwswaardigheid’ bepalen moeilijk zijn te bereiken.

5.2 Aantal artikelen en de mediatitels

In deze paragraaf wordt het aantal artikelen en de kranten waarin zij stonden toegelicht. In paragraaf 5.1.1 wordt op het aantal geselecteerde artikelen ingegaan. In paragraaf 5.1.2 komt de verspreiding over het aantal artikelen behandeld.

5.2.1 De geselecteerde artikelen

De artikelen zijn geselecteerd op kernwoorden. In onderstaande tabel is dit de eerste selectie.

Tabel 5.2 Overzicht van de geselecteerde artikelen

Overzicht van geselecteerde artikelen			
	Kustwering	Herindeling Hoeksche Waard	Rijngouwelijk
Eerste selectie	845	657	450
Na handmatige selectie	210 (100%)	171 (100%)	160 (100%)

Na de eerste selectie zijn de artikelen handmatig geselecteerd op het onderwerp. Op basis van de informatie van het artikel in de kop en in de eerste alinea zijn onderwerpen die wel door de kernwoorden geselecteerd zijn, maar niet over het onderwerp van de cases gaan verwijderd. De artikelen die overbleven zijn weergegeven in de tabel ‘na handmatige selectie’.

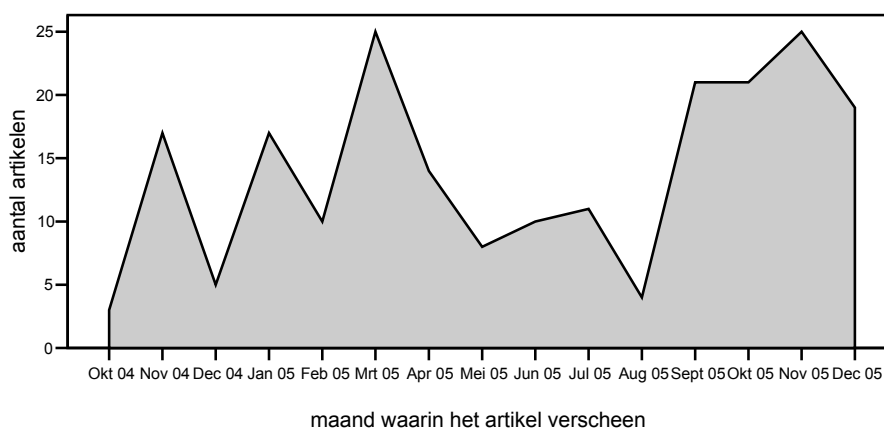
5.2.2 De verspreiding over de periode en over de mediatitels

Om inzicht te krijgen in de mediastroom en de verspreiding over de mediatitels (de verschillende kranten) worden deze twee aspecten per case besproken. De mediastroom wordt toegelicht aan de hand van de figuur en gebeurtenissen die de toe- en afname van de media-aandacht voor het onderwerp beïnvloeden.

Kustverdediging

De verspreiding van de artikelen in onderstaande figuur is weergegeven over de selectieperiode. De periode die staat weergegeven in de figuur bestaat uit 15 maanden.

Figuur 5.1 Het aantal artikelen per maand van de Kustverdediging

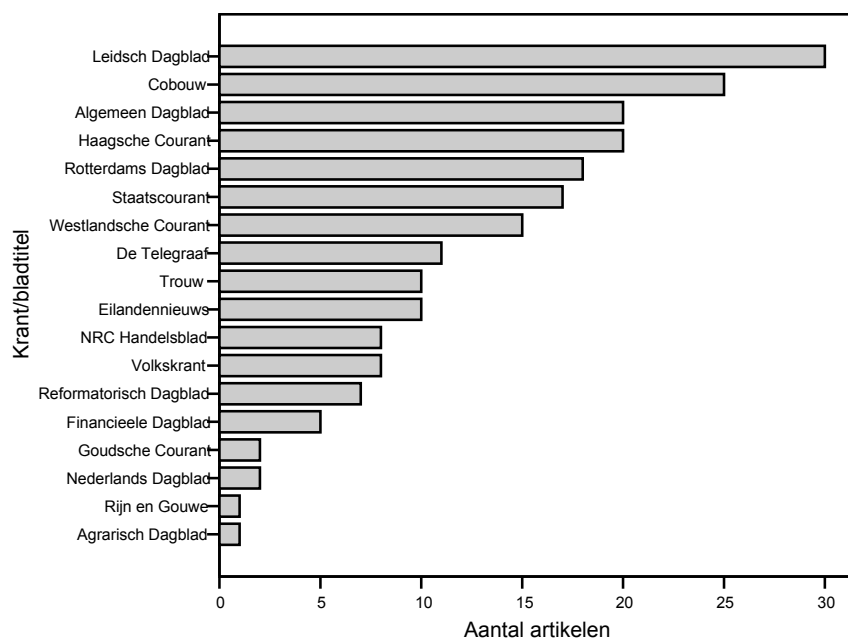

De piek die in november 2004 te zien is, wordt veroorzaakt door de aandacht die in de media wordt besteed aan de brandbrief die de provincie Zuid-Holland heeft geschreven aan de Tweede Kamer, specifiek Staatssecretaris Schultz-Verhaegen, voor geld voor de kust. In maart 2005 komt het rapport van Ingenieur Waterman in opspraak, een rapport dat al 20 jaar op de plank lag en mogelijk weer toepasbaar is. Eind augustus, begin september 2005 zorgt de orkaan Katrina voor extra aandacht voor het onderwerp. Daarnaast wordt ook naar aanleiding van Prinsjesdag de begroting besproken waarin het geld voor de verdediging van de kust wordt gereserveerd. In november mobiliseert de provincie Zuid-Holland een delegatie van de Tweede Kamer om op locaties waar de kustverdediging niet meer aan de eisen voldoet te gaan kijken. Dit zorg ook voor extra aandacht. Op 6 december wordt een besluit genomen over het onderwerp; er wordt sneller geld beschikbaar gemaakt voor de kustverdediging.

In figuur 5.2 is weergegeven hoe de artikelen over de verschillende kranten zijn verdeeld. De meeste aandacht aan het onderwerp wordt gegeven door de regionale dagbladen: Leidsche

Courant, Haagsche Courant, Algemeen Dagblad⁵⁸, Rotterdams Dagblad en de Westlandse Courant. Opvallend is het grote aantal artikelen dat afkomstig is van Cobouw en de staatscourant. Het totale aantal artikelen is 210.

Figuur 5.2 Het aantal artikelen van de kustwering verdeeld over de verschillende mediatiitels

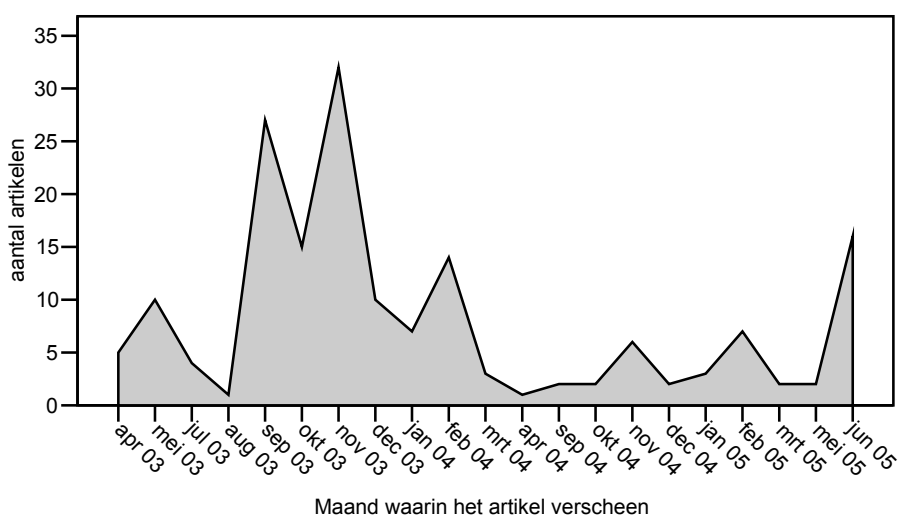
Herindeling van de Hoeksche Waard

De verspreiding van het aantal artikelen over de Hoeksche Waard is in figuur 5.3 weergegeven over een periode van 21 maanden. In de periode van augustus tot en met november 2003 is duidelijk meer aandacht aan het onderwerp gegeven. De oorzaak hiervan is de aandacht die de media hebben gegeven aan het lokale referendum voor de herindeling van de Hoeksche Waard. De piek die te zien is in februari 2004 wordt veroorzaakt door de aandacht die wordt gegeven aan de onenigheid in de provinciale staten over de aanpak van gedeputeerde staten over de herindeling.

Tevens komen in februari de gemeenten van de Hoeksche Waard met een alternatieve oplossing: de Commissie Hoeksche Waard, waar ook in de media veel aandacht voor is. De aandacht die eind mei en begin juni aan het onderwerp is geschonken gaat vooral over het besluit dat de herindeling van de Hoeksche Waard niet doorgaat.

⁵⁸ Bij het coderen van het Algemeen Dagblad is geen onderscheid gemaakt tussen de regionale edities van het Algemeen Dagblad en de landelijke editie. Dit vertroebelt het beeld enigszins.

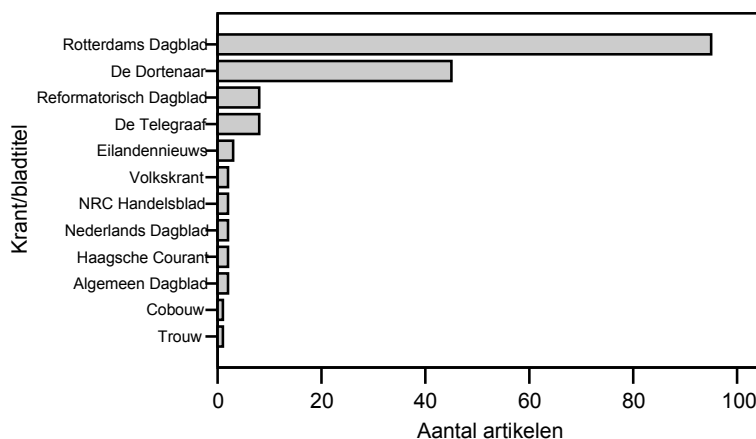
Figuur 5.3 Het aantal artikelen per maand van de herindeling van de Hoeksche Waard

In figuur 5.4 is weergegeven hoe de geselecteerde artikelen over de onderzochte kranten verdeeld zijn.

In de tabel is zichtbaar dat vooral het Rotterdams Dagblad en De Dortenaar veel over het onderwerp hebben geschreven. Van de landelijke bladen is er opvallend veel aandacht van de Telegraaf voor het onderwerp. De overige kranten hebben slechts beperkt aandacht voor dit onderwerp. Het totale aantal artikelen is 171.

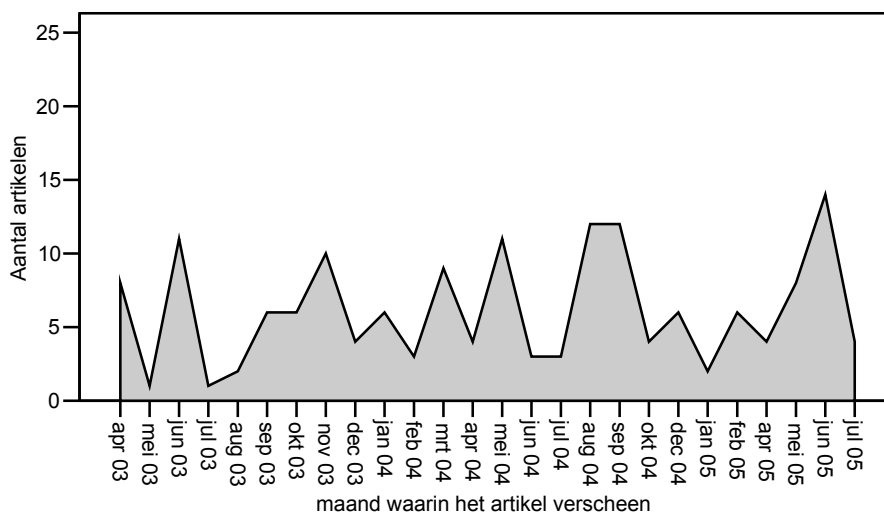
Figuur 5.4 Het aantal artikelen van de herindeling van de Hoeksche Waard verdeeld over de mediatitels

Rijngouwelijk

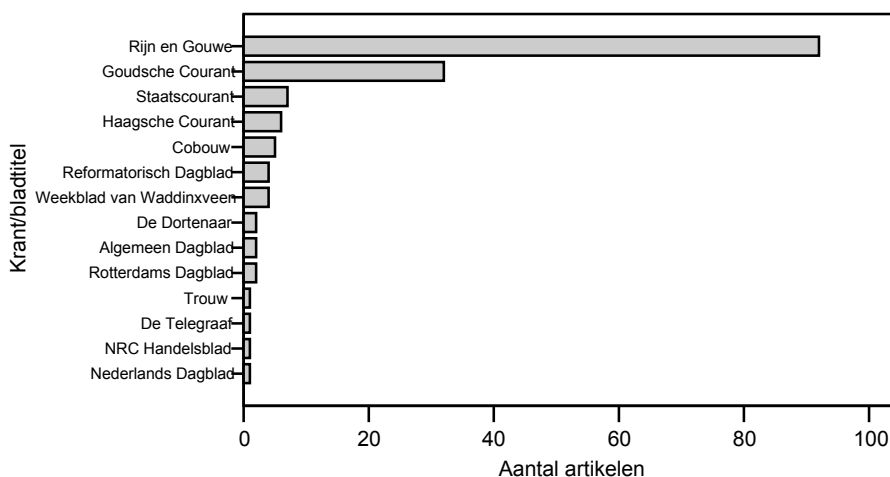
De verspreiding van de artikelen van de Rijngouwelijk over de maanden is weergegeven in figuur 5.5. De berichtgeving van de Rijngouwelijk is, in vergelijking met de twee andere cases vrij stabiel. Er zijn gedurende de 26 maanden waarin artikelen zijn verzameld wel een aantal pieken te zien. In de berichtgeving over de Rijngouwelijk zijn geen duidelijke oorzaken voor deze pieken. De lightrail heeft invloed op vele aspecten van de verschillende betrokken gemeenten, die leidt niet tot concreet aanwijsbare pieken.

Figuur 5.5 Het aantal artikelen per maand van de Rijngouweliijn

De verdeling van de artikelen van de Rijngouweliijn over de verschillende kranten is weergegeven in figuur 5.6. In de verdeling van de artikelen over de Rijngouweliijn zijn opvallend veel artikelen te zien uit de krant van Rijn en Gouwe en de Goudsche Courant. De achterliggende reden hiervan is dat de Rijngouweliijn in die regio wordt aangelegd. Het totlae aantal artikelen is 160.

Figuur 5.6 Het aantal artikelen van de herindeling van de Rijngouweliijn verdeeld over de mediatitels

De verspreiding van de cases over de verschillende kranten, op basis van selectiecriteria, is vooral bij de case van de Rijngouweliijn en de herindeling van de Hoeksche Waard goed terug te vinden. Bij de case van de kustwering is dit niet het geval. Gezien het meer nationale karakter van het onderwerp, is daar ook in de landelijke kranten meer aandacht aan besteed. Dit is ook de reden waarom er meer aandacht is (gezien de kortere tijd van de case) voor het onderwerp in zijn algemeenheid.

5.3 De rol van de provincie Zuid-Holland

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in welke mate de provincie Zuid-Holland prominent aanwezig is in de geselecteerde artikelen. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de resultaten. Er is procentueel en absoluut aangegeven in welke artikelen de provincie aanwezig is en of zij prominent aanwezig is. Er is een onderscheid gemaakt in de mate waarin de provincie Zuid-Holland genoemd is in het artikel en de mate waarin de provincie Zuid-Holland prominent genoemd is. Prominent genoemd is als de provincie in de kop of in de inleiding van het artikel genoemd is. Per case wordt de rol van de provincie Zuid-Holland besproken.

Tabel 5.3 Overzicht van de geselecteerde artikelen

Overzicht van geselecteerde artikelen			
	Kustwering	Herindeling Hoeksche Waard	Rijngouwelijk
Na handmatige selectie	100% (210)	100% (171)	100% (160)
Provincie aanwezig	40% (84)	87,1% (149)	84,4% (135)
Provincie prominent	18,1% (38)	64,9% (111)	55% (88)

Kustwering

In de case van de kustwering was de provincie Zuid-Holland in 40 procent van de artikelen genoemd. De provincie Zuid-Holland is op basis van het totaal aantal geselecteerde artikelen in 18,1 procent prominent genoemd. De provincie Zuid-Holland is in de case van de kustwering matig aanwezig en weinig prominent genoemd.

Herindeling van de Hoeksche Waard

In de case van de herindeling van de Hoeksche Waard werd de provincie Zuid-Holland in 87,1 procent van de artikelen genoemd. De provincie Zuid-Holland is in 64,9 procent van de artikelen prominent genoemd. In de berichtgeving van de herindeling over de Hoeksche Waard speelt de provincie Zuid-Holland duidelijk een aanwezige en prominente rol.

Rijngouwelijk

In de case van Rijngouwelijk is de provincie Zuid-Holland in 84,4 procent van de artikelen genoemd. In 55 procent van het totale aantal artikelen werd zij daarbij prominent genoemd. Het is duidelijk dat de provincie Zuid-Holland een belangrijke rol speelt in de berichtgeving, maar vergeleken met de herindeling van de Hoeksche Waard is deze rol iets minder prominent.

5.4 Strategieframe in het nieuws over de provincie

In deze paragraaf worden de resultaten van het onderzoek naar het strategieframe in de drie cases besproken. Per case wordt per indicator van het strategieframe aangegeven hoe vaak het voorkwam. Vervolgens worden de voorgevallen indicatoren besproken. Per indicator van het strategieframe worden de resultaten besproken en toegelicht met voorbeelden uit de tekst. Achter het fragment is tussen haakjes het nummer van het artikel vermeld. Een volledig overzicht van de fragmenten uit de tekst is te vinden in bijlage 5.

5.4.1 Strategieframe in het nieuws over de kustwering

Van de 210 artikelen werd in 84 artikelen de provincie Zuid-Holland prominent genoemd. Van deze 84 artikelen stonden 24 artikelen in de geselecteerde dagbladen⁵⁹. Er wordt binnen deze case geen enkele keer 'verliezen of winnen' benadrukt (strategie 1). Achtereenvolgens worden de bevindingen van strategie 2, 3 en 5 besproken.

Strategie 2 *De taal van oorlog, spel en competitie*

De taal van oorlog, competitie en spel (strategie 2) wordt in de berichtgeving van de kustwering vijf keer gebruikt. De taal uit de tekst die onder strategie 2 vielen waren: protest, vreesden, verzet, opgeofferd, de noodklok, dreigend en verzet.

- "Daartegen rees *al protest* van bootbezitters, die *vreesden* dat hun vaartuig met zo'n jetstraal de haven uit zouden vliegen." (18)
- "*telkens laaide het verzet op*. De kust moest niet worden *opgeofferd* aan stedelijke uitbreidingsdrang." (32)
- "Provincie Zuid-Holland *luit de noodklok* over de zwakke plekken in de kust." (94)
- "het dreigend geldgebek." (117)
- "Onbegrip en *breed maatschappelijk verzet* maakten dat ook deze in de ambtelijke bureaulades verdween." (121)

Strategie 3 *Daden van politici voor het versterken of verbeteren van publieke steun*

In één artikel wordt strategie 3 gebruikt, de betreffende zin is:

- "Het kan niet zo zijn, schrijft Franssen, dat de provincie en de kustgemeenten nu in hoog tempo plannen afronden, waarna die plannen bij gebrek aan geld op de plank blijven liggen. *Dat is schadelijk voor de geloofwaardigheid* van de betrokken overheden, vinden Gedeputeerde Staten. (23)

---

⁵⁹ De geselecteerde bladen zijn de dagbladen die het meest worden gelezen in de provincie Zuid-Holland. Van de landelijke dagbladen zijn dit: het Algemeen Dagblad, de Telegraaf en het NRC handelsblad. Van de regionale dagbladen zijn dit: De Haagsche Courant, Rotterdams Dagblad, Het Leidsch Dagblad, De Dortenaar, Rijn en Gouwe en de Goudsche Courant.

Geloofwaardigheid van overheden is essentieel voor het versterken of verbeteren (en behouden) van publieke steun. In het citaat zegt Franssen: 'het op snel tempo afronden van plannen en vervolgens niet uitvoeren ervan, is schadelijk voor de geloofwaardigheid van de betrokken overheden'. In het artikel wordt hiermee 'mogelijke schade aan de geloofwaardigheid van overheden' gepresenteerd als motief van Franssen om voor extra geld te pleiten om plannen voor kustverdediging uit te voeren. De kustveiligheid is het werkelijke motief van de provincie, maar dat wordt in dit fragment er niet bij betrokken.

Strategie 4 De presentatie en stijl van politici

In de artikelen komt strategie 4, de presentatie en stijl van politici, het meeste voor: in tien artikelen. In de geselecteerde artikelen wordt in zeven van de tien artikelen de presentatie, stijl en handelen van het Rijk besproken. Het Rijk, Schultz-Verhaege en Rijkswaterstaat worden nalatigheid verweten en bekritiseerd dat zij 'pas geld beschikbaar hebben in 2010. Daarnaast maakt zij onverantwoorde keuzes bij het verdelen van geld van rijkswaterstaat, heeft geen geld of veel te laat geld beschikbaar. En het Rijk zou tegenstrijdige opdrachten geven: wel aandringen tot het maken van plannen, maar ze heeft geen geld beschikbaar. Een voorbeeld van de presentatie, stijl of handelen van de Rijksoverheid is:

- "Het rijk echter, zo heeft zij [Dwarshuis] begrepen heeft vanaf 2010 slechts 30 miljoen euro per jaar gereserveerd voor de kustversterking. Pas vanaf 2017 wordt ongeveer 106 miljoen euro per jaar uitgetrokken. Dwarshuis: 'het kan toch niet zo zijn dat wij ons nu haasten met plannen voor kustversterking, en dat die vervolgens niet kunnen worden uitgevoerd omdat er geen geld op de plank blijkt te liggen'." (19)

Daarnaast wordt de provincie Zuid-Holland twee keer nalatigheid verweten.

- "Schokking zegt dat hij *al vanaf het voorjaar probeert* om voor de snelle bodemdaling *de aandacht te krijgen van provincies... tot nu toe heb ik geen reactie gekregen.*" (6)
- "Maar daarover kwam deze week een korzelige brief van de provincie Zuid-Holland, die eerst overleg verlangt." (18)

De overheid wordt in alle lagen twee keer nalatig gedrag verweten:

- "Wat doet de provincie, wat doet Rijkswaterstaat, wat doen de gemeenten, wat doet de Tweede Kamer?" (121)
- "Die *angst bij politici* dat dit een van die nationale megaprojecten wordt waaraan wel een kop, maar geen financiële staart zit. *En die angst maakt besluitvorming stroperig. Totdat er, God verhoede, die ramp komt. En daarna onontkoombaar een parlementaire enquête waarom het zo lang heeft geduurd.*" (121)

In de tabel 5.1 is een totaal overzicht van de resultaten van de analyse weergegeven.

Tabel 5.4   Strategieframe in verslaggeving kustwering

Strategieframe in de berichtgeving over kustwering (n = 24)	
Strategie 1. Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?	0 (0)
Strategie 2. Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?	20,3% (5)
Strategie 3. Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?	4,2% (1)
Strategie 4. Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?	41,7% (10)

Conclusie strategieframe in de kustwering

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van strategie 1 in de artikelen over de kustwering. In de artikelen is in beperkte mate strategie 2 toegepast (20%). Er is 1 keer gebruik gemaakt van strategie 3. Strategie 4 komt het meeste voor: in ruim 40 procent. Bij strategie 4 valt op dat de presentatie en stijl vooral betrekking hebben op de rijksoverheid.

5.4.2 Strategieframe in het nieuws over de herindeling van de Hoeksche Waard

Van 171 artikelen verzameld op basis van het onderwerp, waren in 112 artikelen de provincie Zuid-Holland prominent genoemd, waarvan 94 artikelen in de geselecteerde bladen. Het strategieframe is geanalyseerd in deze 94 artikelen. Per indicator van het strategieframe worden de resultaten besproken en voorbeelden gegeven.

Strategie 1   *Winnen en verliezen*

Er wordt één keer 'verliezen of winnen' benadrukt.

- "Gedeputeerde M. Norder (PvdA), die de herindeling in zijn portefeuille heeft, stelde begin juli dat dit voor hem geen optie is: *'alles of niets'* was zijn devies."

Strategie 2   *De taal van oorlog, spel en competitie*

Strategie 2 wordt in de berichtgeving van de herindeling van de Hoeksche Waard eenenvijftig keer genoemd. Dit is 54 procent van alle artikelen. De uitkomsten zijn onder te verdelen in zes categorieën: het verzet en de opstand van de bevolking; strijd en oorlog; spel en competitie; verdediging; in gevecht; en in het hol van de leeuw.

Verzet en de opstand van de bevolking

In veertien gevallen kwam de taal van oorlog, spel en competitie naar voren in de woorden: *verzet*, *opstand*, *tegenstand* en *weerstand* van de bevolking tegen de herindeling in de Hoeksche Waard. Voorbeelden hiervan zijn:

- “De streek heeft zich daar steeds tegen *verzet*.” (5)
- “*Inwoners Hoeksche Waard in opstand*; provincie maakt fusie vandaag officieel bekend” (25)
- “Bij de financiële kant van een herindeling hebben zowel *voor- als tegenstanders* van een herindeling vraagtekens geplaatst.” (68)
- “Ideeën om tot twee of zelfs tot één gemeente te komen stuitten echter op grote *weerstand*. Met name Strijen en Korendijk *verzetten zich* heftig.” (162)

Strijd & oorlog

In dertien gevallen werd de herindeling getypeerd als strijd, oorlog, de jacht op, of kampen. Voorbeelden hiervan zijn:

- “Provincie heeft Hoeksche Waard *de oorlog verklaard*” (13)
- “*De jacht* op de Hoeksche Waard is kennelijk geopend” (13)
- “Maar *de strijd is nog niet gestreden*, weet Dorst. ‘Die komt nu pas goed los’.” (46)
- “Beide partijen zijn voor een herindeling, maar *kampen met ‘dissidenten’ die tegen* zijn.” (65)

Spel & competitie

In vierentwintig gevallen werd de herindeling de taal van spel en competitie gebruikt. Typerend waren woorden als: tegen elkaar uitspelen, race, de uitslag, van de baan, aan zet zijn en de herindelingbal. Voorbeelden hiervan zijn:

- “Volgens de provincie is de Hoeksche Waard gebaat bij een fusie, omdat anders het risico bestaat dat de afzonderlijke gemeenten *tegen elkaar worden uitgespeeld*.” (32)
- “Het is echter nog geenszins een *gelopen race*, meent hij.” (44)
- “In zijn ogen is de *herindelingbal* die GS nu terugspeelt doodgefallen in de Hoeksche Waardse klei.” (113)
- “De Hoeksche Waard *is aan zet*, was het scherpste antwoord dat Norder gaf op een motie van D66 en GroenLinks.” (123)

Verdediging

In vijf gevallen werd de herindeling de taal van oorlog spel gebruikt in de zin van verdedigen en defensief handelen. Voorbeelden hiervan zijn:

- “Kieviet sprak op een partijbijeenkomst van de Partij van de Arbeid in de Vijf Schelpen in Mijnsheerenland, waar zo’n zestig mensen hoorden hoe PvdA gedeputeerde M.

Norder *de plannen verdedigde* met een beroep op het belang van werkgelegenheid en Zuid-Hollandse solidariteit.” (13)

- “Bij GS vallen blijkbaar telkens de momenten op waarbij de Hoeksche Waard zich ‘*defensief*’ gedraagt, zoals zij dat zien.” (44)

In gevecht

In elf gevallen wordt de taal van oorlog gebruikt, alsof er een daadwerkelijk gevecht aan de orde is, voorbeelden hiervan zijn:

- “Norder kreeg gisteravond overigens niet alleen kritiek van HWL. Ook door zijn partijgenoten uit de streek werd hij zwaar onder vuur genomen.” (13)
- “Het bezwaar dat wordt ingediend zal zich op verschillende punten van het omstreden besluit richten. Er zijn een paar onderdelen waar we *gaten gaan schieten*’ zegt Kwakernaat.” (45)
- “Hoeksche Waard is een *belegerde vesting*.” (146)
- “*Omsingeld de tegenstander en hongert hem uit*, lijkt de provincie in de ogen van de klankbord te denken.” (147)

In het hol van de leeuw

In de berichtgeving over de herindeling worden de opmerkingen gemaakt die niet direct iets met oorlog, spel en competitie te maken hebben, maar wel vergelijkbaar zijn qua lading en mee zijn genomen in de telling. Dit zijn:

- “*In het hol van de leeuw*. Zo werd het bezoek van Franssen aan de Hoeksche Waard gistermiddag door een aantal aanwezigen getypeerd.” (7)
- “Een tijger komt alleen, jakhalzen komen met z’n allen en dragen in dit geval een badge. Met die woorden maakte een van de slechts vier Strijenaren, die kwamen opdraven duidelijke dat de leden van de Provinciale Staten zich *in het hol van de leeuw* bevonden.” (97)
- “Maar de provincie vergeet dat ze zelf *de ooievaar is die ons laat schrikken*. [de Hoeksche Waard werd vergeleken met kikkers in een kruitwagen.” (101)

Strategie 3 Daden van politici voor het versterken of verbeteren van publieke steun

In twee artikelen worden daden van politici gezien als het versterken of verbeteren van publieke steun. De bevindingen van strategie 3 worden achtereenvolgens genoemd:

- “Hij heeft ook met verbazing gelezen hoe de provincie de uitkomst van een onderzoek onder de Hoeksche Waarders in eigen voordeel heeft weten uit te leggen. Volgens de provincie sluit samenvoeging ook aan bij oriëntatiepatronen van de burgers.” (44)
- “Deze conclusie [van de provincie] is echter een lachertje, meent Kwakernaat. Ze schrijven hetzelfde maar leggen de klemtoon verkeerd. Ze leggen het uit in hun voordeel, terwijl er heel wat anders werd bedoeld.” (44)

- “Maar we hebben het ontbreken van het draagvlak bij de bevolking en de gemeenten laten prevaleren. Niet alleen het hogere percentage dat tegen stemde gaf voor ons de doorslag. Het is de combinatie met de hoge opkomst.” (115)

Strategie 4 Presentatie en stijl van politici

In de geselecteerde artikelen komt de presentatie en stijl van politici in 40.4 procent voor, achtendertig artikelen. Bijna alle achtendertig artikelen, op vijf na, zijn gericht op de provincie Zuid-Holland. Van drie soorten ‘presentatie en stijl’ is opvallend veel sprake. Ten eerste dat de provincie Zuid-Holland niet objectief zou zijn en de herindeling al vooraf besloten was. Ten tweede dat de provincie Zuid-Holland volledig voorbij zou gaan aan de meningen van burgers in de Hoeksche Waard. En ten derde dat de provincie Zuid-Holland haar macht misbruikt en niet democratisch zou handelen. De bevindingen hiervan worden achtereenvolgens genoemd.

De provincie Zuid-Holland is niet objectief

In zestien gevallen wordt de provincie Zuid-Holland bekritiseerd op ‘objectiviteit van het besluit’ de herindeling zou vooraf al besloten zijn en daarover zou de provincie Zuid-Holland niet eerlijk zijn. Voorbeelden hiervan zijn:

- “En dat is het ware gezicht van de provincie. Men heeft de Hoeksche Waard nodig voor goedkope grond.” (6)
- “De Klankbordgroep Herindeling Hoeksche Waard zet vraagtekens bij de werkwijze van de provincie. Zo stelt zij in een brief dat de onderzoeken die de instantie uitvoert, gestuurd worden ‘waarbij de uitkomst voor de provincie bij voorbaat al vast lijkt te staan’.” (2)
- “De inhoud van het nieuwe coalitieakkoord van de provincie, dat eind vorige maand werd gepresenteerd, is volgens de klankbordgroep het bewijs dat de provincie een ander doel voor ogen heeft met de herindeling. In dat programma van PvdA, CDA en VVD wordt geaast op de nog lege ruimte in de Hoeksche Waard.” (6)
- “GS beslist vandaag over de herindeling. Volgens H. Kwakernaat van de Klankbordgroep Herindeling Hoeksche Waard zou het besluit allang vaststaan.” (28)

De provincie Zuid-Holland neemt de bevolking niet serieus

In veertien gevallen wordt de provincie Zuid-Holland bekritiseerd op dat zij de mening van de inwoners niet serieus neemt. Voorbeelden hiervan zijn:

- “Hij [Henk Kwakernaat] hekelt het feit dat de provincie Zuid-Holland voorbij gaat aan de mening van de inwoners van het eiland.” (26)
- “De eerste burger vindt wel dat GS erg makkelijk voorbij gaan aan de tegenstand onder de bevolking van de Hoeksche Waard. (31)
- “De provincie heeft zich helemaal niets aangetrokken van de uitkomst van de enquête die onder de Hoeksche Waarders is gehouden.” (45)

- “Het is onvoorstelbaar dat Gedeputeerde Staten dat ook niet beseffen. Het heeft er dan ook alle schijn van dat Gedeputeerde Staten een excuus zoeken om de wil van de bevolking en de vijf gemeenteraden naast zich neer te leggen. Het is het goed recht van de provincie om van mening te verschillen met de bevolking en gemeentebesturen. Als democratisch verkozen hoger overheidsorgaan kan en mag het een andere beslissing nemen. Dan moet de provincie daar echter wel recht voor uitkomen.” (107)

De provincie Zuid-Holland maakt misbruik van haar machtspositie

In vierendertig gevallen wordt de provincie Zuid-Holland bekritiseerd op een manier waarop zij misbruik van haar macht maakt. Dit uit zich in verwijten over machtsmisbruik bij het herindelingsproces en dat men zich niet serieus genomen voelt.

- “Volgens Kieviet bewijst de provincie een bijzonder ongeloofwaardige gesprekspartner te zijn.” (13)
- “Van democratische besluitvorming is absoluut geen sprake. Het is tamelijk unfair [van de provincie] om zo'n belangrijke beslissing te nemen, zonder dat daar onder de bevolking voldoende draagvlak voor bestaat.” (25)
- “Als we het verhaal van Gedeputeerde Staten lezen, begint de irritatie al op pagina één. Het is een flinterdun verhaal. Ze kakelen als een soort scharrelkippen. Het zijn regenten van de oude politiek: doordouwen met die handel. Ongelofelijk, wat een hovaardij.” (101)
- “CDA- collega R. Scheerder verbaasde zich vooral over de toon van Gedeputeerde Staten (GS) bij de presentatie van de voorwaarden om niet alsnog heringedeeld te worden: het is de bovenmeester die zes kleuters toespreekt. Zo ga je niet met elkaar om. (116)

In de onderstaande tabel is een totaal overzicht van de resultaten van de analyse weergegeven.

Tabel 5.5   Strategieframe in verslaggeving herindeling Hoeksche Waard

Strategieframe in de berichtgeving over de herindeling (n = 94)	
Strategie 1. Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?	1,1% (1)
Strategie 2. Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?	54,3% (51)
Strategie 3. Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?	2,1% (2)
Strategie 4. Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?	40,4% (38)

Conclusie strategieframe in de herindeling Hoeksche Waard

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat strategie 1 nauwelijks voorkomt. In ruim de helft van de artikelen (54,3 procent) komt strategie 2 voor de taal van oorlog spel en competitie. In beperkte mate komt strategie 3 voor (in 2,1 procent) van de artikelen. In strategie 4 wordt in ruim 40 procent van de artikelen gesproken over de presentatie en stijl van de politici van de provincie Zuid-Holland. Dit gebeurt vooral op een negatieve manier.

5.4.3 Strategieframe in het nieuws over de Rijngouwelijk

Van de 160 die geselecteerd zijn en die over het onderwerp gingen stond in 88 artikelen de provincie Zuid-Holland prominent genoemd, waarvan 75 artikelen in de geselecteerde dagbladen. In de geselecteerde artikelen wordt geen enkele keer 'winnen of verliezen' benadrukt. Per indicator van het strategieframe worden de resultaten besproken.

Strategie 2 De taal van oorlog, spel en competitie

De taal van oorlog, competitie en spel (strategie 2) wordt in de berichtgeving van de Rijngouwelijk acht keer gebruikt. De taal uit de tekst die onder strategie 2 vielen waren: fronten, kampen, in handen laten van, twistpunt, chantagepraktijken en mes op de keel. Voorbeelden van zinnen waarin deze taal voorkwam zijn:

- "Ook nu op *alle fronten* de rijksbudgetten voor nieuwe projecten worden teruggeschroefd, noemt hij de kans op financiering reëel", In zijn rapport 'Provinciale opdrachtgevers rol voor stadsgewestelijk railvervoer' somt Norder nog wel een groot aantal *voetangels* op" (23)
- "De gedeputeerde wil in elk geval het tramvervoer gaan regelen. De sporen waarover de sneltrams rijden wil hij nog *in handen laten* van het rijk en ProRail laten, vanwege de grote onderhoudsrisico's." (35)
- "De Parklaan dreigt een groot twistpunt te worden tussen de gemeente en de provincie." (65)
- "Andere partijen spreken van '*chantagepraktijken*' (CU/SGP) van de provincie of voelen '*het mes op de keel*' (CDA) gezet". (116)

Strategie 3 Daden van politici voor het versterken of verbeteren van publieke steun

In twee artikelen worden daden van politici gezien als het versterken of verbeteren van publieke steun (strategie 3). De bevindingen van strategie 3 worden achtereenvolgens genoemd:

- "De woordvoerder concludeert: we zijn niet ontevreden. Ik zeg bewust niet dat we tevreden zijn, want pas na afloop van de tweejarige proef kun je zeggen dat je tevreden bent. Ook heeft die term iets van achteroverleunen. En dat is bepaald niet het geval." In dit deel van de tekst wordt benadrukt dat de provincie bezig is met hoe zij overkomt, impliciet voor het versterken van de publieke steun." (28) (29)

- “Daarom moet het provinciebestuur zelf verantwoordelijkheid nemen. ‘anders zal de provincie nooit voldoende kracht en geloofwaardigheid kunnen ontwikkelen om de ambities voor beide lijnen waar te maken.’” (35)

Strategie 4 Presentatie en stijl van politici

In de geselecteerde artikelen komt strategie 4 het meeste voor. De presentatie en stijl van politici komt in elf artikelen voor. De bevindingen hiervan worden achtereenvolgens genoemd. Van de elf artikelen gaan acht artikelen over de presentatie en het handelen van de provincie Zuid-Holland:

- “Ondertussen spreekt gedeputeerde Norder her en der reizigers aan om namens de provincie excuses aan te bieden voor het ongemak. ‘Ik hoop dat we kunnen laten zien dat we ons uiterste best doen. Ik kan mij de klachten goed voorstellen, ik baal met reizigers mee. Had Norder niet woensdag of donderdag op station Alphen moeten buurten om de echte gedupeerden te spreken?’” (6)
- “Gemeente negeert ‘belachelijke’ visie provincie Zuid-Holland.” (65)
- “Het CDA is nog stellig ‘dit krijgen we door de strot geduwd’ zegt CDA’er Binken. De provincie zoekt het maar uit en moet met een goed plan komen. ‘CU/SGP-fractievoorzitter spreekt van chantage, uiting gevend aan de angst dat een ‘nee’ tegen de RGL, ook een nee van de provincie van de plannen van Boskoop met zich mee kan brengen.” (116)
- Hij vindt dat Waddinxveen is klemgezet door de machtspolitiek van het provinciebestuur. (159)

Van de elf artikelen zijn er drie gericht op de rijksoverheid:

- De maat voor ons is even vol als we merken dat met het ministerie blijkbaar al afspraken worden gemaakt. Terwijl wij als Provinciale Staten nog helemaal niet hebben besloten of wij woningbouw van die omvang wel willen. Zuid-Holland onderzoekt of 10.000 woningen in de noordwesthoek van de provincie kunnen worden volgebouwd. Maar zoals de gedeputeerden het nu bij Minister Dekker naar voren brengen, lijkt het alsof Zuid-Holland het al met dat aantal eens is, zo licht Huigen toe. En dat gaan een stap te ver. Dit onderwerp ligt heel gevoelig. De Staten worden op deze manier een beetje beetgenomen, vindt zij.” (62)
- “Gedeputeerde staten vinden dat het Rijk in het geval van Zuid-Holland veel te weinig oog heeft voor het openbaar vervoer.” (68)
- “Enkele fracties beklagden zich erover dat de minister maar weinig enthousiast was over de lightrailprojecten in Zuid-Holland en in Limburg. Boelhouwer (PvdA) vond dat Peijs ‘met zuchten en kreunen’ over de plannen praatte.” (79)

Conclusie strategieframe in de Rijngouwelij

In tabel 5.6 is een totaal overzicht van de resultaten van de analyse weergegeven. Uit de tabel kan geconcludeerd worden dat er nauwelijks sprake is van strategieframe in de berichtgeving over de Rijngouwelij. Strategie 1 komt helemaal niet voor. Strategie 4 komt het meeste voor: 14,7 procent, gevolgd door strategie 2, 10,7 procent. Strategie 3 komt in 2,6 procent van de artikelen voor.

Tabel 5.6 Strategieframe in verslaggeving Rijngouwelij

Strategieframe in de berichtgeving over de Rijngouwelij (n = 75)	
Strategie 1. Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?	.0 (0)
Strategie 2. Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?	10.7% (8)
Strategie 3. Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?	2,6% (2)
Strategie 4. Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?	14,7% (11)

5.5 De gevolgen van het strategieframe

In dit onderzoek is de mate waarin het strategieframe voorkomt in drie cases onderzocht. Om conclusies te verbinden aan het onderzoek worden de resultaten vergeleken met de resultaten van het onderzoek van De Vreese (2005): *The spiral of cynicism reconsidered*. Dit is het enige onderzoek wat als referentie geschikt is. In de onderstaande tabel zijn de resultaten van de drie cases weergegeven in percentages.

Tabel 5.7 Strategieframe in de drie cases

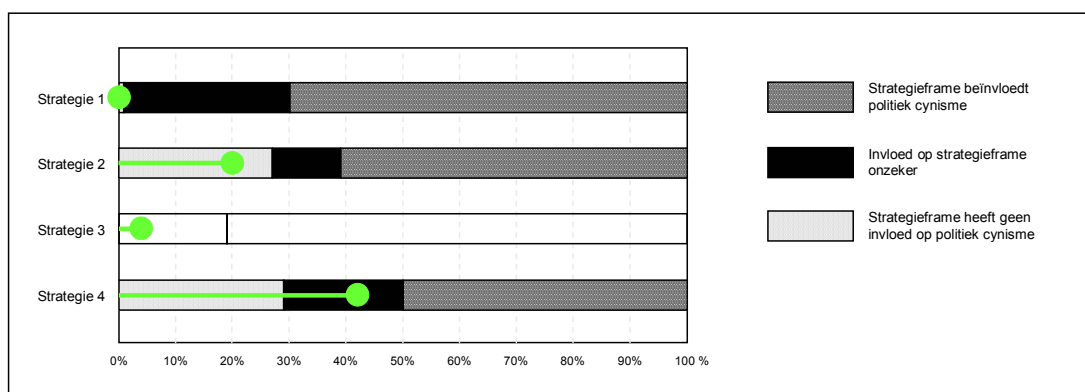
Strategieframe in de berichtgeving van de drie cases	Kustwering	Herindeling	Rijngouwelij
Strategie 1. Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?	0	1%	0
Strategie 2. Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?	20%	54%	11%
Strategie 3. Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?	4%	2%	3%
Strategie 4. Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?	42%	40%	15%

Achtereenvolgens worden de resultaten van de verschillende cases besproken.

Kustwering

In figuur 5.7 zijn de resultaten van het strategieframe in de case van de Kustwering gekoppeld aan de resultaten van het onderzoek van De Vreese. De lijn met de stip in de figuur geeft aan bij welk percentage van de onderzochte artikelen over de kustwering er sprake is van het strategieframe.

Figuur 5.7 Strategieframe in Kustwering

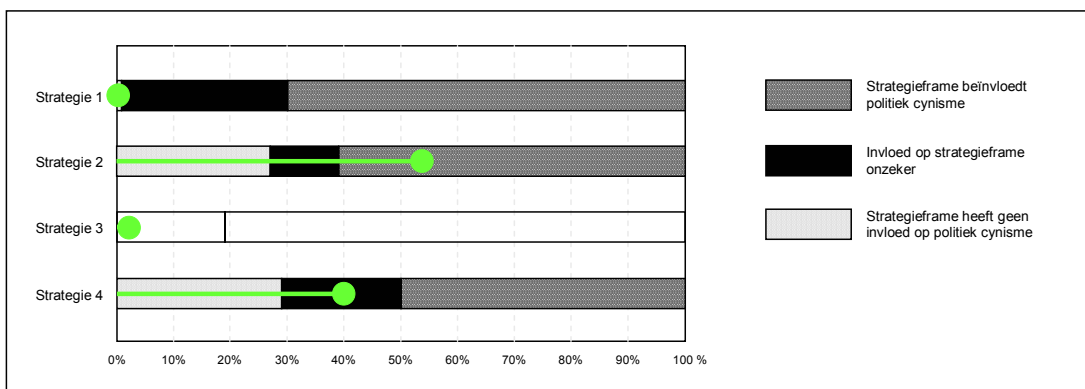
Uit figuur 5.7 blijkt dat strategie 1 geen rol speelt in de artikelen over de kustwering. Voor strategie 2 geldt dat de hoeveelheid ervan politiek cynisme niet versterkt. Over de hoeveelheid strategie 3, kan op basis van het onderzoek van De Vreese geen harde conclusie getrokken worden. Aannemelijk is dat het met 4,2 procent politiek cynisme niet versterkt. Strategie 4 in de case van de Kustwering is met ruim 40 procent de indicator van het strategieframe die het meeste voorkomt. Hoewel dit percentage niet boven de grens van 50 procent van De Vreese uit komt, zit het percentage daar wél dicht bij. Op basis hiervan kan voorzichtig geconcludeerd worden dat dit aspect wél van invloed is het politiek cynisme. Uit de analyse van de verschillende aspecten van strategie 4 (paragraaf 5.4.1) blijkt dat dit politiek cynisme dan niet gericht is op de provincie Zuid-Holland, maar vooral op de Rijksoverheid.

Herindeling Hoeksche Waard

In figuur 5.8 zijn de resultaten van het strategieframe in de case van de herindeling van de Hoeksche Waard gekoppeld aan de resultaten van het onderzoek van De Vreese. De lijn met de stip in de figuur geeft aan bij welk percentage van de onderzochte artikelen over de herindeling van de Hoeksche Waard er sprake is van het strategieframe.

Uit figuur 5.8 is op te maken dat strategie 1 in de case geen rol speelt. Voor strategie 2 geldt dat het percentage ruim boven de grens van de uitkomsten van De Vreese ligt voor invloed op politiek cynisme. De hoeveelheid van strategie 2 in de case van de herindeling van de Hoeksche Waard heeft een positieve invloed op politiek cynisme: het politiek cynisme neemt toe.

Figuur 5.8 Strategieframe in herindeling van de Hoeksche Waard

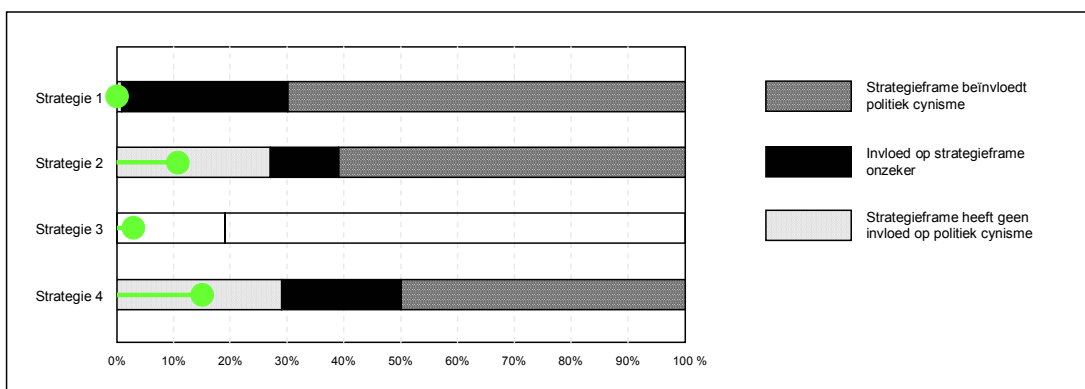

Strategie 3 is met 2 procent weinig aanwezig. Zo weinig dat het waarschijnlijk niet van invloed is op politiek cynisme. Strategie 4 bevindt zich met 40 procent in de onzekere situatie met betrekking tot invloed op politiek cynisme. Hoewel dit percentage niet boven de grens van 50 procent van De Vreese uit komt, zit het percentage daar dichterbij, dan bij het percentage dat politiek cynisme doet afnemen. Op basis hiervan kan voorzichtig geconcludeerd worden dat dit wél van invloed is op het politiek cynisme.

Rijngouwelijk

In de onderstaande figuur zijn de resultaten van het strategieframe in de case van de Rijngouwelijk gekoppeld aan de resultaten van het onderzoek van De Vreese. De lijn met de stip in de figuur geeft aan bij welk percentage van de onderzochte artikelen over de Rijngouwelijk er sprake is van het strategieframe.

Figuur 5.9 Strategieframe in Rijngouwelijk

Uit de figuur is op te maken dat strategie 1 ook in deze case geen rol speelt. Voor de drie andere strategie indicatoren is uit deze figuur op te maken dat zij geen invloed hebben op politiek cynisme.

Na vergelijking van de resultaten van het strategiefraam in de drie onderzochte cases met de resultaten van De Vreese, kan voorzichtig geconcludeerd worden dat case van de herindeling van de Hoeksche Waard effect heeft op politiek cynisme.

5.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is antwoord gegeven op de derde en de vierde deelvraag.

Deelvraag 3 Op welke manier worden beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland neergezet in de media?

Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van de theorie van nieuwsselectie van Galtung en Ruge en is gekeken hoe prominent de provincie in de nieuwsstroom aanwezig is. Daarnaast is gekeken hoeveel van de vier verschillende indicatoren van het strategiefraam in de berichtgeving van de cases voor komt.

Uit de nieuwsselectiecriteria blijkt dat de aard van de taken en de beleidsterreinen van de provincie het extra lastig maken om in het nieuws te komen. De provincie kan moeilijk voldoen aan de kenmerken: frequentie, ondubbelzinnigheid, betekenis, elitepersonen en personificatie, die de kans om in het nieuws te komen vergroten. Dit wordt veroorzaakt door haar 'abstracte' taken.

Met betrekking tot de mate waarin de provincie aanwezig is in de cases is het volgende geconcludeerd:

- In de case van de Kustwering is de provincie Zuid-Holland matig aanwezig is en wordt weinig prominent genoemd.
- In de berichtgeving van de herindeling over de Hoeksche Waard speelt de provincie Zuid-Holland duidelijk een aanwezige en prominente rol.
- In de berichtgeving van de Rijnouwelijjn speelt de provincie een belangrijke rol, maar vergeleken met de herindeling van de Hoeksche Waard is deze rol minder prominent.

De hoeveelheid strategiefraam in de drie cases is erg verschillend. In de case van de Kustwering komt één indicator van het strategiefraam veel voor: *de presentatie en stijl van politici*. Dit is vooral gericht op de rijksoverheid en niet op de provincie Zuid-Holland. De case van de herindeling van de Hoeksche Waard heeft de grootste hoeveelheid van het strategiefraam in zich. *De taal van oorlog spel en competitie* komt het meeste voor, daarna *de presentatie en stijl van politici*. Daarnaast is de strategie in de berichtgeving over de herindeling van de Hoeksche Waard duidelijk tegen de provincie Zuid-Holland gericht. In de case van de Rijnouwelijjn komt weinig strategiefraam voor. Opvallend is dat in de drie cases strategie 1: *wordt er in het artikel winnen of verliezen benadrukt*, niet of nauwelijks voorkomt.

Deelvraag 4 Heeft de manier waarop de provincie Zuid-Holland wordt gepresenteerd in de media een negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie?

Deze vraag is beantwoord door de uitkomst van de analyse van het strategieframe te vergelijken met eerder onderzoek naar effecten van het strategieframe van De Vreese (2005). Als politiek cynisme toeneemt als het gevolg van grote hoeveelheden strategieframe in het nieuws, dan heeft dat een negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.

Met betrekking tot de mate waarin het strategieframe voorkomt in artikelen waarin de provincie prominent genoemd wordt, wordt het volgende geconcludeerd:

- De mate waarin strategieframe in de case Rijn-gouwelijn voorkomt, heeft geen effect op politiek cynisme.
- In de case van de herindeling van de Hoeksche Waard komt het strategieframe het meeste voor. Op basis van voorgaande onderzoeken wordt aangenomen dat deze case een positief effect heeft gehad op politiek cynisme en mede daardoor een negatief effect op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.
- In de case van de Kustwering komen de eerste drie indicatoren van het strategieframe weinig voor. Strategie 4 is wel veel aanwezig in de onderzochte artikelen. Deze mate van voorkomen van strategie 4 kan politiek cynisme tot gevolg hebben. Na analyse van de gevonden strategie in de artikelen blijkt echter dat dit politiek cynisme vooral op de rijksoverheid is gericht. Hierdoor heeft de case kustwering geen negatief effect op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.

Terugkijkend naar de selectiecriteria van de cases, is de factor 'veel tegenstanders', de grootste voorspeller van strategieframe in de berichtgeving over de provincie Zuid-Holland. De selectiecriteria voor de cases zijn reeds beschreven in hoofdstuk 4.

In het volgende hoofdstuk worden conclusies besproken en volgt een antwoord op de centrale vraag in dit onderzoek.

6. Conclusie & Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden allereerst de deelvragen beantwoord in paragraaf 6.1. In paragraaf 6.2 wordt een antwoord geformuleerd op de centrale vraag. In paragraaf 6.3 worden aanbevelingen gegeven voor het communicatiebeleid van de provincie Zuid-Holland, de media, de provincie Zuid-Holland en voor verder onderzoek.

6.1 De deelvragen

Voor de beantwoording van de centrale vraag worden allereerst de deelvragen van het onderzoek beantwoord.

1. Hoe ziet de relatie tussen burgers, de provincie Zuid-Holland en de media er uit?

Burgers zijn voor een groot deel afhankelijk van de media voor informatie over politiek. Hierdoor is het beeld dat burgers van de provincie Zuid-Holland hebben vooral een gemedieerd beeld. In dit onderzoek is in het bijzonder naar de regionale en landelijke dagbladen gekeken. De *regionale dagbladen* schrijven met enige regelmaat over de provincie Zuid-Holland, maar schrijven wel steeds minder over de provincie. De *landelijke dagbladen* schrijven weinig over de provincie Zuid-Holland. Zij schrijven vooral over de provincie als een beleidsterrein van toepassing is op 'landelijke problematiek' en in bijzondere gebeurtenissen. Hierdoor kan de provincie Zuid-Holland burgers die zich primair op landelijke dagbladen richten per definitie moeilijk bereiken.

Provinciaal beleid richt zich vaak op de lange termijn, waardoor de gevolgen van het beleid voor burgers vaak niet zichtbaar zijn. Daarnaast zijn de taken van de provincie vaak gericht op medeoverheden en op het bedrijfsleven. Voor burgers zijn deze taken abstract en 'ver van hun bed'.

De beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland zijn geanalyseerd op aanwezigheid van selectiecriteria die journalisten hanteren voor nieuwswaardigheid. Uit die analyse blijkt dat de beleidsonderwerpen van de provincie vaak niet aan de criteria voldoen die journalisten als nieuwswaardig beschouwen. De provincie kan door de aard van haar taken moeilijk voldoen aan de criteria: frequentie, ondubbelzinnigheid, betekenis, elitepersonen en personificatie. Dit maakt provinciale beleidsonderwerpen voor journalisten onaantrekkelijk om over te berichten. Dit blijkt ook uit de houding van journalisten naar de provincie Zuid-Holland toe. Journalisten bezoeken persconferenties van de provincie steeds minder. Daarnaast blijkt uit gesprekken

tussen de provincie Zuid-Holland en de regionale media dat journalisten sceptisch zijn over de politieke betekenis van de provincie en er geen maatschappelijke relevantie in zien voor hun lezers. De nieuwe redactieformule van het Algemeen Dagblad wil zich in het algemeen niet meer richten op institutioneel nieuws, maar vooral op de burger.

Het feit dat regionale media steeds minder interesse hebben in de provincie als bestuurslaag en minder over de provincie berichten, is een bedreiging voor de provincie in de informering van haar burgers.

Uit onderzoeken naar visies van burgers over de provincie, blijkt vooral dat zij bijzonder weinig van de provincie af weten. Dit geldt zowel voor haar beleidsonderwerpen als voor de provinciale politiek. Men vindt de provincie een onzichtbare, anonieme bestuurslaag en voelt zich weinig betrokken bij de provincie.

2. Welke ontwikkelingen in het medialandschap, in het bijzonder in Zuid-Holland, zijn van invloed op de inhoud of de presentatie van het nieuws?

De belangrijkste ontwikkelingen die van invloed zijn op de inhoud en de presentatie van het nieuws, zijn: de opkomst van de ICT, de integrale nieuwsmarkt, de commercialisering van de media, professionalisering, informalisering en politiek als entertainment. Deze ontwikkelingen leiden tot wat in extreme vorm 'medialogica' wordt genoemd.

De belangrijkste gevolgen van medialogica voor de inhoud en de presentatie van het nieuws zijn: framing, personalisering en nieuwswaarde.

Door framing maken journalisten gebruik van interpretatieschema's waarbij conflicten tussen politici worden benadrukt en politiek als strategisch spel om de macht centraal staat (strategieframe). Deze versimpelde weergaven van politiek nieuws geven geen realistisch beeld van de werkelijkheid.

De voorkeur van journalisten om te personaliseren leidt tot twee vormen. Bij de eerste vorm van personalisering staat de burger centraal. Politieke onderwerpen worden daarbij vanuit een probleem of het perspectief van burgers weergegeven. Bij de tweede vorm willen journalisten graag een persoon verbinden aan beleidsonderwerpen. Deze persoon is bij voorkeur een 'bekende' Nederlander, maar het kan ook een wat minder bekende gezagsdrager zijn.

Journalisten laten zich bij het bepalen van nieuws niet meer leiden door de politieke agenda, maar door nieuwswaarden. De bovengenoemde criteria van medialogica 'framing' en 'personalisering' hebben veel nieuwswaarde, waardoor ze sneller in de media komen. Verder zijn nieuwswaarden vooral afhankelijk van wat de journalist belangrijk of relevant vindt voor zijn doelgroep.

De ontwikkelingen staan op gespannen voet met de politieke werkelijkheid. De politieke arena met haar lange besluitvormingsprocedures en vele actoren zoals politieke partijen, belangenorganisaties en burgers laat zich vaak moeilijk vertalen in 'nieuwswaarden' die een groot publiek trekken. Dit geldt zeker voor de provincie.

3. Op welke manier worden beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland neergezet in de media?

Voor het beantwoorden van deze vraag zijn drie cases onderzocht: Kustwering, herindeling van de Hoeksche Waard en de Rijnouwelijijn. Er is gekeken hoe prominent de provincie in de nieuwsstroom aanwezig is en of het strategiefame is toegepast in de cases.

De berichtgeving over de drie cases is veel aanwezig geweest in de regionale kranten. Alleen in de case van de kustwering is er ook veel aandacht geweest naar het onderwerp in de landelijke dagbladen.

Met betrekking tot de prominentheid van de provincie in de cases, speelde de provincie alleen bij de case van de herindeling van de Hoeksche Waard een prominente rol. Bij de case van de Kustwering wordt de provincie Zuid-Holland niet prominent genoemd. In de berichtgeving van de Rijnouwelijijn speelt de provincie een prominente rol, maar vergeleken met de herindeling van de Hoeksche Waard is deze rol minder prominent.

In de drie cases is door middel van inhoudsanalyse onderzocht hoeveel strategiefame aanwezig is. De hoeveelheid strategiefame is per case erg verschillend. De hoeveelheid strategiefame in de berichten over de Rijnouwelijijn en de Kustwering is zeer gering. Daar waar het wel duidelijk aanwezig is, is het niet gericht op de provincie Zuid-Holland. De case van de herindeling van de Hoeksche Waard heeft de grootste hoeveelheid strategiefame in zich.

4. Heeft de manier waarop de provincie Zuid-Holland wordt gepresenteerd in de media een negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie?

Op basis van het onderzoek kan worden bevestigd dat de landelijke dagbladen zeer weinig berichten over de provinciale onderwerpen. Als er over een provinciaal beleidsonderwerp wordt bericht, dan komt de provincie daar niet prominent in naar voren. Dit is van negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie.

De regionale dagbladen berichten beduidend meer over de onderzochte cases en de provincie wordt daarbij alleen bij de case van de herindeling van de Hoeksche Waard prominent genoemd.

Een grote hoeveelheid strategiefame in de cases leidt tot politiek cynisme bij burgers. Politiek cynisme leidt volgens onderzoekers tot: afname van politieke participatie op alle niveaus van politieke activiteiten; een afname in opkomst bij verkiezingen; verlaging van politieke interesse en een afname van het vasthouden van informatie politieke onderwerpen. Politiek cynisme is hierdoor van negatieve invloed op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.

De combinatie van een laag politiek kennisniveau en de blootstelling aan strategisch nieuws, maakt burgers ontvankelijk voor politiek cynisme. Als er door de media veel gebruik wordt gemaakt van het strategiefame bij de berichtgeving over de provincie, dan heeft dat door het lage kennisniveau bij burgers over de provincie veel politiek cynisme als gevolg.

Onderzoekers weten verder nog niet precies hoeveel strategisch nieuws nodig is om politiek cynisme te veroorzaken bij burgers. Om de hoeveelheid strategisch nieuws in de cases te beoordelen, is gekeken naar een eerder onderzoek naar het strategiefame van De Vreese (2005). Omdat dat onderzoek is gericht op een onderwerp van Europese Unie, moeten die resultaten erg voorzichtig worden geïnterpreteerd.

Met betrekking tot de hoeveelheid strategisch nieuws in de cases, kan alleen per case afzonderlijk een conclusie worden getrokken over het effect daarvan op de relatie tussen burgers en de provincie.

De mate waarin strategiefame in de case Rijn-gouwelij n en in de Kustwering voorkomt, heeft geen effect op politiek cynisme van burgers naar de provincie Zuid-Holland.

In de case van de herindeling van de Hoeksche Waard komt het strategiefame het meeste voor. Op basis van voorgaande onderzoeken wordt aangenomen dat deze case een positief effect heeft gehad op politiek cynisme en daardoor een negatief effect heeft op de relatie tussen de burger en de provincie Zuid-Holland.

6.2 Beantwoording van de centrale vraag

De centrale vraag in dit onderzoek is als volgt geformuleerd:

“Op welke wijze beïnvloedt de manier waarop de beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland in de media komen de relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland?”

De media hebben invloed op de relatie tussen de provincie Zuid-Holland en burgers doordat zij voor een groot deel bepalen of beleidsonderwerpen van de provincie Zuid-Holland aan burgers gepresenteerd worden. De trend in de regionale media, om minder nieuws over de provincie te plaatsen omdat zij in de ogen van de journalistiek politiek onbelangrijk zijn, is een bedreiging voor de provincie en de relatie met haar burgers.

De manier waarop de media beleidsonderwerpen van de provincie weergeven is van invloed op de manier waarop burgers naar de provincie kijken. Burgers zijn slecht op de hoogte van de taken en functies van de provincie en voelen zich niet betrokken bij de provincie. Dit lage kennisniveau maakt de burger kwetsbaar voor een journalistiek middel als het strategieframe. Het strategieframe is van invloed op politiek cynisme. Als er veel van het strategieframe in de berichtgeving over een beleidsonderwerp is, dan heeft dat een negatieve invloed op de relatie tussen burgers en de provincie omdat het politiek cynisme aanwakkert.

Uit de analyse van de drie cases blijkt dat er in de case van de herindeling van de Hoeksche Waard veel gebruikt gemaakt is van het strategieframe. In de case van de Kustwering en de Rijn gouwelijn was erg weinig strategisch nieuws aanwezig en wordt politiek cynisme niet aangewakkerd.

Mogelijk is de belangrijkste voorspeller van het gebruik van het strategieframe een grote hoeveelheid tegenstanders zoals het geval was bij de herindeling van de Hoeksche Waard. Een situatie waarin zich zoveel tegenstanders manifesteren bij provinciaal beleid als bij de herindeling van de Hoeksche Waard komt niet zo vaak voor. De bedreiging van politiek cynisme door strategisch nieuws over de provincie in de media, is daardoor gering. Maar als een dergelijke situatie zich in de media voordoet, zijn de gevolgen ervan voor politiek cynisme wel groot. Immers dan heeft het strategieframe de sterkste impact op burgers die een laag kennisniveau hebben van politiek, en dat is het geval bij de provincie.

Dit lage kennisniveau van burgers over de provincie is mogelijk de grootste bedreiging voor de relatie tussen burgers en de provincie. De media versterkt dit slechts door weinig aandacht te besteden aan provinciale politiek.

6.3 Aanbevelingen

De aanbevelingen in deze scriptie zijn op te delen in aanbevelingen voor het communicatiebeleid van de provincie Zuid-Holland, de media, de provincie Zuid-Holland en voor verder onderzoek.

Het communicatiebeleid van de provincie Zuid-Holland

De relatie tussen burgers en de provincie Zuid-Holland is voor een belangrijk deel afhankelijk van de zichtbaarheid in de media. Omdat de provincie steeds minder in het nieuws komt en niet prominent naar voren komt in het nieuws, kunnen burgers eigenlijk ook niet goed op de hoogte zijn van provinciale onderwerpen. De provincie moet proberen meer en prominenter in het nieuws te komen. Dit kan zij doen door zich meer aan te passen aan het karakter van de journalistiek. Met het oog op de medialogica houdt dit in dat de provincie moet inspringen op trends als: personalisering en nieuwswaarde als criterium.

Met betrekking tot personalisering dienen beleidsonderwerpen duidelijker geprofileerd te worden aan specifieke personen binnen de provincie. Gedeputeerden kunnen een belangrijke rol spelen bij het profileren van hun beleidsonderwerpen in de media. De media pikken onderwerpen die verbonden zijn aan een persoon makkelijker op.

Daarnaast spelen in het kader van personalisering, burgers een belangrijke rol. Burgers komen steeds vaker in het nieuws en beleidsonderwerpen worden door journalisten vaker centraal gesteld. Door hierop in te spelen krijgen beleidsonderwerpen van de provincie meer nieuwswaarde. Dit houdt in dat de provincie in haar communicatiebeleid zelf een vertaalslag moet maken van beleid, naar de gevolgen van dat beleid voor burgers. Daarbij is het van belang om de 'communicatie' over beleidsonderwerpen nauwkeuriger af te stemmen op de doelgroepen van de verschillende media in Zuid-Holland. Het presenteren van zowel voor- als nadelen van provinciaal beleid voor burgers, maakt het beleid tastbaar en concreet. Hierdoor worden onderwerpen sneller in de media geplaatst.

Het concreet benoemen van 'gevolgen van beleid voor burgers' kan binnen de provincie op tegenstand stuiten. Het benadrukken van gevolgen van beleid voor burgers, kan immers in sommige gevallen negatief uitpakken voor bepaalde groepen burgers. Tegenwerking van provinciaal beleid door burgers, ziet geen enkele bestuurder of beleidsmedewerker met genoegen tegemoet. De afdeling communicatie dient daarom, indien nodig, een centrale rol te spelen in het overtuigen van bestuurders en beleidsmedewerkers in 'het centraal stellen van de burgers in communicatie-uitingen'.

De provincie komt er in de media over het algemeen beter vanaf indien zij meteen open kaart speelt en eventuele negatieve gevolgen voor burgers zelf presenteert. Daarbij kan zij het onderwerp vormen in de media, met de juiste argumenten om burgers te informeren van voor- en nadelen. Indien zij dit niet doet en burgers zelf naar de media stappen, dan is de kans groot

dat het onderwerp en het issue al 'geframed' is op een manier die negatief uitpakt voor de provincie en waarop zij geen invloed meer op kan uitoefenen.

Ten aanzien van het lage kennisniveau van burgers over de provincie is het aan te bevelen om vanuit de afdeling communicatie daaraan aandacht te besteden. Hierbij valt te denken aan een apart onderdeel op de website dat de belangrijkste aspecten van de provinciale besluitvorming uitlegt en de belangrijkste beleidstaken op een korte en laagdrempelige manier behandelt.

De media

Aanbevelingen ten aanzien van de media zijn lastig. Vanuit het oogpunt van de vrijheid van meningsuiting en bescherming van bronnen is het lastig de media aanbevelingen te doen. Vanuit de democratische rol die de media vervult, specifiek de fundamentele functie van het verschaffen van informatie over feiten, nieuws en meningen, kan de media aangesproken worden op het minimaal weergeven van belangrijke besluiten en gebeurtenissen over de provincie. Gezien het feit dat de media niet meer de politieke agenda volgt in verslaggeving over politiek, maar daarvoor nieuwscriteria hanteren wordt dit lastig. Gesterkt door deze ontwikkeling is het des te belangrijk dat de provincie meer het heft in eigen handen neemt. Dit kan bijvoorbeeld door het meer en actiever gebruik maken van bijvoorbeeld hun eigen website.

De provincie Zuid-Holland

Uit de analyse blijkt dat de regionale journalistiek de provincie als een politieke bestuurslaag weinig relevant vindt. Uit het rapport van Hermans (2005) komt mede naar voren dat het provinciale debat te weinig kleur heeft. Het debat is het hart van democratie. Een goed debat tussen Statenleden en gedeputeerden laat de verschillen en tegenstellingen tussen partijen goed zien. De verlevendiging van provinciale debatten met duidelijke stellingname van politieke partijen maakt het voor de media aantrekkelijker om over de provinciale politiek te berichten. Ten aanzien van het lage kennisniveau van burgers over de provincie, dient de provincie Zuid-Holland zich een prioriteit te stellen dit kennisniveau op een hoger peil te brengen.

Verder onderzoek

In het kader van deze scriptie is het aan te bevelen om verder onderzoek te doen naar een aantal theoretische aspecten. Deze aspecten zijn in drie categorieën onderverdeeld: media-onderzoek, onderzoek naar houdingen van burgers ten aanzien van de provincie Zuid-Holland en onderzoek naar het strategiefraam en de effecten daarvan.

In deze scriptie zijn landelijke en regionale dagbladen onderzocht. Om een completer en nauwkeuriger beeld te krijgen van de mate waarin de provincie Zuid-Holland voorkomt in de media is het noodzakelijk om media als: internet, regionale televisie en radio verder te onderzoeken. Daarnaast is het van belang om te kijken naar de gratis nieuwsbladen Metro en Spits.

De uitgangspunten van de visie en houdingen van burgers over provincies in deze scriptie, zijn allen gericht op andere provincies dan de provincie Zuid-Holland. De onderzochte provincies hebben wel een aantal overeenkomstige kenmerken, maar de provincie Zuid-Holland is op inwoneraantal en verstedelijking erg verschillend van de onderzochte provincies.

Om inzicht in de houdingen en visies van burgers uit Zuid-Holland over de provincie te krijgen, is verder onderzoek nodig. Het is daarbij met name van belang dat daarbij onderscheid wordt gemaakt in burgers uit de verstedelijkte gebieden en minder verstedelijkte gebieden.

Ten aanzien van het strategieframe en de gevolgen voor politiek cynisme is het aan te bevelen om meer en specifiek onderzoek te doen. Met name de effecten van strategisch nieuws over de provincie en de effecten daarvan op de houding van burgers uit Zuid-Holland. Specifiek onderzoek is nodig naar 'hoeveel strategisch nieuws' nodig is voor een positief effect op politiek cynisme. Daarnaast is het belangrijk om de beoogde effecten van politiek cynisme beter in kaart te brengen specifiek in de provincie Zuid-Holland.

Literatuur

- ANALYSE Research & strategy. (2005). Image onderzoek middenbestuur.
<http://www.middenbestuur.nl/contents/pages/66510/image-onderzoekmiddenbestuurfocusgroepbedrijfsleven.pdf> (Geraadpleegd: 15 juni 2006)
- Anker Solutions. (2006). Op weg naar een eenvoudig, democratisch en krachtig middenbestuur.
<http://www.middenbestuur.nl/contents/pages/66510/eindrapportmiddenbestuurfocusgroepburgers.pdf> (Geraadpleegd: 15 juni 2006)
- Babbie, E.R. (2001). *The practice of social research, 9th Edition*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.
- Bardoel, J. & Bierhoff, J. (1994). *Media, feiten, structuren*. Amsterdam: Van Genneep.
- Berelson, B. R. (1971). *Content analysis in communication research*. New York: Hafner.
- Beus, J. de. (2001). *Een primaat van politiek*. Amsterdam, Vossiuspers UvA. [http://home.medewerker.uva.nl/j.w.debeus/bestanden/oratie%20\(2001\).doc](http://home.medewerker.uva.nl/j.w.debeus/bestanden/oratie%20(2001).doc). (Geraadpleegd: 13 april 2006)
- Boer, C. de. & Brennecke, S. (2003). *Media en publiek: theorieën over media-impact*. Amsterdam: Boom.
- Braster, J.F.A. (2000). *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum.
- Broersma, M. (2003). *Tegen de trend, regionale journalistiek in een veranderende samenleving*. Een eenmalige uitgave ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van Wegener NV.
- Capella, J. & Jamieson, K. (1996). News frames, political cynicism, and media cynicism. In: *The annals of the American academy of political and social science, the media and the politics*. 7, 71-84.
- Capella, J. & Jamieson, K. (1997). *Spiral of cynicism, the press and the public good*. New York: Oxford press.

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2006). *Regionale kerncijfers Nederland*, periode 2006, [http://statline.cbs.nl/StatWeb/table.asp?HDR=T&LA=nl&DM=SLNL&PA=70072ned&D1=0,55,76,81,97&D2=0-16&D3=0,5,\(I-3\)-I&STB=G1&LYR=G2:3](http://statline.cbs.nl/StatWeb/table.asp?HDR=T&LA=nl&DM=SLNL&PA=70072ned&D1=0,55,76,81,97&D2=0-16&D3=0,5,(I-3)-I&STB=G1&LYR=G2:3) (Geraadpleegd: 31 juni 2006)
- Cebuco. (2006). *Oplagendatabase*. Beschikbaar: <http://www.oplagen-dagbladen.nl/> (Geraadpleegd: 31 maart 2006)
- Commissie Evaluatie Provinciale Dualisering. (2005). *Zonder wrijving geen glans*. Eindrapport. Den Haag ('Commissie Hermans').
- Commissie Toekomst Overheidsvoorlichting. (2001). *In dienst van de democratie*. Eindrapport. Den Haag. ('Commissie Wallage').
- Commissie Vernieuwingsimpuls Provinciale democratie. (2001). *Vernieuwing provinciale democratie*. Eindrapport. Den Haag: IPO.
- Cuilenburg, J.J., van, Kleinnijenhuis, J. & Ridder, J.A., de (1988). *Tekst en betoog, naar een computergestuurde inhoudsanalyse van betogende teksten*. Muiderberg: Coutinho.
- Cuilenburg, J.J. van., Scholten, O. & Noomen, G.W. (1991). *Inleiding communicatiewetenschap*. Muiderberg: Coutinho.
- Dekker, P. (2006). Cynisme als politiek probleem. In P. Dekker (Red.), *Politiek Cynisme* (pp. 11-17). Driebergen: Stichting Synthesis.
- Dekker, H., Schijns, P. & Nuus, M. (2005). *Politiek Cynisme*. Beschikbaar: <http://www.kennislink.nl/web/show?id=135532> (Geraadpleegd: 15 mei 2006)
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- Hakvoort, J. L. M. (1995). *Methoden en Technieken van bestuurskundig onderzoek*. Delft: Eburon.
- Hendriks, F. & Korsten, A.F.A. (2001). Media in de politieke democratie. *Bestuurskunde*, Jaargang 10, nummer 7, pp. 278-291.

- Holsti, O. R. (1969). *Content analysis for the social sciences and humanities*. Massachusetts: Addison-Westley Publishing Company.
- Iyengar, S. (1987). Television news and citizens' explanations of national affairs. *American Political Science Review*, 81, 815-831.
- Johnson-Cartee, K.S. (2005). *News narratives and news framing, constructing political reality*. Lanham:, The Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Kleinnijenhuis, J. & Oegema, D. (1995). Publiek debat en democratie, in: Kersbergen, K. Van en I.M.A.M. Propper (red.), *De media: debat op drift*, (pp. 175-194). Den Haag: Sde Uitgeverij Koninginnegracht.
- Kleinnijenhuis, J., Oegema, D., Ridder., J., de., Hoof, A., van. & Vliegthart, R. (2003). *De puinhopen in het nieuws : de rol van de media bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 2002*. Communicatiedossier. Den Haag: Kluwer.
- Kleinnijenhuis, J., Hoof, A. M., van., J. & Oegema, D. (2006). Negative news and the sleeper effect of distrust. *The Harvard International Journal of Press/Politics*. Vol. 11, No. 2
- Kleinnijenhuis, J. Oegema, D. Ridder, J.A., de., & Ruigrok, P.C. (1998). *Paarse polarisatie, de slag om de kiezer in de media*. Alphen a/d Rijn: Samson.
- Krippendorff, K. (1980). *Content analysis: an introduction to its methodology*. London: Sage Publications Ltd.
- Lawrence, R. G. (2000). Game-framing the issues: tracking the strategy frame in public policy news. *Political Communication*, 17, 93-114.
- McCombs, M. (2004). *Setting the agenda, the mass media and public opinion*. Malden: Blackwell Publishing.
- McNair, B. (2003). *An introduction to political communication*. London: Routledge
- Nelson, T.E., Clawson, R.A. & Oxely, Z.M. (1997). Media framing of civil liberties conflict and its effect on tolerance. *American Political Science Review*, 91, 567-583.

- Pleijter, A., Tebbe, F. & Hermans, L. (2002). *Nieuwe journalisten door nieuwe bronnen: een landelijke inventarisatie van het internetgebruik in de Nederlandse journalistiek*. Rapport van katholieke Universiteit Nijmegen en Bikker Euro RSCG, i.s.m. de Nederlandse Vereniging van Journalisten. Rotterdam. <http://villa.intermax.nl/digiproject/n/nenquetes/onderzoek.pdf> (Geraadpleegd: 12 april 2006).
- Potter, W.J. & Levine-Donnerstein, D. (1999). *Rethinking validity and reliability in content analysis*. *Journal of Applied Communication Research*, 27, 258-284.
- Ploeg, R., van der., Vos, M.L. & Nauta, F. (2002). *De informatiesamenleving, bijvoorbeeld: Hoe ICT inwerkt op de samenleving*. Amsterdam: Salomé – University Press.
- Provincies. *Uitslagen*. <http://www.provincies.nl/> (Geraadpleegd: 15 juli 2005)
- Provincie Noord-Holland. (2004). *Burgerjaarverslag*. http://www.noord-holland.nl/Images/65_94435.pdf (Geraadpleegd: 12 februari 2006)
- Provincie Zuid-Holland. (2006, I). *Naar een zichtbaar provinciebestuur*. Een notitie van de bureau Persvoorlichting en Advies van de afdeling communicatie van de provincie Zuid-Holland.
- Provincie Zuid-Holland. (2006, II). *De belevingsmonitor: beknopt deelrapport provincie Zuid-Holland*.
- Ridder, J. A. de. (1994). *Van tekst naar informatie, ontwikkeling en toetsing van een inhoudsanalyse-instrument*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam (dissertatie).
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2003). *Medialogica, over het krachtenveld tussen burgers, media en politiek. Veranderingen in de verhouding burgers, overheid en media*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Saris, W. E. (1997). The public opinion about EU can easily be swayed in different directions. *Acta Politica: International Journal of political Science*. 32, 406-435.
- Semetko, H.A. & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: a content analyses of press and television news. *Journal of Communication*, spring 2000, 95-109.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2002). *Sociaal en cultureel rapport 2002: De kwaliteit van de quataire sector*. Den Haag: Sdu.

- Sociaal en Cultureel Planbureau (2005). *De sociale staat van Nederland 2005*. Den Haag: Sdu.
- Shannon, C.E. & Weaver, W. (1998). *The mathematical theory of communications*. Urbana: University of Illinois Press. Eerste uitgave: 1948.
- Smits, J.H. (2001). *Meer dan 'bevestigen noch ontkennen', over rolopvattingen van overheidsvoorlichters*. Utrecht: Lemma.
- Stokmans, D. (2005). *Provinciale Staten blijven te kleurloos*, Loek Hermans over afstand provincie burger. NRC Handelsblad, 8 december 2005.
- Swanborn, P.G.(2000). *Case-study's wat, wanneer en hoe?* Amsterdam/ Meppel: Boom.
- Swanborn, P.G., & Rademakers, L. (1982). *Sociologische grondbeginselen*. Utrecht: Het Spectrum.
- Van Naem & Partners organisatieadviseurs (2005). *Bestuurskrachtmeter provincie Zuid-Holland*.
- Valentino, N.A., Beckman, M.N., & Buhr, T.A. (2001). A spiral of cynicism fors ome: contingent effects of campaign news frames on participation and confidence in government. *Political Communication*, 18, 347-367.
- Valkenburg, P.M., Semetko, H.A. & Vreese, C.H., de. (1999). The effects of news frames on readers thoughts and recall. *Communication Research*, 26 (5), 550-569.
- Vreese, C. H. de, & Semetko, H. A. (2002). Cynical and engaged strategic campaign coverage, public opinion and mobilization in a referendum. *Communication Research*, 29, 615-641.
- Vreese, C. H., de. (2003). *Framing Europe. television news and European integration*. Proefschrift Communicatiewetenschap, Universiteit van Amsterdam.
- Vreese, C. H., de. (2005). The spiral of cynicism reconsidered. *European Journal of communication*, vol 20, nummer 3.
- Vreese, C. H., de, & Elenbaas, M. (2006) De cynismespiraal heroverwogen: enkele nuances in het debat over schadelijke media-effecten. In P. Dekker (Red.), *Politiek Cynisme*. Stichting Synthesis. (pp. 83-98)

Waal, E., de., Schoenbach, K. & Lauf, E. (2005). *Online kranten en maatschappelijke betrokkenheid. Een onderzoek naar de invloed van het lezen van online versus gedrukte dagbladen op de publieke agenda in Nederland*. The Amsterdam School of Communications Research (ASCoR), Een uitgave van: het Bedrijfsfonds voor de Pers in samenwerking met Communicatiewetenschap, Universiteit van Amsterdam.

Zaller, J.R. (1992). *A theory of mediapolitics: how the interests of politicians, journalists, and citizens shape the news*. Gevonden in: Politiek Cynisme (Dekker, 2006)

Bijlagen

Bijlage 1 Het beeld van burgers over beleid en politiek⁶⁰

De cijfers in de onderstaande tabel geven de opvattingen over de politiek en het sociaal vertrouwen van de bevolking van 16 jaar en ouder.

Tabel 1 Opvattingen over de politiek en het sociaal vertrouwen, bevolking 16 jaar en ouder, 1992-2004 (in procenten)

Bron: SCP (CV'92-'04)					
Is het helemaal eens met de volgende uitspraken	1992	1996	2000	2002	2004
Wat de regering ook doet, voor het dagelijks leven heeft het weinig nut	23	21	-	-	36
Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op wat de regering doet	46	46	52	49	54
Ik denk niet dat kamerleden en ministers veel geven om wat mensen zoal ik denken	46	42	48	46	51
Als ik de politici zo bezig zie, vind ik ze arrogant	-	-	-	48	55
Kamerleden letten teveel op het belang van enkele machtige groepen in plaats van op het algemeen belang	57	54	58	60	64
Wat we nodig hebben zijn minder wetten en instellingen en meer moedige onvermoeibare en toegewijde leiders waar het volk vertrouwen in kan hebben	38	30	33	-	61
Vindt dat over het algemeen 'de meeste mensen wel te vertrouwen zijn' (i.p.v. 'je kunt niet voorzichtig genoeg zijn' en 'weet niet')	-	56	47	52	53

⁶⁰ De figuren in deze bijlage zijn afkomstig uit SCP (2005: 344-359)

De onderstaande tabel geeft de cijfers weer van het vertrouwen in publieke en politieke instituties onder de bevolking van 15 jaar en ouder.

Tabel 2 Vertrouwen in publieke en politieke instituties, bevolking 15 jaar en ouder, 1997-2004 (in procenten)

Bron: EC (Eurobarometer 1997-2004) gewogen resultaten									
	Najaar 1997	Voorjaar 1999	Voorjaar 2001	Najaar 2001	Voorjaar 2002	Voorjaar 2003	Najaar 2003	Voorjaar 2004	Najaar 2004
Heeft 'eerder wel' dan 'eerder geen' vertrouwen in A*									
De Tweede Kamer	66	65	65	71	61	53	43	45	50
De Nederlandse regering	68	66	64	73	64	45	38	40	38
Politieke partijen	41	41	34	36	37	34	28	28	35
Justitie (nationale rechtssysteem)	55	61	63	64	57	63	51	51	58
De Politie	71	72	71	69	61	70	60	59	65
Het leger	54	71	60	70	58	63	55	55	67
De Europese Unie	38	45	47	66	51	49	40	40	50
Gemiddeld vertrouwen in vijftien instituties	60	64	58	61	57	56	50	50	56

A* - Gevraagd is naar vijftien instituties (naast zeven vermelde instituties de schrijvende pers, radio, televisie, kerk, vakbond, grote ondernemingen, Verenigde Naties en liefdadigheidsinstellingen); bij respondenten met maximaal vijfmaal een 'weet niet'-antwoord is dat antwoord geteld als blijk van geen vertrouwen.

Tabel 4 geeft een overzicht van politieke persoonskenmerken en voorkeuren van 16 jaar en ouder weer. Om te voorkomen dat er algemene beschouwingen ontstaan van wat 'de burger' van de politiek vindt, is er in het rapport een indeling in vier politieke segmenten gemaakt van persoonskenmerken en voorkeuren:

1. *Onverschilligen*: 23% van de respondenten van het onderzoek valt op door een nagenoeg afwezige interesse voor politiek, maar is desgevraagd wel tamelijk negatief gestemd over politici;
2. *Ontevredenen*: 30% van de hele linie met de meest negatieve opvattingen over politici en de grootste voorkeur voor meer leiderschap en meer inspraak;
3. *Gezagsgetrouwen*: 16% die in het geheel geen begrip kan opbrengen voor politiek protestgedrag en tamelijk positief gestemd is over de gevestigde politiek;
4. *Geïnvolveerden*: 31% met juist wel begrip voor protest en toch ook nog iets positieve houding over de gevestigde politiek.

Tabel 3 Politieke segmenten en persoonskenmerken en voorkeuren, 16 jaar en ouder, 2004 (in procenten)

Bron: SCP (CV '04)

	allen	onver- schillig	onte- vreden	gezags- getrouw	geïn- volveerden
Is vrijwilliger of nam deel aan collectieve actie	40	20	44	44	48
Vindt dat de meeste mensen te vertrouwen zijn	53	36	44	56	73
Onzeker over goed en kwaad door verscheidenheid A*	52	67	63	45	34
Onzeker over goed en kwaad door verandering B*	45	60	57	37	26
Vertrouwen in instituties					
Heeft onbeperkt of teveel vertrouwen in...					
De Tweede Kamer	14	6	5	24	23
De regering	10	5	3	25	12
De rechtspraak	33	23	19	41	50
De politie	32	28	20	43	42
De vakbonden	28	27	30	18	33
De kerken en religieuze organisaties	20	23	13	30	19
Aanvullende opmerkingen over politiek en beleid					
Is tevreden met het functioneren van de democratie in Nederland	68	52	53	83	87
Is (min of meer) tevreden met wat de Nederlandse regering doet	48	44	29	74	55
Is het eens met 'de Nederlandse overheid functioneert goed'	36	26	18	57	50
Vindt dat de overheidsuitgaven omlaag moeten	31	33	40	32	22
Wil meer geld voor de overheid voor openbare voorzieningen	62	64	64	57	61
Geeft een voldoende aan:					
Het zorgbeleid	41	43	29	57	45
Het sociale zekerheidsbeleid	47	48	31	64	55
Het werkgelegenheidsbeleid	47	42	34	62	57
Het cultuurbeleid	63	59	52	69	72
Het onderwijsbeleid	65	71	54	74	67
Verdeling van de groepen de bevolking	100	23	30	16	31
A* Instemming met: 'Er zijn zoveel verschillende opvattingen over wat goed en verkeerd is, dat je soms niet meer weet waar je aan toe bent'.					
B* Instemmin met 'Alles verandert heden ten dage zo snel, dat men vaak nauwelijks meer weet wat goed en slecht is.'					

Bijlage 2 Belevingsmonitor

Samenvattende tabel met belangrijkste uitkomsten

	Zuid-Holland	Nederland	Rotterdam + Den Haag
Vertrouwen in instellingen rapportcijfers			
Vertrouwen in de Nederlandse economie	5,3	5,3	5,2
Vertrouwen in grote ondernemingen	5,5	5,3	5,4
Vertrouwen in vakbonden	5,5	5,5	5,4
Vertrouwen in gemeentelijke overheden	4,8	4,9	4,7
Vertrouwen in Nederlandse media	5,5	5,5	5,4
Vertrouwen in Nederlandse regering	4,4	4,4	4,1
Betrokkenheid bij de politiek			
Zorg er voor goed op de hoogte te zijn	45%	48%	50%
Praat er met vrienden/kenissen vaak over	46%	45%	49%
Ik ben zeer geïnteresseerd in politieke onderwerp.	38%	38%	40%
Voel mij goed als ik mij maatschappelijk inzet	22%	26%	21%
Relatie burger overheid			
Volgt vaak onderwerp in de media*			
Hinderlijke regels tegengaan*	27%	25%	19%
Beter presterende overheid*	35%	30%	40%
Betere dienstverlening door overheid*	36%	34%	42%
Bezoekt zelden/nooit websites overheidsinstanties	49%	46%	53%
Vraagt zelden/nooit on-line producten diensten	46%	51%	45%
Vindt on-line contact met overheid zinvol	38%	40%	37%

Bijlage 3 Selectiecriteria

Op basis van de selectiecriteria is een kruistabel opgesteld waarin alle onderwerpen zijn gepresenteerd in combinatie met de onderwerpen die zijn voortgekomen uit de topagenda.

Tabel 1 Selectietabel voor de cases

Selectietabel				
Topagenda	Geschikte onderwerpen	Mediarijk	Regio	Voor-, tegenstanders
1. Waterprovincie	Kustwering	✓	1	+
	Waterberging	✓	5	+/-
	Fusie Waterschappen			0
	Droogte zomer 2003	✓	5	0
	Zwemwaterkwaliteit	✓	5	0
2. Europese regio				
3. Beter bereikbaar	IODS			
	Rijngouwelijk	✓	1/2	+/-
	Rijnlandroute	✓	2	+/-
	Stedenbaan			0
4. Lokaal bestuur in beweging	Herindeling Hoeksche Waard	✓	4	-
	3B driehoek	✓	3	+/-
5. Zuid-Holland werkt aan stad, land en milieu	Zuidplaspolder			0
	Externe veiligheid	✓	5	0
	Geluidsoverlast	✓	5	+/-
	Uitstoot broeikasgassen	✓	5	+/-
6. Kenniseconomie	Kennisalliantie			0
	Vrijtijdseconomie	✓	5	0

De tabel is ingevuld aan de hand van raadpleging van experts over de mediarijkheid van de onderwerpen verzameld. Zij hebben onderwerpen verzameld die veel in de media zijn geweest en onder één van de hoofdthema's vallen.

Het eerste criteria, mediarijkheid, staat in de tabel aangegeven met een vinkje. De onderwerpen die mediarijk zijn hebben een vinkje gekregen. De onderwerpen die weinig in het nieuws zijn geweest hebben geen vinkje gekregen en vallen af voor analyse van de andere twee selectiecriteria.

De provincie Zuid-Holland is aangegeven met de volgende cijfers voor de volgende gebieden:

1. Zuid-Holland West;
2. Zuid-Holland Oost;
3. Rijnmond;
4. Zuid-Holland Zuid;
5. De volledige Provincie Zuid-Holland.

In de tabel zijn de gebieden aangegeven met de cijfers van het gebied waar het beleidsonderwerp van toepassing is.

Het aantal voor en tegenstanders van het onderwerp is aangegeven met een + voor veel voorstanders, een – voor veel tegenstanders en +/- voor veel voor- en tegenstanders en een 0 voor als dit niet van toepassing is.

Bijlage 4 Codeerinstructie

Inhoud

Introductie

1. Coderingen in SPSS

- 1.1 De artikelen
- 1.2 Titel
- 1.3. Datum
- 1.4 Mediatitel
- 1.5 Bron
- 1.6 Soort artikel
- 1.7 Lengte
- 1.8 De actoren in het artikel
- 1.9 De provincie
- 1.10 De provincie prominent

2. Coderen van het strategieframe

- 2.1 Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?
- 2.2 Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?
- 2.3 Worden er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?
- 2.4 Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?

3. Verslaglegging en stappenplan

- 3.1 Stap 1
- 3.2 Stap 2
- 3.3 Stap 3

Introductie

In deze codeerinstructie wordt het stappenplan voor de inhoudsanalyse beschreven. De codeerinstructie is gedeeltelijk gebaseerd op de codeerinstructie van de Nederlandse Nieuwsmonitor (ASCoR, 2005).

Na de selectie van de artikelen van de cases, wordt deze instructie gebruikt om de artikelen te verwerken en te analyseren. De inhoudsanalyse bestaat uit drie stappen, deze worden besproken in paragraaf 3, de verslaglegging en stappenplan. Allereerst worden de verschillende aspecten van de inhoudsanalyse in hoofdstuk 1 en de aspecten van het strategieframe in hoofdstuk 2 besproken.

1. Coderingen in SPSS

In SPSS worden alle verzamelde artikelen met titel, datum mediatitel en bron ingevoerd. Voor de analyse van het soort artikel, de lengte, de actoren in het artikel en of de provincie genoemd is in het artikel, moet nauwkeuriger naar het artikel worden gekeken. Daarom worden deze aspecten eerst op een codeformulier ingevuld, voordat ze ingevoerd worden in SPSS. De verschillende onderdelen van de analyse worden eerst besproken. Aspecten van de analyse van het strategieframe komen in hoofdstuk 2 aan de orde.

1.1 De artikelen

De artikelen zijn verzameld op basis van kernwoorden, deze kernwoorden zijn per case verschillend (deze zijn beschreven in hoofdstuk 4 van het onderzoek). De artikelen zijn genummerd op datum en liggen op volgorde van datum gepresenteerd.

1.2 Titel

De kop en eventueel onderkop van het artikel.

1.3. Datum

De datum van het artikel: dit wordt ingevoerd als dd-mm-jjjj.

1.4 Mediatitel

De mediatitel, de naam van de krant, wordt ingevoerd met de volgende codes:

1. Algemeen Dagblad;	13. Rotterdams Dagblad;
2. Delftsche Courant;	14. Rijn en Gouwe;
3. Dordtenaar;	15. Telegraaf;
4. Eilandennieuws;	16. Trouw;
5. Het Financieel Dagblad;	17. Volkskrant;
6. Goudsche Courant;	18. Weekblad van Waddinxveen;
7. Haagsche Courant;	19. Westlandsche Courant;
8. Leidsch Dagblad;	20. Woerdense Courant.
9. Nederlands Dagblad;	21. Cobouw
10. N.R.C. Handelsblad;	22. Staatscourant
11. Reformatorisch Dagblad;	23. Agrarisch Dagblad
12. Utrechts Nieuwsblad- editie rivierenland;	

1.5 Bron

Naam en voornaam van de schrijver van het artikel. Als er geen schrijver wordt genoemd dan 'verslaggever', redactie, hoofdredactie, expert, lezer of de bron: ANP, GDP, Reuters en anders geen. Een korte omschrijving van de benamingen:

Redactie	als specifiek wordt aangegeven dat het artikel is geschreven door de redactie
Correspondent	als specifiek wordt aangegeven dat het artikel is geschreven door een correspondent.
Verslaggever	als specifiek wordt aangegeven dat het artikel geschreven is door een verslaggever.
Hoofdredactie	als een artikel de vorm 'hoofdredactioneel commentaar'
Expert	als het artikel geschreven is door iemand die een beroepsmatige relatie met het onderwerp van het artikel heeft. Het gaat bijvoorbeeld om de directeur van een ziekenhuis, een hoogleraar economie, een politicus, een minister of een Europarlementariër. Deze artikelen staan doorgaans op de opiniepagina.
lezers	als op initiatief van een lezer geschreven is dan is de lezer de bron. Wanneer een lezer geciteerd wordt of om zijn mening gevraagd is dan is niet de lezer, maar degene die de lezer citeert de bron.
Geen	Wanneer er helemaal geen bron genoemd wordt, dan Geen

1.6 Soort artikel

Er kan uit de volgende soorten worden gekozen.

1. Analyse	Nieuwsfeiten die worden voorzien van achtergrondinformatie of interpretaties.
2. Columns	Middellange stukken van vaste columnisten die een eigen, persoonlijke, prikkelende of tot nadenken stemmende visie op een onderwerp geven.
3. Commentaar	Het (hoofdredactioneel) commentaar van de krant op een actuele gebeurtenis. Hier staat vaak geen naam onder (is dit wel het geval, dan is het een column). De titel kan ontbreken of algemeen zijn zoals commentaar.
4. brief	Ingezonden brieven zijn vaak van lezers. Ze zijn vaak kort, bevatten een duidelijke mening (vaak met verwijzing naar een artikel) en worden ondertekend met een naam (vaak zonder functie en woonplaats).
5. Interview	In een interview komen een of meerdere personen uitgebreid aan het woord.
6. Nieuws	Artikelen met korte bondige en feitelijke informatie over een actueel onderwerp.
7. Opinie	In een opiniërend artikel komt een expert (hoogleraar, kamerlid, voorzitter van een belangengroep) aan het woord. De expert brengt zijn eigen mening of standpunt naar voren over een onderwerp. Het artikel wordt ondertekend (vaak met functieomschrijving).
8. Overig	Artikelen die niet in een andere categorie past.

1.7 Lengte

De lengte van het artikel wordt geschat. Er kan worden gekozen uit de volgende mogelijkheden:

Klein < 200 woorden

Midden 200-500 woorden

Groot > 500 woorden

1.8 De actoren in het artikel

De eerste drie actoren die worden genoemd in het artikel worden gecodeerd. De eerstgenoemde naam of organisatie is de eerste actor. Wanneer er een naam of een organisatie wordt genoemd, dan zoek je in de actorenlijst op, onder welke categorie deze naam of organisatie valt. Als de persoon of organisatie onder geen van de categorieën valt, dan voer je 19 in; past in geen van de bovenstaande categorieën.

Als er een tweede naam wordt genoemd in het artikel, dan voer je dit volgens dezelfde procedure in bij actor 2. Je voert de namen in in de volgorde waarin ze in de krant staan. Als er een derde naam wordt genoemd, dan voer je die volgens dezelfde procedure in bij actor 3. De actorenlijst bestaat uit 19 verschillende actoren:

6. De Commissaris van de Koningin, Jan Franssen;
7. Het college van Gedeputeerde Staten, GS, het provinciebestuur, de provincie of Zuid-Holland, of een lid van Gedeputeerde Staten;
8. Provinciale Staten, PS of een lid van PS (indien de politieke partij niet genoemd wordt);
9. Politieke partij van PS of een persoon van een politieke partij;
10. Gedeputeerde Dwarshuis- van de Beek (Kustverdediging); Gedeputeerde Norder, Nieuwenhuizen (Herindeling en Rijngouwelijk)
11. Rijksoverheid, het rijk, het kabinet, ministerie, minister, staatssecretaris;
12. Tweede Kamer, lid van Tweede Kamer (indien de politieke partij niet genoemd wordt) of een groep partijen;
13. Landelijke politieke partij, een lid van een politieke partij;
14. Rijkswaterstaat, Verkeer en Waterstaat, minister Peijs, of een medewerker van-, onderdeel van RIVM;
15. Staatssecretaris Schultz van Haegen (kustverdediging); Remkes (Herindeling); Peijs (Rijngouwelijk).
16. De gemeente, College van Burgemeester en Wethouder, de plaatsnaam indien daarmee een stadsbestuur wordt aangeduid;
17. De gemeenteraad, lid van de gemeenteraad, raadscommissies (indien de politieke partij niet genoemd wordt);
18. Lokale politieke partij, een lid van een politieke partij;
19. Burgers, inwoners etc;
20. Hoogheemraadschap, Waterschap, Dijkgraaf, medewerker van (kustverdediging), Herindeling: klankbordorganisatie, Henk Kwakernaat
21. Deskundige, onderzoeksbureau, universiteit; [AFH. V. BELEIDSONDERWERP]
22. Overige: overheidsorganisaties; (dus andere provincies, EU, RIVM);
23. Overige: bedrijven, commerciële instellingen (of directeur, architect of projectontwikkelaar);
24. Overige, past in geen van de bovenstaande categorieën;

Opmerkingen bij het invoeren van de actoren:

- Voor de actoren 5, 10 en 15 zijn er verschillende actoren per case geanalyseerd.
- De bronnen (zie paragraaf 1.5) vallen niet onder actoren.
- De actoren kunnen dubbel voorkomen. Er kunnen bijvoorbeeld verschillende actoren van rijksoverheid (actor 6) genoemd worden. De eerstgenoemde minister Bot, dan staatssecretaris Rutte en dan minister Veerman. De codes zien er dan uit als: 6, 6, 6, omdat het telkens wel andere actoren zijn. Als de volgorde bestaat uit: minister Bot, minister Bot, Jan Franssen, de gemeente Rotterdam, dan zien de codes er als volgt uit: 6,2,12.

1.9 De provincie

Wanneer de provincie Zuid-Holland, of een onderdeel of actoren van de provincie worden genoemd, dan wordt de vraag beantwoord met 1.- een Ja, zo niet, dan wordt er een 0 ingevuld. Het gaat om de volgende actoren: Commissaris van de Koningin, Jan Franssen; College van gedeputeerde Staten, GS, het provinciebestuur, de provincie of Zuid-Holland; Een lid van Gedeputeerde Staten; Provinciale Staten; een lid van Provinciale Staten; een fractie binnen Provinciale Staten, politieke provinciale partij. Dus actor 1 tot en met 5 uit de actorenlijst.

1.10 De provincie prominent

Wanneer de provincie Zuid-Holland, of een onderdeel of actoren van de provincie, worden genoemd in de kop of in de inleiding, dan wordt de vraag beantwoord met 1.- voor ja, zo niet, dan wordt er een 0- voor nee ingevuld. Als er geen duidelijke inleiding is, dan wordt de eerste alinea als inleiding beschouwd.

Het gaat om de volgende actoren: Commissaris van de Koningin, Jan Franssen; College van gedeputeerde Staten, GS, het provinciebestuur, de provincie of Zuid-Holland; Een lid van Gedeputeerde Staten; Provinciale Staten; een lid van Provinciale Staten; een fractie binnen Provinciale Staten, politieke provinciale partij. Dus actor 1 tot en met 5 uit de actorenlijst

De artikelen uit de dagbladen Algemeen Dagblad, Telegraaf, NRC Handelsblad, Haagsche Courant, Rotterdams Dagblad, Leidsch Dagblad, De Dortenaar, Rijn en Gouwe en de Goudsche Courant waarbij de provincie in de kop of inleiding is genoemd, worden nader geanalyseerd op het strategiefraam. In het volgende hoofdstuk wordt daar verder op ingegaan.

2. Coderen van het strategiefraam

Het strategiefraam bestaat uit vijf verschillende indicatoren waarvan er vier worden onderzocht in de nieuwsstroom van de drie cases:

- Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?
- Wordt er in het artikel gebruik gemaakt van de taal van oorlog, competitie en spel?
- Wordt er in het artikel de daden van de politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?
- Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?

Van de in 1.10 paragraaf genoemde dagbladen waarin de provincie prominent wordt genoemd, worden de artikelen helemaal geanalyseerd. De vier indicatoren worden kort toegelicht met een aantal voorbeelden in de volgende deelparagrafen.

2.1 Wordt er in het artikel 'winnen' of 'verliezen' benadrukt?

Bij deze eerste indicator van het strategiefraam, staan de woorden 'winnen' en 'verliezen' en afgeleide woorden centraal. Voorbeelden van afgeleide woorden zijn: overwinning, triomf, victorie, winst en zege. Woorden verwant aan verliezen zijn: nederlaag, mislopen, missen, onderuitgaan of afgaan. Voorbeelden van dergelijke zinnen zijn:

- "Rutte *wint* verrassend VVD-Lijsttrekkersschap"
- "Volgens de peilingen blijft VVD *winnen*"
- "*Monsterzege* voor PvdA Barendrecht"
- "Berlusconi geeft *verlies* indirect toe"
- "Zoveelste *afgang* voor Ajax"
- "Minister Pechtold *de mantel uitgeveegd*"

2.2 De taal van oorlog, competitie en spel?

Bij de tweede indicator staat de taal van oorlog, competitie en spel centraal. Deze indicator is ruimer dan indicator 1. Vanwege de grote hoeveelheid aan 'taal' die verwant is aan de woorden oorlog, competitie en spel, is het onmogelijk om een lijst hiervan te maken. Voorbeelden zijn:

- "Verdonk *onder vuur* over Hirsi Ali"
- "Donner moet *vechten* om te overleven"
- "CDA moet VVD *voor laten gaan in peilingen*"
- "Alphen *scoort* onvoldoende"

De taal van oorlog spel en competitie moet wel slaan op het handelen van politici. Speciaal bij de termen in het nieuws over de kustwering wordt veel gebruik gemaakt van termen die Alle vaktermen van de kustverdediging zijn veelal gerelateerd aan de taal van oorlog. Er is voor gekozen om de taal die slaat op iedere vorm van kustverdediging en oorlog met de zee niet mee te nemen.

2.3 Daden van de politici als instrumenten voor het versterken of verbeteren van publieke steun?

Bij deze indicator worden daden van politici gezien als instrumenten voor het versterken of verbeteren van politieke steun. Dit vertaalt zich vaak in een zin waarin de populariteit van een politicus wordt besproken, of een verhaal waarin opiniepeilingen een rol spelen. Voorbeelden zijn:

- “CDA spint garen bij keuze Rutte, ‘VVD met Rutte verliest 5 zetels”
- “De perikelen rond Hirsi Ali hebben de positie rondom Verdonk als kandidaat voor het premierschap duidelijk verzwakt”
- “Campagnevoerende politici lieten zich alles welgevallen of haalden juist alles uit de kast om zieltjes te winnen”
- “De populariteit van de PvdA en haar leider Wouter Bos neemt af door AOW-plan”

2.4 Wordt er in het artikel gesproken over de presentatie of stijl van politici?

Als er wordt gesproken over de stijl of presentatie van politici, dan gaat het vaak niet over de politicus en een specifiek beleidsonderwerp, maar de inhoud van het artikel gaat over de presentatie of stijl van de politicus. Voorbeelden zijn:

- “Tweede Kamervoorzitter Weisglas vindt dat een groeiend aantal politici met kritiek op “Politiek Den Haag „het eigen nest bevuilt”
- “Balkenende: Verdonk ontbeert teamgeest”
- “België verwijt Peijs vertragingstactieken”
- “Balkenende: 'Ik ben erg stijfburgerlijk”
- “SP: Schultz laat omwonenden barsten”

3. Verslaglegging en stappenplan

De verslaglegging van het coderen gebeurt op een codeformulier, dat eerst handmatig wordt ingevuld en vervolgens wordt ingevoerd in SPSS. Het coderen gebeurt in drie stappen.

3.1 Stap 1

Eerst worden de geselecteerde artikelen ingevoerd in SPSS. De kop en onderkop van het artikel wordt ingevoerd, de datum, de mediatitel en de bron. Op basis hiervan worden de artikelen geschikt op datum en wordt automatisch een nummer aan het artikel gegeven.

3.2 Stap 2

Na de eerste stap worden op basis van het toegekende nummer, de artikelen verder geanalyseerd aan de hand van het codeboek. Het artikel wordt eerst helemaal gelezen, vervolgens wordt het soort artikel bepaald, de lengte, de eerste drie actoren en of de provincie wordt genoemd en of de provincie wordt genoemd in de kop of inleiding. Tot slot wordt de provincie gemarkeerd in het artikel.

Verslaglegging kenmerken artikel							
Naam case:							
Nummer	Soort artikel	Lengte	Actor 1	Actor 2	Actor 3	Provincie genoemd?	Provincie Prominent?

3.3 Stap 3

Met de bovenstaande instructie kan in principe ieder artikel worden geanalyseerd. De stappen die bij het coderen van een artikel gezet moeten worden, worden ten slotte op een rijtje gezet voor het analyseren van het strategieframe:

- Lees eerst de koppen en de inleiding van het artikel. Bedenk goed waar het artikel over gaat en waar verwijzingen naar verwijzen. De inleiding is vaak te herkennen aan een vetgedrukt of ander lettertype, maar dit kan ook de eerste alinea van de tekst van het artikel zijn. Kleine artikelen: Zogenaamde kortjes zijn kleine artikeltjes die maar uit één (soms twee) alinea('s) bestaan. Deze alinea is meestal groter dan een lead. Deze artikelen worden in zijn geheel gecodeerd. Dit zijn de artikelen die minder dan 200 woorden hebben.
- Bij de eerste lezing moet gelet worden of winnen of verliezen benadrukt wordt of dat er sprake is van de taal van oorlog, spel en competitie. (indicator 1 en 2)
- De tweede stap is bekijken of daden van politici worden neergezet als instrumenten voor het versterken van de politieke steun. Dit vertaalt zich vaak in zinnen over populariteit en opiniepeilingen. (indicator 3)
- In de derde stap wordt bekeken of er wordt gesproken over de stijl of presentatie van politici (indicator 4).

Verslaglegging strategieframe				
Naam case:				
Nummer	Strategie 1	Strategie 2	Strategie 3	Strategie 4
	Winnen/ verliezen	Taal oorlog, spel, competitie	Daden politici als instrument versterken publieke steun	Presentatie, stijl politici

Bijlage 5 Overzicht gebruikte artikelen

Gebruikte artikelen voor case kustwering

	Titel	Datum	Krant
1	Met natte voeten is het soms ook veilig	17.10.2004	Cobouw
2	Zuid-Holland neemt land in zee serieus	14.10.2004	Haagsche Courant
3	Dijken een ramp!	23.10.2004	De Telegraaf
4	Land kwetsbaarder voor gevolgen overstromingen	01.11.2004	Rotterdams Dagblad
5	Tarieven hoogheemraadschap Delfland kunnen niet lager	02.11.2004	Westlandse Courant
6	Hoog bezoek aan Maassluis	04.11.2004	Rotterdams Dagblad
7	Politiek verdeeld over Boulevardplan	11.11.2004	Haagsche Courant
8	Den Haag wil weer in zee bouwen	12.11.2004	Haagsche Courant
9	Katwijk hoopt op EU-geld voor kust	15.11.2004	Leidsch Dagblad
10	CDA Zuid-Holland vraagt aandacht voor veiligheid	16.11.2004	Eilandennieuws
11	Kustbodem zakt snel	17.11.2004	Nederlands Dagblad
12	Kust is in gevaar door daling van de bodem	17.11.2004	Haagsche Courant
13	Watersnood dreigt door bodemdaling	18.11.2004	De Telegraaf
14	Bodemdaling langs Nederlandse kust	18.11.2004	Financieele Dagblad
15	Provincie verrast door waarschuwing over snelle bodemdaling	18.11.2004	Haagsche Courant
16	Rijnland maakt zich geen zorgen om verzakkingen	18.11.2004	Leidsch Dagblad
17	De pijn van drie verdwenen waterschappen	22.11.2004	Leidsch Dagblad
18	Risico op overstromingen Haagse regio verminderd	26.11.2004	Leidsch Dagblad
19	Zuid-Holland wil snel geld voor zwakke kust	26.11.2004	Rotterdams Dagblad
20	GBW wil geld voor de kustverdediging	27.11.2004	Westlandse Courant
21	Zuid-Holland wil geld voor zwakke kust	07.12.2004	Rotterdams Dagblad
22	Geld voor versterken van de kust komt op tijd	10.12.2004	Westlandse Courant
23	Onvoldoende geld voor versterken van de kust	15.12.2004	Leidsch Dagblad
24	Katwijk en Noordwijk wilden in 2007 aan de slag	15.12.2004	Leidsch Dagblad
25	Zorg over geld voor Duinversterking	15.12.2004	Westlandse Courant
26	VVD: landwinning tegen overstroming	17.01.2005	De Telegraaf
27	Peijs studeert op uitbreiding kust	18.01.2005	Reformatisch Dagblad
28	Kustuitbreiding Hoek van Holland haalbaar	18.01.2005	Rotterdams Dagblad
29	Uitbreiding van de kust weer op politieke agenda	18.01.2005	Trouw
30	Kustuitbreiding lijkt onafwendbaar	19.01.2005	Cobouw
31	Motie niet helder over veiligheid	19.01.2005	Westlandse Courant
32	Landaanwinning voor de kust lijkt onafwendbaar	21.01.2005	Haagsche Courant
33	Zelfs in 1953 bleef het hier droog	21.01.2005	Leidsch Dagblad
34	Reacties: De cirkel is rond voor Waterman	22.01.2005	Trouw
35	Landaanleg in Zuid-Holland blijkt haalbaar	22.01.2005	Financieele Dagblad
36	Strook land voor kust Zuid-Holland haalbaar	22.01.2005	Trouw
37	Uitbreiding kust is haalbaar	22.01.2005	Volkskrant
38	Door hoge huizenprijzen Landaanwinst langs kust is betaalbaar	24.01.2005	NRC Handelsblad
39	Nog veel te vroeg voor besluit over kustlocatie	25.01.2005	Haagsche Courant
40	PW en GBW willen veroordeling kustmotie	25.01.2005	Goudsche Courant
41	Wethouder torpedeert kustmotie eigen fractie	26.01.2005	Westlandse Courant
42	Commotie aan de kust	29.01.2005	Haagsche Courant
43	Delfland: Duinen in zee voor versterking kust	04.02.2005	Haagsche Courant

44	Veranderend klimaat vraagt grote maatregelen	12.02.2005	Agrarisch Dagblad
45	Het gat van Palace nog niet gebouwd	17.02.2005	Leidsch Dagblad
46	Na Wilnis komen de normen	18.02.2005	Staatscourant
27	In Nederland houden de Dijken wel	19.02.2005	Trouw
28	Bouw twintig meter hoge dijk voor kust	19.02.2005	Leidsch Dagblad
29	Bescherm kust met eilanden	22.02.2005	Leidsch Dagblad
50	Provincie bezorgd over gevaar waterramp	24.02.2005	Haagsche Courant
51	Tien prioriteiten op de provinciale wateragenda	25.02.2005	Eilandennieuws
52	CDA: Plan voor vernieuwing van dorpskern van Ter Heijde	26.02.2005	Westlandse Courant
53	Burgers twifelen aan waterbeleid overheid	01.03.2005	Cobouw
54	Duinen blijken te zwak	01.03.2005	De Telegraaf
55	Duinen te zwak voor grote golven	01.03.2005	NRC Handelsblad
56	Het gat van Palace blijft voorlopig dicht	01.03.2005	Leidsch Dagblad
57	Zee beukt veel harder dan gedacht	02.03.2005	Volkskrant
58	Duinen zijn te zwak voor grote golven	02.03.2005	Financieele Dagblad
59	Hogere duinen langs de noordzee	03.03.2005	Rotterdams Dagblad
60	Ruzie over uitbreiden kuststrook	03.03.2005	Westlandse Courant
61	Kritiek op huizenbouw bij uitbreiden kustlijn	03.03.2005	Westlandse Courant
62	Nederland wel berekend op zwaardere	04.03.2005	Rotterdams Dagblad
63	Ruimte voor Water	05.03.2005	De Telegraaf
64	Kust kan hogere golfbelasting aan	07.03.2005	Cobouw
65	Provincie wil nieuw land in zee bij Scheveningen	08.03.2005	Leidsch Dagblad
66	Kans op overstroming wordt gemakkelijk onderschat	11.03.2005	Staatscourant
67	Provincie scoort voldoende	11.03.2005	Rotterdams Dagblad
68	Het grondwater in Nederland verzielt	16.03.2005	Trouw
69	Veilig water als bron van geluk en welzijn burgers	16.03.2005	Staatscourant
70	Erosie stabiel dus zandsuppletie ook	18.03.2005	Staatscourant
71	Zandbank van vijf kilometer voor kust van ter Heijde	18.03.2005	Westlandse Courant
72	Hoek van Holland: geen zand nodig	19.03.2005	Rotterdams Dagblad
73	Holland vecht tegen water en droogte	21.03.2005	Trouw
74	Wanneer gaat hier nou iets gebeuren	23.03.2005	Westlandse Courant
75	Lekker drijven in de uiterwaarden	25.03.2005	NRC Handelsblad
76	VVD praat met kamerlid over de kust	26.03.2005	Westlandse Courant
77	Duinbehoud werkt aan plan voor zandbanken	31.03.2005	Haagsche Courant
78	Zee is gevaarlijker voor zwemmers	02.04.2005	Haagsche Courant
79	Minister neemt risico waterkering voor lief	05.04.2005	Cobouw
80	Provincie wil natuurgebied voor de kust	06.04.2005	Haagsche Courant
81	Wonen in de duinen	06.04.2005	Rotterdams Dagblad
82	Zeejachthaven in Noordwijk als onderdeel kustverdediging, drie scenarios om zwakke schakels te versterken	07.04.2005	Leidsch Dagblad
83	Lijnen in het zand' Ontwikkelingsperspectief voor de Zuid-Hollandse Kust	08.04.2005	Eilandennieuws
84	Eerst zandbanken, daarna plan-Waterman	09.04.2005	Haagsche Courant
85	Mooi Den Haag'verest Stratenmakers op zee	09.04.2005	De Telegraaf
86	Westergouwe kan voorbeeld worden'	09.04.2005	Goudsche Courant
87	Provincie Zuid-Holland denkt aan jachthaven in Noordwijk	12.04.2005	Cobouw
88	Strandondernemers vrezen hoog water	12.04.2005	Haagsche Courant
89	Hoogheemraad: veiligheid kust los van plan Waterman	12.04.2005	Westlandse Courant
90	Het Westlandse strand schuift een eindje op	19.04.2005	Haagsche Courant
91	Opspuiten van zand zal altijd nodig zijn	19.04.2005	Haagsche Courant
92	Kust Hoek van Holland zou geholpen zijn met megaduin	12.05.2005	Staatscourant

93	Bijeenkomst Kustversterking Flauwe werk	13.05.2005	Eilandennieuws
94	Kustlijn Z.-Holland in gevaar	13.05.2005	De Telegraaf
95	Provincie wil geld voor versteviging kust	17.05.2005	Trouw
96	Zeeprovincies willen snel geld voor versterking kust	17.05.2005	Cobouw
97	Provincie wil 300 miljoen voor kustlijn	18.05.2005	Leidsch Dagblad
98	Integrale aanpak zwakke schakels kust	21.05.2005	Cobouw
99	Versterk de Dijken, Delta-dijkgraaf Geluk ziet risico Nieuwe Maas	30.05.2005	Rotterdams Dagblad
100	De onstuitbare zee	04.06.2005	Leidsch Dagblad
101	Plan voor golfbaan in de duinen	07.06.2005	Westlandse Courant
102	Achterdocht en jibakken plagen waterproject	13.06.2005	Financieele Dagblad
103	Rijnland steekt half miljard in dijken en waterberging	15.06.2005	Leidsch Dagblad
104	Rijnland: accent op veiligheid	15.06.2005	Rijn en Gouwe
105	Raad van State: permanente strandpaveljoens gevaar kustverdediging	21.06.2005	Eilandennieuws
106	Schultz wil kust eerder aanpakken	21.06.2005	Cobouw
107	Informatieavond over versterking Voornse kust	24.06.2005	Rotterdams Dagblad
108	Onderzoek naar drie oplossingsrichtingen voor kustversterking Flauwe Werk	28.06.2005	Eilandennieuws
109	Voor keur voor zeewaardse kustversterking, Noordwijkers denken hard mee tijdens rustige inspraakavond.	29.06.2005	Leidsch Dagblad
110	Hoe houden we de zee buiten de deur?	01.07.2005	Rotterdams Dagblad
111	Duin of dijk voor Flauwe Werk	01.07.2005	Rotterdams Dagblad
112	Kuststrook bij de Hoek een zwakke schakel	06.07.2005	Rotterdams Dagblad
113	Verbreiding kuststrook biest robuuste veiligheid	06.07.2005	Rotterdams Dagblad
114	Zorg dat je als kustplaats in de startblokken staat	08.07.2005	Cobouw
115	Maak een wedstrijd van aanpak zwakke schakels	08.07.2005	Cobouw
116	Kamer:"haast maken met dijkverzwaring	13.07.2005	De Telegraaf
117	Sneller geld nodig voor zwakke kust	13.07.2005	Haagsche Courant
118	Kust moet sneller worden versterkt	15.07.2005	Algemeen Dagblad
119	Kunstriffen kunnen kust beschermen	15.07.2005	Nederlands Dagblad
120	Progressief Westland bezorgd over geld kustversterking	16.07.2005	Westlandse Courant
121	Opnieuw ter discussie: de kustlocatie	16.08.2005	Rotterdams Dagblad
122	Tweede bijeenkomst kustversterking Flauwe werk	19.08.2005	Eilandennieuws
123	Versterking dijk rond Schelpenhoek	23.08.2005	NRC Handelsblad
124	Zuid-Holland op bres voor versterking zeewering	30.08.2005	Staatscourant
125	Kustversterking Flauwe werk: Burgers, laat van u horen!	02.09.2005	Eilandennieuws
126	Den Haag Praten over kustversterking	06.09.2005	Algemeen Dagblad
127	Groot deel kust gaat op de schop	09.09.2005	Leidsch Dagblad
128	Altijd op de dijken letten	10.09.2005	Trouw
129	Ondertussen in Nederland	10.09.2005	Algemeen Dagblad
130	Zwakke plekken kust leggen ontwikkeling stil	12.09.2005	Staatscourant
131	Dijkgraaf Geluk maakt zich sterk voor de dijken	13.09.2005	Eilandennieuws
132	Niet elke dijk zal zich aan de wet houden	15.09.2005	NRC Handelsblad
133	Kuststrook niet heilig	17.09.2005	Volkskrant
134	Natuur heeft lak aan statistieken	17.09.2005	Volkskrant
135	Kust meteen versterken	17.09.2005	Haagsche Courant
136	Nederland slecht voorbereid op rampen	17.09.2005	Reformatorisch Dagblad
137	Geld voor versterking van dijken is onvoldoende	20.09.2005	Staatscourant
138	Staatssecretaris: Bouwen in zee serieuze optie	21.09.2005	Staatscourant
139	Versterking kust wordt vervroegd	21.09.2005	Leidsch Dagblad
140	Meer geld nodig voor versterking van de kust	22.09.2005	Reformatorisch

			Dagblad
141	Westland in angst om slechte duinen	23.09.2005	De Telegraaf
142	Gedeputeerde: Badplaatsen op slot bij uitblijven geld	23.09.2005	Leidsch Dagblad
143	Stichting wil Noorwijkers aansporen	27.09.2005	Leidsch Dagblad
144	Noordzeerif zou onderhoudsvrije kust opleveren	28.09.2005	Staatscourant
145	Unaniem pleidooi kustverdediging	28.09.2005	Algemeen Dagblad
146	Volgend jaar 100 miljoen voor de kust	06.10.2005	Cobouw
147	Zalm en kamer oneens over geld kust en wegen	07.10.2005	Cobouw
148	Kamer legt zich niet neer bij uitstel kust en wegen	08.10.2005	Cobouw
149	Het wordt steeds vaker 12 augustus	10.10.2005	Algemeen Dagblad
150	Lezersplein: veilige kust	11.10.2005	Algemeen Dagblad
151	Leg een hoge rij duinen in zee voor onze kust	11.10.2005	Algemeen Dagblad
152	Randstad kansloos bij ramp	13.10.2005	Algemeen Dagblad
153	Oude vijand, nieuwe wapens	13.10.2005	Algemeen Dagblad
154	Kamer: Geen 100 maar 50 miljoen voor wegen en kust	14.10.2005	Cobouw
155	Er is lef nodig voor een nieuw Deltaplan	15.10.2005	Algemeen Dagblad
156	500 Miljoen euro per jaar nodig voor dijkversterking	15.10.2005	Algemeen Dagblad
157	Noordwijkse kust al in 2007 veilig	17.10.2005	Leidsch Dagblad
158	Versterking van de kust zeewaarts	25.10.2005	Algemeen Dagblad
159	Scheveningse pier komt op het strand te liggen	25.10.2005	De Telegraaf
160	Veiligheid Scheveningen ten koste van uitzicht	26.10.2005	Staatscourant
161	Buitendijks bouwen mag weer langs de kust	28.10.2005	Trouw
162	Kust is veilig maar moet blijven	28.10.2005	Cobouw
163	Vier miljoen extra voor kust	28.10.2005	Algemeen Dagblad
164	Buitendijkse bouw langs de kust wordt mogelijk	28.10.2005	Staatscourant
165	Rijk geeft garanties af voor veilig wonen langs de kust in Nederland	28.10.2005	Leidsch Dagblad
166	Buitendijks huis niet te verzekeren	29.10.2005	Cobouw
167	Duinbehoud erkent nut breder strand	01.11.2005	Algemeen Dagblad
168	Bouwen voor een unieke storm	01.11.2005	Algemeen Dagblad
169	Meeste burgers voelen zich achter de duinen veilig	02.11.2005	Algemeen Dagblad
170	Het Kurhaus ligt straks verstopt achter de duinen	04.11.2005	Trouw
171	Voeten droog met kunstrif	10.11.2005	Algemeen Dagblad
172	Kust Scheveningen op de shop	11.11.2005	Volkskrant
173	Provinciale Staten eist snelle investering in kustveiligheid in Zuid-Holland	11.11.2005	Eilandennieuws
174	Ruimtelijk waterbeleid: nu de daden	11.11.2005	Staatscourant
175	Weer leren bang te zijn voor het water	11.11.2005	NRC Handelsblad
176	Kustveiligheid	11.11.2005	Staatscourant
177	Kamer eist snel meer geld voor de kust	15.11.2005	Cobouw
178	Noodkreet voor de kust	15.11.2005	Algemeen Dagblad
179	Kamerleden rap langs zwakke kust Noordwijk	15.11.2005	Leidsch Dagblad
180	Maasvlakte II met duinenrij in zee	15.11.2005	Algemeen Dagblad
181	Grote problemen Noordzee worden niet opgelost	18.11.2005	Staatscourant
182	Het water dat we hebben moet een plekje krijgen	18.11.2005	Leidsch Dagblad
183	Geen welvaart zonder serieus waterbeleid	22.11.2005	Cobouw
184	Kamer eist snel meer geld voor de kust	15.11.2005	Cobouw
185	Grandeur moet Noordwijk aan zee laten herleven	17.11.2005	Volkskrant
186	'Het water dat we hebben moet een plekje krijgen 'Schultz recapituleert waterbeleid in Pieterskerk	18.11.2005	Leidsch Dagblad
187	Dijkgraaf: Voor kustverdediging is 200 miljoen euro extra nodig	19.11.2005	Rotterdams Dagblad
188	FES-geld naar projecten van nationaal belang	24.11.2005	Staatscourant
189	Ideeën te over voor redding van Nederland	24.11.2005	Cobouw
190	Geen geld voor betere waterkering	26.11.2005	Volkskrant
191	Niet lachen om New Orleans	26.11.2005	Volkskrant

192	Katwijk wil geld onderzoek kust	03.12.2005	Leidsch Dagblad
193	De Noordzee als partner	03.12.2005	Leidsch Dagblad
194	375 miljoen kruiwagens zand voldoen - Zand beste oplossing om kust te beschermen tegen stijgend zeewater	03.12.2005	Algemeen Dagblad
195	Tweede kamer eist snel versterking kust	06.12.2005	Cobouw
196	Kamer wil eerder geld voor kustbescherming	06.12.2005	Reformatorisch Dagblad
197	Zandsuppleties langs kust succesvol	06.12.2005	Staatscourant
198	Kamer: eerder geld voor kustbescherming	07.12.2005	Reformatorisch Dagblad
199	Kamer: geld van weg naar kustplan	07.12.2005	NRC Handelsblad
200	Sneller geld voor kustbescherming	07.12.2005	Reformatorisch Dagblad
201	Eerder veel geld nodig voor bescherming kust	07.12.2005	Leidsch Dagblad
202	'De kans op overstromingen is groter dan vele andere risico's bij elkaar: We kunnen niet wachten tot 2010'.	08.12.2005	Haagsche Courant
203	Vier opties veilige kust onderzocht, Plan in zee meest realistisch	08.12.2005	Leidsch Dagblad
204	Schultz stelt budget voor zwakke schakels kust eerder beschikbaar	08.12.2005	Financieele Dagblad
205	Waterbouwers willen aan de weg timmeren	08.12.2005	Cobouw
206	Peijs vindt zes procent langer in de file wel aanvaardbaar	08.12.2005	NRC Handelsblad
207	Nu al geld voor kustbescherming	08.12.2005	Reformatorisch Dagblad
208	Direct geld voor alle zwakke schakels	09.12.2005	Cobouw
209	Zandsuppletie goed voor veiligheid Nederlandse kust	09.12.2005	Cobouw
210	Scheveningers hekelen aanpak kustversterking	14.12.2005	De Telegraaf

Gebruikte artikelen voor case herindeling Hoeksche Waard

	Titel	Datum	Krant
1	's-Gravendelers krijgen minste inspraak over herindeling gemeenten	09.04.2003	De Dortenaar
2	Enquete over herindeling start volgende week	11.04.2003	Rotterdams Dagblad
3	Gemeenten doen niet mee aan onderzoek fusie	12.04.2003	De Dortenaar
4	Provincie aast op Hoeksche Waard	23.04.2003	Rotterdams Dagblad
5	Nieuw provinciebestuur: Doorgaan met herindeling	24.04.2003	De Dortenaar
6	Klankbordgroep wil meteen stop herindelingsprocedure	05.05.2003	Rotterdams Dagblad
7	Provincie wil knopen doorhakken	09.05.2003	Rotterdams Dagblad
8	Franssen biedt Hoeksche Waard geen enkele hoop	09.05.2003	De Dortenaar
9	Hoeksche Waarders aan ronde tafel	14.05.2003	Rotterdams Dagblad
10	Liever televisie dan herindeling	21.05.2003	De Dortenaar
11	Mat of Slim	22.05.2003	De Dortenaar
12	Volksraadpleging in Hoeksche Waard	23.05.2003	Reformatorisch Dagblad
13	Provincie heeft Hoeksche Waard oorlog verklaard	23.05.2003	De Dortenaar
14	LPF-vragen ove fusie	23.05.2003	De Dortenaar
15	Onderzoek provincie: gemeenten moeten meer samenwerken	23.05.2003	Rotterdams Dagblad
16	GS: voldoende mensen ondervraagd over	03.07.2003	De Dortenaar

	herindeling		
17	Provincie onderzoekt eerst samenwerking	05.07.2003	Rotterdams Dagblad
18	Hoeksche Waard tegen herindeling	05.07.2003	De Dortenaar
19	Tevreden Hoeksche-Waarders redden zich prima op hun eiland	08.07.2003	Rotterdams Dagblad
20	Hoeksche Waard: stemming over herindeling	27.08.2003	De Dortenaar
21	Eind 2003 duidelijkheid over glastuinbouw Hoeksche Waard	03.09.2003	Rotterdams Dagblad
22	Meerderheid houdt zich aan uitslag	09.09.2003	Rotterdams Dagblad
23	De Hoeksche Waard is er niet alleen voor de Hoeksche Waard	13.09.2003	Rotterdams Dagblad
24	Referendum is bindend in Korendijk	17.09.2003	Rotterdams Dagblad
25	Inwoners Hoeksche Waard in opstand	21.09.2003	De Telegraaf
26	Besluit herindeling Hoeksche Waard al genomen	22.09.2003	De Dortenaar
27	Klankbordgroep Herindeling boos op Franssen	22.09.2003	Rotterdams Dagblad
28	GS beslist vandaag over herindeling	23.09.2003	De Dortenaar
29	Hoeksche Waard een gemeente	24.09.2003	De Dortenaar
30	Hoeksche Waard een gemeente	24.09.2003	Rotterdams Dagblad
31	Teleurstelling en tevredenheid strijden om een hoofdrol	24.09.2003	Rotterdams Dagblad
32	Hoeksche Waard moet toch fuseren	25.09.2003	De Telegraaf
33	Zuid-Holland: Hoeksche Waard een gemeente	25.09.2003	Nederlands Dagblad
34	Herindeling Hoeksche Waard	25.09.2003	Algemeen Dagblad
35	Een Hoeksche-Waardse gemeente brengt rust op het eiland	25.09.2003	Rotterdams Dagblad
36	Provincie: Hoeksche Waard een gemeente	25.09.2003	Haagsche Courant
37	Hoeksche Waard moet fuseren	25.09.2003	NRC Handelsblad
38	Gebrek aan eenheid mede oorzaak samenvoeging	25.09.2003	De Dortenaar
39	Oversier: eindelijk een besluit	25.09.2003	De Dortenaar
40	Buitendijk: Dit is teleurstellend	25.09.2003	De Dortenaar
41	Kraaijveld: financieel drama	25.09.2003	De Dortenaar
42	Pijlman positief	25.09.2003	De Dortenaar
43	Samenvoeging niet tegen te houden	25.09.2003	Rotterdams Dagblad
44	Dit hele project is een grote farce	25.09.2003	Rotterdams Dagblad
45	Klankbordgroep zet strijd tegen herindeling voort	26.09.2003	Rotterdams Dagblad
46	Herindeling? Dat gaat ons geld kosten	27.09.2003	Rotterdams Dagblad
27	Reactie CDA Zuid-Holland op herindelingsvoorstel Hoeksche Waard	30.09.2003	Eilandennieuws
28	Wethouder zet dubbele pet af	09.10.2003	De Telegraaf
29	Toch kans op referendum in Binnenmaas	11.10.2003	De Dortenaar
50	Gemeenten maken zich op voor volksraadpleging	14.10.2003	Rotterdams Dagblad
51	Bevolking mag ja of nee zeggen	14.10.2003	De Telegraaf
52	Politici strijden voor eigen gelijk	18.10.2003	Rotterdams Dagblad
53	Klankbordgroep stelt voor burgers bezwaarschrift op voor herindeling	23.10.2003	Rotterdams Dagblad
54	Herindeling Hoeksche Waard is een slechte zaak	24.10.2003	Rotterdams Dagblad
55	Het uur van de waarheid	25.10.2003	Rotterdams Dagblad
56	Het is goed dat er na twintig jaar weer eens wordt schoongemaakt	25.10.2003	Rotterdams Dagblad
57	In dorpraden zie ik niet zo veel. Welke bevoegdheden zou je die moeten geven?	25.10.2003	Rotterdams Dagblad
58	SP: tegen herindeling Hoeksche Waard	28.10.2003	De Dortenaar
59	Kamer van Koophandel kiest voor een Hoeksche Waardse gemeente	28.10.2003	Rotterdams Dagblad
60	Tegenstemmers eensgezinder op borden dan voorstanders	30.10.2003	Rotterdams Dagblad
61	Pro Hoeksche Waard: samen sterker	31.10.2003	De Dortenaar
62	Discussieavond over herindeling	31.10.2003	De Dortenaar

63	Voorstanders herindeling verenigingen zich	04.11.2003	Rotterdams Dagblad
64	Pro Hoeksche Waard pleit voor herindeling	05.11.2003	Reformatorisch Dagblad
65	Fusie gemeenten blijkt splijtzwam	06.11.2003	De Dortenaar
66	Herindeling kost inwoners 240 euro	07.11.2003	Reformatorisch Dagblad
67	In het slechtste geval gebeurt er niets	08.11.2003	Rotterdams Dagblad
68	Herindeling kost burger meer dan 240 euro per jaar	08.11.2003	De Dortenaar
69	Weegschaal heeft bij referendum maar twee standen	11.11.2003	De Dortenaar
70	Referendum als nieuwe actievorm	11.11.2003	De Dortenaar
71	Stemmen werkt hetzelfde als bij verkiezingen gemeenteraad	11.11.2003	Rotterdams Dagblad
72	Eigenlijk wilde ik helemaal niet stemmen	11.11.2003	Rotterdams Dagblad
73	Pro Hoeksche Waard zet hoog in	11.11.2003	Rotterdams Dagblad
74	Herindeling kost burger paar tientjes	12.11.2003	Rotterdams Dagblad
75	Strijen laat zien tegen te zijn	12.11.2003	Rotterdams Dagblad
76	Stemmen voor of tegen herindeling	12.11.2003	Rotterdams Dagblad
77	Herindeling gaat kapitalen kosten	12.11.2003	De Telegraaf
78	Massaal nee tegen herindeling	13.11.2003	Algemeen Dagblad
79	Inwoners van Hoeksche Waard tegen herindeling	13.11.2003	Volkskrant
80	Massaal nee tegen herindeling	13.11.2003	De Dortenaar
81	Voorstanders verdeeld over uitslag	13.11.2003	De Dortenaar
82	Hoeksche Waard keert zich massaal tegen herindeling	13.11.2003	Haagsche Courant
83	Bevolking Hoeksche Waard tegen herindeling	13.11.2003	Reformatorisch Dagblad
84	Hier kunnen we niet omheen	13.11.2003	Rotterdams Dagblad
85	Argumenten blijven het belangrijkste	13.11.2003	Rotterdams Dagblad
86	Eiland met een kater	13.11.2003	Rotterdams Dagblad
87	Emotionele stemmen? Ik wil ze wel hebben	13.11.2003	Rotterdams Dagblad
88	Hoe moet het nu verder?	13.11.2003	Rotterdams Dagblad
89	Vrienden zijn met Hoeksche Waard	13.11.2003	Rotterdams Dagblad
90	Hoeksche Waard zegt 'nee' tegen herindeling	13.11.2003	NRC Handelsblad
91	Hoeksche Waarders zeggen massaal nee	13.11.2003	De Telegraaf
92	Herindeling	14.11.2003	De Dortenaar
93	Uitslag volksraadpleging is nauwelijks verrassend	14.11.2003	Rotterdams Dagblad
94	Ruim duizend handtekeningen tegen fusie gemeenten	18.11.2003	De Dortenaar
95	Kauwen en herkauwen	03.12.2003	De Dortenaar
96	Oud-Beijerlands college tegen de herindeling	04.12.2003	Rotterdams Dagblad
97	Statenleden bekennen nog geen kleur	04.12.2003	Rotterdams Dagblad
98	Vijf keer nee tegen herindeling	10.12.2003	Rotterdams Dagblad
99	Nee, lost problemen Hoeksche Waard niet op	12.12.2003	Rotterdams Dagblad
100	Oud-Beijerlands wil uitspraak van Hoeksche Waard	16.12.2003	Rotterdams Dagblad
101	Voorstanders herindeling zijn nu ook tegen GS	17.12.2003	Rotterdams Dagblad
102	Fracties niet allemaal vol overtuiging tegen	17.12.2003	Rotterdams Dagblad
103	GS een scharrelkip die meekakelt en een wonderlijk ei legt	17.12.2003	Rotterdams Dagblad
104	Nu voor herindeling zijn is politieke zelfmoord	17.12.2003	Volkskrant
105	Herindeling houdt burgemeesters bezig	06.01.2004	Rotterdams Dagblad
106	Hoeksche Waard hekelt Zuid-Hollands bestuur	29.01.2004	De Telegraaf
107	Herindeling	30.01.2004	De Dortenaar
108	Gedeputeerde Norder: Voor ons was volksraadpleging belangrijk signaal	30.01.2004	Rotterdams Dagblad
109	Hoeksche Waard boos over plan provincie	30.01.2004	Reformatorisch

110	Politiek Hoeksche Waard wijst criteria GS samenwerking af	31.01.2004	Dagblad Rotterdams Dagblad
111	Een gevaarlijk tikkie terug	31.01.2004	Rotterdams Dagblad
112	Provincie scheutig voor Hoeksche waard	07.02.2004	De Dortenaar
113	Gemeenten staken gesprek met provincie	10.02.2004	Rotterdams Dagblad
114	PvdA tegen een gemeente Hoeksche Waard	10.02.2004	Rotterdams Dagblad
115	PvdA schaaft zich achter de burgers	11.02.2004	Rotterdams Dagblad
116	Kans op een gemeente wordt klein	12.02.2004	De Dortenaar
117	Minder bijval voor herindeling Hoeksche Waard	13.02.2004	Reformatorisch Dagblad
118	PvdA statenfractie: een gemeente Hoeksche Waard van de baan	13.02.2004	Eilandennieuws
119	Interpellatie Hoeksche Waard	14.02.2004	Rotterdams Dagblad
120	CDA Statenfractie: alternatieve benadering Hoeksche Waard gewenst	17.02.2004	Eilandennieuws
121	Herindeling	19.02.2004	De Dortenaar
122	Provinciale PvdA laat Norder toch niet vallen	19.02.2004	De Dortenaar
123	Een gemeente niet van de baan	19.02.2004	Rotterdams Dagblad
124	Samewerkinsverbanden tegen het licht houden	19.02.2004	Rotterdams Dagblad
125	GroenLinks stemt niet in met commissie Hoeksche Waard	26.02.2004	Rotterdams Dagblad
126	Gemeenteraden willen baas blijven op eiland	09.03.2004	Trouw
127	Niets nieuws eindigt in een teleurstelling	10.03.2004	Rotterdams Dagblad
128	Hoeksche Waard blijft vasthouden aan eigen plan	19.03.2004	De Dortenaar
129	KvK wil nog steeds een Hoeksche Waard	23.04.2004	Rotterdams Dagblad
130	Met geld en politiek onfatsoen naar regionale samenwerking, bij de volgende verkiezingen blijven meer mensen thuis	15.09.2004	De Dortenaar
131	GS wacht voorstel Hoeksche Waard af, herindeling voor het eind van het jaar weer op politieke agenda	21.09.2004	Rotterdams Dagblad
132	Oppositie 's-Gravendeel hekelt afspraken met provincie	05.10.2004	Rotterdams Dagblad
133	Hoeksche Waard kiest Drechtstedenmodel, geen gekozen raad Gemeenten leggen zich niet volledig vast	13.10.2004	Rotterdams Dagblad
134	s-Gravendeel houdt vast aan herindeling, gemeenten vinden verlies van zelfstandigheid onacceptabel	02.11.2004	Rotterdams Dagblad
135	Commissie is het hoogst haalbare'	05.11.2004	Rotterdams Dagblad
136	VVD Strijen eist openbaarheid Commissie Hoeksche Waard	12.11.2004	Rotterdams Dagblad
137	De twijfels blijven over commissie Hoeksche Waard	24.11.2004	Rotterdams Dagblad
138	GS wachten met besluit over toekomst Hoeksche Waard	30.11.2004	Rotterdams Dagblad
139	Herindeling geen doel op zich'	30.11.2004	Rotterdams Dagblad
140	Comstrijen en Binnenmaas voor Samenwerking	15.12.2004	Rotterdams Dagblad
141	Alleen Oud-Beijerland moet nog instemmen	22.12.2004	Rotterdams Dagblad
142	Minister Dekker: Hoeksche Waard is echt niet uniek, VVDér weigert bescherming open landschap	18.01.2005	De Dortenaar
143	Woord afsprakenkader' geschrapt uit voorstel	20.01.2005	Rotterdams Dagblad
144	Alleen nog waarnemers in Hoeksche Waard	29.01.2005	Rotterdams Dagblad
145	Hoeksche Waard is belegerde vesting'	01.02.2005	De Dortenaar
146	Klankbordgroep wil duidelijkheid waarnemers	01.02.2005	De Dortenaar
147	Klankbordgroep spreekt zorgen uit 'Hoe lang gaat dit zo nog door?'	03.02.2005	Rotterdams Dagblad

148	Kans voor dorpen in dHoeksche Waard, GS Samenwerken mag, maar samenvoeging kan ook.	09.02.2005	De Dortenaar
149	Besluit Hoeksche Waard later	09.02.2005	Reformatorisch Dagblad
150	Provincie positief over samenwerking, Gemeenten gevraagd om verdere invulling Commissie Hoeksche Waard	09.02.2005	Rotterdams Dagblad
151	Snel aan de slag met eigen plan herindeling'	10.02.2005	Rotterdams Dagblad
152	Gemeenten willen nieuwe commissie al in juni	16.03.2005	Rotterdams Dagblad
153	Hoeksche Waard gelooft in samenwerkingsverband	16.03.2005	De Dortenaar
154	Netelenbos: ik hoef geen herindeling te bereiken	03.05.2005	De Dortenaar
155	Netelenbos maakt werk van tijdelijk ambt, 'Burgermoeder' wil zich inzetten voor samenwerking	20.05.2005	Rotterdams Dagblad
156	Herindeling Hoeksche Waard gaat niet door	22.06.2005	Nederlands Dagblad
157	Geen herindeling Hoeksche Waard	22.06.2005	Cobouw
158	Herindeling Hoeksche Waard van de baan	22.06.2005	Rotterdams Dagblad
159	Geen verkiezingen in 2006, De Prielle: 'Gelatenheid moet omslaan in enthousiasme'	22.06.2005	Rotterdams Dagblad
160	Herindeling van de baan, 's-Gravendeel en Binnenmaas wel samen	22.06.2005	Rotterdams Dagblad
161	Democratie heeft gezegevierd'	22.06.2005	Rotterdams Dagblad
162	Hoeksche Waard gered van herindeling	22.06.2005	Rotterdams Dagblad
163	Herindeling is van de baan; Hoeksche Waard	22.06.2005	De Telegraaf
164	Opluchting na afblazen herindeling	23.06.2005	Reformatorisch Dagblad
165	Lot waarnemend burgemeesters onzeker, Commissaris van de Koningin beslist over openstellen vacatures	23.06.2005	Rotterdams Dagblad
166	Welke burgemeester wil blijven?	23.06.2005	Rotterdams Dagblad
167	PvdA: stoppen met opdringen waarnemend burgemeesters	25.06.2005	Rotterdams Dagblad
168	Verkiezingen ja of nee?	28.06.2005	Rotterdams Dagblad
169	Uitspraak Netelenbos 'niet verstandig'	29.06.2005	Rotterdams Dagblad
170	Raad wil toekomst 's-Gravendeel vastleggen	29.06.2005	Rotterdams Dagblad
171	Debat teleurstellend'	29.06.2005	Rotterdams Dagblad

Gebruikte artikelen voor case RijnGouweLijn

	Titel	Datum	Krant
1	'Voor 1 juli voldoen aan voorwaarden voor proef RijnGouwelijn'	01.04.2003	Rijn en Gouwe
2	Crashteam voor RijnGouwelijn Deskundigen moeten einde maken aan vertragingen	09.04.2003	Rijn en Gouwe
3	'NS moet ook betalen aan spoor'	15.04.2003	Rijn en Gouwe
4	Gedeputeerde Staten: NS moet meebetalen aan dubbelspoor	16.04.2003	Rijn en Gouwe
5	Aftakking lightrail pas over vier jaar	16.04.2003	Goudsche Courant
6	Verlaten station decor voor inventarisatie klachten	19.04.2003	Rijn en Gouwe
7	Provinciale wegen zuidelijke randstad krijgen oppepper	24.04.2003	Rijn en Gouwe
8	Eerste miljoenen niet uit eigen zak De Boer: nieuwe regels gelden niet voor RijnGouwelijn	24.04.2003	Rijn en Gouwe
9	Discussie over sneltram	07.05.2003	Rijn en Gouwe
10	RijnGouwelijn goed voor regio	04.06.2003	De Telegraaf

11	Rijngouwelijk levert geld op Kortere reistijden, extra banen, duurdere kantoren, meer ozb	05.06.2003	Rijn en Gouwe
12	Sneltram: regio betaalt mee	05.06.2003	Haagsche Courant
13	RijnGouwelijk	05.06.2003	Staatscourant
14	70 miljoen voor trace sneltram	05.06.2003	Goudsche Courant
15	Kamercommissie maakt ritje in sneltram	06.06.2003	Rijn en Gouwe
16	RGL, een kwestie van aanhaken kamercommissie bezint op bijdrage van 158 miljoen euro	11.06.2003	Rijn en Gouwe
17	RijnGouwelijk kan regio miljoenen opleveren	11.06.2003	Weekblad van Waddinxveen
18	Kamercommissie bezint zich op bijdrage RijnGouwelijk	12.06.2003	Rijn en Gouwe
19	Politiek: bedrijven moeten meebetalen aan RijnGouwelijk	19.06.2003	Rijn en Gouwe
20	Plan voor vier nieuwe stations	19.06.2003	Goudsche Courant
21	Originele oplossing bij storingen RijnGouwelijk	30.07.2003	Weekblad van Waddinxveen
22	'Lightrail doet nu prima z'n werk	28.08.2003	Goudsche Courant
23	Optimisme over RijnGouwelijk Provincie vraagt kabinet dringend om 155 miljoen euro	30.08.2003	Rijn en Gouwe
24	Zuid-Holland trekt knip voor openbaar vervoer	02.09.2003	Algemeen Dagblad
25	Rijksbijdrage sneltram pas in najaar bekend	17.09.2003	Rijn en Gouwe
26	Rijksbijdrage aan sneltram dit najaar bekend	18.09.2003	Rijn en Gouwe
27	Provincie bepleit uitbouw proef met lightrail	24.09.2003	Weekblad van Waddinxveen
28	Minder storingen bij sneltram Zuid-Holland 'niet ontevreden' over proef	26.09.2003	Rijn en Gouwe
29	Minder storingen bij sneltram	27.09.2003	Rijn en Gouwe
30	RijnGouwelijk	10.10.2003	Staatscourant
31	Organisaties pleiten bij Kamerleden voor komst RijnGouwelijk	16.10.2003	Rijn en Gouwe
32	Organisaties pleiten voor RijnGouwelijk	17.10.2003	Rijn en Gouwe
33	'Gemeenten moeten 35 miljoen betalen aan lightrail'	18.10.2003	Rijn en Gouwe
34	Provincie kiest trace RijnGouwelijk	23.10.2003	Rijn en Gouwe
35	Provincie wil sneltrams zelf exploiteren	30.10.2003	Haagsche Courant
36	Snelle tram met een slakkengang	01.11.2003	Goudsche Courant
37	Provincie voelt wel wat voor treindienst	04.11.2003	Rijn en Gouwe
38	'Huidig plan is goedkoopste versie RijnGouwelijk	07.11.2003	Staatscourant
39	Dertig miljoen voor A4, treintunnel en sneltram	13.11.2003	Haagsche Courant
40	Norder geeft uitleg over financiering sneltram	19.11.2003	Rijn en Gouwe
41	Stremming sneltram	28.11.2003	Rijn en Gouwe
42	Reizigers geven voorkeur aan lightrail	28.11.2003	Algemeen Dagblad
43	Treinpassagier reist liever met lightrail	28.11.2003	Reformatorisch Dagblad
44	Reizigers blij met sneltram 'Lightrail rijdt sneller en beter over korte afstanden'	28.11.2003	Rijn en Gouwe
45	Lightrailvoertuigen hebben voorkeur van treinreizigers	29.11.2003	Cobouw
46	Veel nieuwbouw langs RijnGouwelijk Zelfs heel nieuw dorp aan westkant Hazerswoude-Rijndijk	04.12.2003	Rijn en Gouwe
27	Ruimte voor hoogbouw Provincie In Waddinxveen plaats voor 4000 woningen	04.12.2003	Rijn en Gouwe
28	Onduidelijkheid over hoogte rijksbijdrage RijnGouwelijk	09.12.2003	Rijn en Gouwe
29	Duidelijkheid over lightrail in februari	16.12.2003	Rijn en Gouwe
50	Katwijk wil zuidvariant lightrail	15.01.2004	Reformatorisch Dagblad

51	Tenminste 60 miljoen van rijk Overleg volgt over resterende 100 miljoen voor RijnGouwelijn	19.01.2004	Rijn en Gouwe
52	Provincie schrapt bedrijventerrein Groenendijk wordt bestemd voor woningbouw en groen	21.01.2004	Rijn en Gouwe
53	Provincie koppelt bouw huizen aan light-rail Tienduizend woningen extra in kernen van gemeenten aan Rijn-Gouwelijn	23.01.2004	Cobouw
54	De hoge prijs van de RijnGouwelijn	24.01.2004	Rijn en Gouwe
55	Provincie: 10.000 extra huizen in Groene Hart	27.01.2004	Reformatorisch Dagblad
56	Gouda orienteerd zich op Alphen'Waddinxveen: gezamenlijk optreden gemeenten nodig	13.02.2004	Rijn en Gouwe
57	Alphen en Gouda moeten meer samen optrekken	14.02.2004	Rijn en Gouwe
58	'Alle dorpen moeten een beetje groeien'	27.02.2004	Goudsche Courant
59	Makkelijk overstappen naar RijnGouwelijn	03.03.2004	Rijn en Gouwe
60	Katwijk werkt aan veiliger boulevard	04.03.2004	Cobouw
61	RijnGouwelijn voorbeeldproject Provincie doet voordracht bij ministerie van VROM	12.03.2004	Rijn en Gouwe
62	VVD: aanbod aan minister voortijdig	20.03.2004	Rijn en Gouwe
63	'Natuur mag in nota Ruimte geen sluitpost worden'	20.03.2004	Rijn en Gouwe
64	'Bedrijfsleven moet zeker meebetalen'	23.03.2004	Goudsche Courant
65	Boskoop: eigen plan parklaan Gemeente negeert 'belachelijke'visie provincie Zuid-Holland	26.03.2004	Rijn en Gouwe
66	Minister wijst bouwplekken aan	26.03.2004	Rijn en Gouwe
67	Stapje verder in aanleg RijnGouwelijn	29.03.2004	Rijn en Gouwe
68	'Rijk heeft te weinig oog voor openbaar vervoer'	07.04.2004	Rijn en Gouwe
69	Eerst goede voorzieningen, dan pas huizen bouwen	09.04.2004	Rijn en Gouwe
70	Eerst goed vervoer, dan pas bouwen	14.04.2004	Rijn en Gouwe
71	RijnGouwelijn kost Boskoop miljoen euro's extra	30.04.2004	Rijn en Gouwe
72	Provincie wil meer bouwen langs spoor	01.05.2004	Rotterdams Dagblad
73	Halte RijnGouwelijn toch aan Leidsche Schouw	05.05.2004	Rijn en Gouwe
74	Financiering RGL half juni rond	06.05.2004	Rijn en Gouwe
75	'Provincie wil te veel woningen' Rijnwoude vindt plan niet in te passen in RijnGouwezone	06.05.2004	Rijn en Gouwe
76	Rijksbijdrage voor 'Voorbeeldproject' RijnGouwezone niet zeker	11.05.2004	Rijn en Gouwe
77	NS deelt spoornet	18.05.2004	Rijn en Gouwe
78	Realisering RijnGouwelijn nog steeds onduidelijk	19.05.2004	Staatscourant
79	Twijfels over RijnGouwelijn	19.05.2004	Rijn en Gouwe
80	Nog geen afspraken lightrail	19.05.2004	Rijn en Gouwe
81	Provincie 'bloedserieus' over openhouden Groen Hart	21.05.2004	Rijn en Gouwe
82	Woningbouw rond RijnGouwelijn óverstijgt lokale behoefte'	22.05.2004	Rijn en Gouwe
83	RijnGouwelijn had er al lang kunnen liggen	07.06.2004	Goudsche Courant
84	Sneltramtrace op niveau van maaiveld	23.06.2004	Goudsche Courant
85	RijnGouwelijn 'op straatniveau' Nieuw spoor nodig tussen Rijsselseweg en Jamessingel	26.06.2004	Rijn en Gouwe
86	Inpassing sneltram in steden staat centraal tijdens studiereis	27.07.2004	Rijn en Gouwe
87	Rover waarschuwt NS	30.07.2004	Rijn en Gouwe
88	Sprinterlijnen blijven voorlopig nog een jaartje bestaan	31.07.2004	Haagsche Courant
89	Ritten lightrail geschrapt vanwege gebrek aan personeel	10.08.2004	Rijn en Gouwe
90	NS halveren tijdelijk dienstregelingen lightrail	10.08.2004	Goudsche Courant
91	Kamervragen van SP over lightrail	10.08.2004	Goudsche Courant

92	'Halte sneltram is nodig voor woonwijk'	24.08.2004	Goudsche Courant
93	Nieuwe trams op oud spoor Gouda-Leiden	31.08.2004	Trouw
94	Akkoord over aanleg Rijn-Gouwelijn	31.08.2004	Cobouw
95	Provincie en Rijk eens over RijnGouwelijn	31.08.2004	Staatscourant
96	Rijk betaalt mee aan RijnGouwelijn	31.08.2004	Rijn en Gouwe
97	Voorlopig geen geld voor westtak Gedeputeerde Norder: noodzaak bewijzen	31.08.2004	Rijn en Gouwe
98	Gemeenten 'buitengewoon blij'	31.08.2004	Rijn en Gouwe
99	Akkoord over aanleg snelle tram	31.08.2004	Goudsche Courant
100	Dubbel spoor voor RijnGouwelijn	31.08.2004	Goudsche Courant
101	Rijngouwelijn als ruggengraat	01.09.2004	Cobouw
102	Wat moeten we precies met de RijnGouwelijn?	01.09.2004	Rijn en Gouwe
103	RijnGouwelijn langs Goudse binnenstad	01.09.2004	Goudsche Courant
104	Akkoord over RijnGouwelijn komt als een verrassing	01.09.2004	Goudsche Courant
105	RijnGouwelijn, voor 'n gespierde, tevreden en deugdzame bevolking	04.09.2004	Rijn en Gouwe
106	Kosten RijnGouwelijn voor Alphen nog niet duidelijk	08.09.2004	Rijn en Gouwe
107	Onderzoek naar verlenging RijnGouwelijn Mogelijk haltes bij ziekenhuis en Stolwijkersluis	09.09.2004	Rijn en Gouwe
108	Onderzoek naar RijnGouwelijn	09.09.2004	Goudsche Courant
109	Bijdrage voor aan RijnGouwelijn	15.09.2004	Goudsche Courant
110	Doortrekken lightrail onzalig plan	17.09.2004	Goudsche Courant
111	RijnGouwelijn	17.09.2004	Rijn en Gouwe
112	Geen verrassingen voor Goene Hart in Miljoenennota	22.09.2004	Rijn en Gouwe
113	'Lightrail richting Schiphol'	21.10.2004	Goudsche Courant
114	'Bijdrage aan spoor te hoog' Rijnwoude stelt grenzen aan kosten RijnGouwelijn	22.10.2004	Rijn en Gouwe
115	Oplossingen verkeersproblemen in Oude-Rijnzone	23.10.2004	De Dortenaar
116	Twist over bijdrage sneltram Boskoopse politiek oordeelt hard over provincie	31.10.2004	Rijn en Gouwe
117	De trein mag wat kosten - en het groen?	04.12.2004	Rijn en Gouwe
118	Proef 'sneltram' met twee jaar verlengd	14.12.2004	Goudsche Courant
119	Sneltram blijft voorlopig	15.12.2004	Rijn en Gouwe
120	Sneltram blijft voorlopig	16.12.2004	Rijn en Gouwe
121	Nieuw plan voor parklaan grote villa's geschrapt ten gunste van groter aantal woningen	23.12.2004	Rijn en Gouwe
122	Nieuwe studie naar route Gouda-Alphen	31.12.2004	Goudsche Courant
123	Nieuwe kansen voor light-rail	05.01.2005	Weekblad van Waddinxveen
124	Vaak storingen RijnGouwelijn afgelopen maanden geregeld vertragingen en treinuitval	28.01.2005	Rijn en Gouwe
125	Jeltje en het groeiend verzet in Leiden tegen de RijnGouwelijn	08.02.2005	Staatscourant
126	Provincie gaat spoor exploiteren	09.02.2005	Haagsche Courant
127	Sneltram in 2007 weer naar provincie	09.02.2005	Goudsche Courant
128	Zuid-Holland koopt spoorlijnen	10.02.2005	Nederlands Dagblad
129	Provincie sneller eigenaar spoorlijnen	10.02.2005	Rotterdams Dagblad
130	Provinciale trein geen primeur	15.02.2005	Goudsche Courant
131	Metamorfose Gouda in 2007 Kantoorbouw en verlegging Burgemeester Jammessingel haalbaar	22.04.2005	Rijn en Gouwe
132	Sneltramtrace op niveau van Maaiveld	22.04.2005	Goudsche Courant
133	Extra haltes voor RijnGouwelijn	23.04.2005	Rijn en Gouwe
134	Sneltram kost Boskoop 1,2 mln Waddinxveen en Leiden betalen meest aab RijnGouwelijn-oost	27.04.2005	Rijn en Gouwe
135	Sneltram dwars door Leiden 'te gevaarlijk'	03.05.2005	Rijn en Gouwe

136	Meer geld nodig voor randweg en rail	04.05.2005	Goudsche Courant
137	Leidsche sneltram rijdt de fietser de stad uit	07.05.2005	NRC Handelsblad
138	Westelijk deel RijnGouwelijn in problemen	12.05.2005	Goudsche Courant
139	Afspraken over bijdragen aan sneltram zwart op wit	21.05.2005	De Dortenaar
140	'Meer reizigers met RijnGouwelijn'	27.05.2005	Rijn en Gouwe
141	Akkoord sneltram en rondweg	27.05.2005	Goudsche Courant
142	Beperkte RijnGouwelijn speelt quitte	28.05.2005	Rijn en Gouwe
143	Groen in 't Wout gelooft heilig in RijnGouwelijn	02.06.2005	Rijn en Gouwe
144	Verdeling miljoenen RijnGouwelijn Oost	13.06.2005	Goudsche Courant
145	Kosten sneltram Gouda-Leiden vallen hoger uit	15.06.2005	Staatscourant
146	SGP/CU Z-Holland wil alternatief RijnGouwelijn	15.06.2005	Reformatorisch Dagblad
147	Tientallen miljoenen extra nodig voor sneltram	16.06.2005	Rijn en Gouwe
148	Sneltrams aan de kant door reeks deffecten	16.06.2005	Rijn en Gouwe
149	SP: Lightrail duur voor gemeenten	20.06.2005	Goudsche Courant
150	Rijnwoude sceptisch over tram Gemeenteraad niet overtuigd van deelname RijnGouwelijn	21.06.2005	Rijn en Gouwe
151	Van Nieuwenhoven: Rijnwoude betaalt niet te veel voor RijnGouwelijn	22.06.2005	Rijn en Gouwe
152	Rijngouwelijn kost 'slechts' 250 miljoen	23.06.2005	Rijn en Gouwe
153	'Financiële risico's sneltram beperken'	23.06.2005	Goudsche Courant
154	Toezeggingen over RijnGouwelijn 'Gemeente Rijnwoude betaalt maximaal 3,6 miljoen euro'	28.06.2005	Rijn en Gouwe
155	Concessies voor treindienst	29.06.2005	Goudsche Courant
156	Raad Rijnwoude achter sneltram na pittige discussie	30.06.2005	Rijn en Gouwe
157	Alphen betaalt mee aan RijnGouwelijn	01.07.2005	Rijn en Gouwe
158	Combinatie tram en trein uniek in Nederland	01.07.2005	Rijn en Gouwe
159	Voorwaarde bij 'ja' sneltram Waddinxveen: eerste aanleg randweg goedgekeuren	01.07.2005	Rijn en Gouwe
160	Sprinterlijnen blijven voorlopig nog jaartje bestaan.	31.07.2005	Haagsche Courant

Bijlage 6 Resultatenoverzicht analyse Strategieframe

In deze bijlagen wordt een totaaloverzicht gepresenteerd van alle geregistreerde indicatoren van het strategieframe. De resultaten zijn per case weergegeven. Het getal in haakjes achter de zinnen refereert aan het nummer van de case.

Totaaloverzicht resultaten strategieframe case kustwering

Strategie 2 De taal van oorlog, spel en competitie

- “Daartegen rees al protest van bootbezitters, die vreesden dat hun vaartuig met zo’n jetstraal de haven uit zouden vliegen.” (18)
- “Maar telkens laaide het verzet op. De kust moest niet worden opgeofferd aan stedelijke uitbreidingsdrang die mede gevoed werd door commerciële belangen, was de teneur.” (32)
- “Provincie Zuid-Holland luidt de *noodklok* over de zwakke plekken in de kust bij onder meer Scheveningen, Katwijk, Noordwijk en de kop van Goeree.” (94)
- “Zij ondersteunden daarmee een brandbrief die Zuid-Holland in mei verstuurde aan staatssecretaris Schultz van Haegen over het dreigend geldgebrek.” (117)
- “Hoe grensverleggend deze variant van het plan van Waterman ook was, kosten (2,8 miljard euro), onbegrip en breed maatschappelijk verzet maakten dat ook deze in de ambtelijke bureaulades verdween.” (121)

Strategie 3 Daden van politici voor het versterken of verbeteren van publieke steun

- “Het kan niet zo zijn, schrijft Franssen, dat de provincie en de kustgemeenten nu in hoog tempo plannen afronden, waarna die plannen bij gebrek aan geld op de plank blijven liggen. *Dat is schadelijk voor de geloofwaardigheid* van de betrokken overheden, vinden Gedeputeerde Staten.” (23)

Strategie 4 Presentatie en stijl van politici

- “Schokking zegt dat hij *al vanaf het voorjaar probeert* om voor de snelle bodemdaling *de aandacht te krijgen van provincies... tot nu toe heb ik geen reactie gekregen.*”(6)
- “Maar daarover kwam deze week een korzelige brief van de provincie Zuid-Holland, die eerst overleg verlangt.” (18)
- “Maar het Rijk heeft het eerste beetje geld pas beschikbaar in 2010, en het grote geld komt pas vanaf 2017. Dat is geen goede zaak, want wij hebben veel zorgen over de veiligheid van de kust.” (19)
- “Het rijk echter, zo heeft zij [Dwarshuis] begrepen heeft vanaf 2010 slechts 30 miljoen euro per jaar gereserveerd voor de kustversterking. Pas vanaf 2017 wordt ongeveer 106 miljoen euro per jaar uitgetrokken. Dwarshuis: ‘het kan toch niet zo zijn dat wij ons nu haasten met plannen voor kustversterking, en dat die vervolgens niet kunnen worden uitgevoerd omdat er geen geld op de plank blijkt te liggen’. “(19)
- “In 2007 hebben wij onze plannen klaar en dan willen we ook zo gauw mogelijk aan de slag. Maar het rijk heeft het eerste beetje geld pas beschikbaar in 2010 en het echte grote geld komt pas vanaf 2017. Dat is geen goede zaak, want wij hebben veel zorgen over de veiligheid van de kust, zegt gedeputeerde L. Dwarshuis.” (21)

- “Dwarshuis: ‘het kan toch niet zo zijn dat wij ons nu haasten met plannen voor kustversterking, en dat die vervolgens niet kunnen worden uitgevoerd omdat er geen geld op de plank blijkt te liggen’.” (21)
- “GS vinden dat Schultz onverantwoorde keuzes maakt bij het verdelen van geld voor Waterstaat.” (23)
- “Juist op aandringen van staatssecretaris Schultz, laat de Noordwijkse wethouder Barnhoor weten. Dat lijkt wat tegenstrijdig. Als er geen geld is om plannen uit te voeren, hebben de gemeenten nu ook niets aan geld voor onderzoek, luidt de sceptische reactie van Barnhoorn.” (23)
- “Maar dan moeten wij nu wel geld van staatssecretaris Schultz krijgen, klaagt de Zuid-Hollandse gedeputeerde. Wij willen in 2007 de eerste spade in de grond steken voor de herstelwerkzaamheden, maar de bewindsvrouw heeft daarvoor op haar begroting pas in 2017 geld gereserveerd. Dat is natuurlijk veel te laat.” (94)
- “In 2007 zijn de plannen klaar, maar het rijk heeft nog geen geld beschikbaar voor de uitvoering daarvan, aldus een voorlichter van de provincie. De financiering moet nu echt geregeld worden, vandaar die brief. Commissaris Franssen van Zuid-Holland schreef eerder al een brief naar de staatssecretaris met het verzoek om geld. Toen liet Schultz weten dat pas vanaf 2017 jaarlijks honderd miljoen euro beschikbaar is.” (97)
- “De uitvoering van deze voorstellen moet in 2007 echt beginnen, maar het Rijk heeft pas vanaf 2010 geld gereserveerd.” (117)
- “Deze sombermannen berekenen dat zo’n ramo honderden miljoenen euro’s zal kosten. En ze zeggen: doe wat! Voorkomen is beter dan genezen. Wat doet de provincie, wat doet Rijkswaterstaat, wat doen de gemeenten, wat doet de Tweede Kamer?” (121)
- “Die *angst bij politici* dat dit een van die nationale megaprojecten wordt waaraan wel een kop, maar geen financiële staart zit. *En die angst maakt besluitvorming stroperig. Totdat er, God verhoede, die ramp komt. En daarna onontkoombaar een parlementaire enquête waarom het zo lang heeft geduurd*.” (121)
- “De bewoners van Scheveningen *verwijten de gemeente Den Haag dat zij onzichtbaar is* bij de plannenmakerij voor de versterking van de kust”. Dit is een verwijt van de bewoners van Scheveningen aan de gemeente Den Haag. De ongeruste Scheveningers vinden dat Den Haag zich laat aftroeven door het Hoogheemraadschap Delftland en de provincie Zuid-Holland” (210)

Totaaloverzicht resultaten case herindeling Hoeksche Waard

Strategie 1 *Winnen en verliezen*

- “Gedeputeerde M. Norder (PvdA), die de herindeling in zijn portefeuille heeft, stelde begin juli dat dit voor hem geen optie is: *‘alles of niets’* was zijn devies.”

Strategie 2 *De taal van oorlog, spel en competitie*

- “De klankbordgroep, waarin verontruste *eilandbewoners zich verzetten tegen de herindeling*, voelt zich door de provincie behandeld als een klein kind.” (3)
- “De streek heeft zich daar steeds tegen *verzet*.” (5)
- “Volgens *tegenstanders* van de gemeentelijke herindeling worden er door de provincie fouten gemaakt bij het onderzoek dat nu wordt uitgevoerd.” (6)
- “*In het hol van de leeuw*. Zo werd het bezoek van Franssen aan de Hoeksche Waard gistermiddag door een aantal aanwezigen getypeerd.” (7)
- “De standpuntbepaling van de Hoeksche Waard was alleen altijd zeer defensief en nooit offensief.” (7)
- “Franssen biedt Hoeksche Waard geen enkele hoop ‘eiland wordt vanzelf overlooptgebied’.” (8)
- “Provincie heeft Hoeksche Waard *de oorlog verklaard*” (13)
- “HWL en PvdA nemen gedeputeerde *onder vuur*” (13)

- “Kieviet sprak op een partijbijeenkomst van de Partij van de Arbeid in de Vijf Schelpen in Mijnsheerenland, waar zo’n zestig mensen hoorden hoe PvdA gedeputeerde M. Norder *de plannen verdedigde* met een beroep op het belang van werkgelegenheid en Zuid-Hollandse solidariteit.” (13)
- “De *jacht* op de Hoeksche Waard is kennelijk geopend” (13)
- “Norder kreeg gisteravond overigens niet alleen kritiek van HWL. Ook door zijn partijgenoten uit de streek werd hij zwaar onder vuur genomen.” (13)
- “Er zijn zeer weinig voorbeelden van in Nederland. Het moet geen noodverband worden. Het moet echt functioneren en een constructie zijn die tot oplossingen leidt.” (17)
- “*Inwoners Hoeksche Waard in opstand*; Provincie maakt fusie vandaag officieel bekend” (25)
- “Rotterdam en Dordrecht, die beiden kampen met enorm ruimtegebrek, doen al jaren vergeefse pogingen om de Hoeksche Waard te bewegen mee te werken aan de komst van bedrijven.” (25)
- “In het coalitieakkoord is de Hoeksche Waard als een stuk oud vuil verhandeld en daar komen we tegen in het geweer, zegt Kwakernaat” (25)
- “Hij liet zich tijdens een informele bijeenkomst ontvallen dat de herindeling dan ook doorgaat en dat de bewonders er goed aan zouden doen om hun *verzet te staken*.” (25)
- “Franssen zou volgens H. Kwakernaat van de klankbordgroep bovendien gezegd hebben dat het beter is als de Hoeksche Waard het *verzet tegen die samenvoeging staakt*.” (26)
- “Franssen zou tegen het lid hebben zijn *verzet tegen de herindeling maar beter te kunnen staken*.” (27)
- “H. Kwakernaat, woordvoerder van de Klankbordgroep Hoeksche Waard en *tegenstander* van de samenvoeging, is allerminst verrast.” (30)
- “Teleurstelling en tevredenheid *strijden* om een hoofdrol.” (31)
- “Dat vind ik een hele *defensieve* redenering” (31)
- “De eerste burger vindt wel dat GS erg gemakkelijk voorbij gaan aan de *tegenstand onder de bevolking* van de Hoeksche Waard.” (31)
- “Volgens de provincie is de Hoeksche Waard gebaat bij een fusie, omdat anders het risico bestaat dat de afzonderlijke gemeenten *tegen elkaar worden uitgespeeld*.” (32)
- “De inwoners van het Zuid-Hollandse eiland, van wie tachtig procent *faliekant tegen* samenvoeging is, mogen zich in november uitspreken tijdens een volksraadpleging over de fusieplannen” (32)
- “Bij GS vallen blijkbaar telkens de momenten op waarbij de Hoeksche Waard zich ‘*defensief*’ gedraagt, zoals zij dat zien.” (44)
- “Het is echter nog geenszins een *gelopen race*, meent hij.” (44)
- “Maar ik begrijp de tegenstand wel.” (44)
- “Ook Comstrijen kampte na de fusie tussen Klaaswaal en Numansdorp met aparte culturen.” (44)
- “Klankbordgroep zet strijd tegen herindeling voort.” (45)
- “*De strijd* tegen het besluit van de provincie om van de Hoeksche Waard één gemeente te maken *is nog niet gestreden*. Sterker nog, hij begint pas” (45)
- “Alleen gaan we geen tunnels blokkeren of onszelf ergens aan vastketenen.” (45)
- “Het bezwaar dat wordt ingediend zal zich op verschillende punten van het omstreden besluit richten. Er zijn een paar onderdelen waar we *gaten gaan schieten*’ zegt Kwakernaat.” (45)
- “De provincie probeert ons gewoon *een rad* voor de ogen te draaien.” (45)
- “De gemeenten konden maar *moeilijk een vuist maken*.” (46)
- “Dat kan nog voor problemen zorgen, verwacht hij. Zeker gezien *de onderlinge strijd* tussen de dorpen.” (46)
- “Maar *de strijd is nog niet gestreden*, weet Dorst. ‘Die komt nu pas goed los.’” (46)
- “Zelf *streed* de 75-jarige Overwater als statenlid in 1984 tegen een grootschalige herindeling.” (46)
- “Ruimteclaims voor bedrijfsterreinen en glastuinbouw, infrastructurele projecten, landbouw en natuurontwikkelingen strijden om voorrang.” (61)

- “Beide partijen zijn voor een herindeling, maar *kampen met ‘dissidenten’ die tegen zijn.*” (65)
- “Bij de financiële kant van een herindeling hebben zowel *voor- als tegenstanders* van een herindeling vraagtekens geplaatst.” (68)
- “Pro-Hoeksche Waard *zet hoog in.*” (73)
- “De *uitslag* speelt een belangrijke rol bij het bepalen van de gemeentelijke standpunten over het provincievoorstel.” (77)
- “De gemeenten hadden tevoren gezegd de uitslag te erkennen als de opkomst op of boven de 30 procent zou liggen.” (78)
- “Toch betekent het massale nee nog niet dat de samenvoeging *van de baan is.*” (78)
- “Provincie *wijkt* nog niet van standpunt.” (85)
- “Een tijger komt alleen, jakhalzen komen met z’n allen en dragen in dit geval een badge. Met die woorden maakte een van de slechts vier Strijenaren, die kwamen opdraven duidelijke dat de leden van de Provinciale Staten zich *in het hol van de leeuw* bevonden.” (97)
- “Commissaris van de Koningin J. Franssen laat echter weten dat dat niet hoeft te betekenen dat herindeling daarmee *van de baan is.*” (98)
- “Groenlinks en ChristenUnie grepen de vergadering aan om duidelijk te maken dat zij al voor de volksraadpleging *tegenstanders* van de herindeling waren.” (100)
- “Maar de provincie vergeet dat ze zelf *de ooievaar is die ons laat schrikken.*” (101)
- “Unaniem *veegde* de raad het herindelingstandpunt van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland *van tafel.*” (102)
- “Gaat de Hoeksche Waard niet *het zinkende schip worden*, waar ik bestuurder van ben.” (102)
- “Van de argumenten die Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland aanvoeren om de zes gemeenten samen te voegen, *bleef weinig heel.*” (103)
- “Met de Hoeksche Waard is het bij de provincie steeds: *roept u maar, nieuwe ronden, nieuwe kansen.*” (103)
- “Nu voor herindeling zijn is *politieke zelfmoord.*” (104)
- “Ik ga niet aan een *dood paard trekken*, aldus de eerste burger.” (104)
- “Dat het bestuur *de afgeschoten optie* nu toch weer van de plank haalt, komt doordat onder de inwoners van de Hoeksche Waard geen enkel draagvlak bestaat voor het bestuurlijk samengaan van de zes gemeenten.” (106)
- “Nu de weerstand zeer groot blijkt te zijn, leggen Gedeputeerde Staten *de bal* weer bij de gemeenten.” (107)
- “Met de varianten die GS daarbij geven, lijkt de *kans van slagen* na het overleg gisteren vooralsnog gering.” (110)
- “In zijn ogen is de *herindelingbal* die GS nu terugspeelt doodgevallen in de Hoeksche Waardse klei.” (113)
- “De *weerstand* tegen de gemeentelijke herindeling op het eiland is zo groot, dat de partij die optie laat varen.” (114)
- “De *kans* op één gemeente wordt klein” (116)
- “GroenLinks en D66 in Provinciale Staten willen Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland *aan de tand voelen* over de herindeling van de Hoeksche Waard.” (119)
- “Waar de oppositie *dacht te kunnen scoren met* een motie tegen een gedwongen herindeling stemde de PvdA gisteren tijdens een vergadering van Provinciale Staten tegen de verwachting in tegen de motie.” (122)
- “Norder besloot *daarop de bal* weer bij gemeenten te leggen.” (122)
- “Eén gemeente niet van de baan.” (123)
- “Maar voorlopig wil PvdA-gedeputeerde Marnix Norder de gemeentebestuurders in de Hoeksche Waard *aan zet laten.*” (123)
- “De Hoeksche Waard *is aan zet*, was het scherpste antwoord dat Norder gaf op een motie van D66 en GroenLinks.” (123)
- “De briefwisseling eindigde eind vorige maand nadat de Hoeksche Waardse bestuurders op hoge poten een brief richting Den Haag stuurden waarin zij de vier toekomstvoorstellen van GS rigoureuus van tafel veegden”. (127)
- “Die menig werd op 12 november vorig jaar de uitslag van de volksraadpleging die over het onderwerp werd gehouden.” (131)

- “De Man zou hebben gezegd de strijd tegen de industrie te hebben opgezegd in ruil voor het voortbestaan van aparte gemeenten op het eiland.” (132)
- “Het instellen van een Commissie Hoeksche Waard (CWH) is voor het eiland het hoogst haalbare in de strijd tegen een herindeling.” (135)
- “Kraaijveld keerde zich tegen de uitspraken van Van der Meer dat de Hoeksche Waard zich laat opjagen door GS.” (138)
- “Hoeksche Waard is een *belegerde vesting*.” (146)
- “Er lijkt er een situatie te ontstaan die het meest doet denken aan de Middeleeuwen. Namelijk: *omsingeld de tegenstander en honger hem uit*. Het heeft er veel weg van dat de Hoeksche Waard *omsingeld is door* de provincie Zuid-Holland.” (146)
- “*Omsingeld de tegenstander en honger hem uit*, lijkt de provincie in de ogen van de klankbord te denken.” (147)
- “Of de gedwongen samenvoeging daarmee van de baan is, is nog de vraag.” (148)
- “Om *onder een gedwongen huwelijk uit te komen* hebben de zes gemeenteraden een samenwerkingsmodel ontwikkeld, waarin een commissie Hoeksche Waard als regionaal besluitvormingsorgaan moet dienen.” (148)
- “Dat is volgens Buitendijk voor een belangrijk deel te voorkomen als de besluiten heel goed worden voorbereid en als B en W het besluit van de Commissie met verve *verdedigen* in de eigen gemeenteraad.” (148)
- “Herindeling van de Hoeksche Waard van de baan.” (158) (160)
- “Hoeksche Waard gered van herindeling.” (162)
- “Ideeën om tot twee of zelfs tot één gemeente te komen stuiten echter op grote weerstand. Met name Strijen en Korendijk verzetten zich heftig.” (162)
- “Dit sluit aan op de meningen binnen de Hoeksche Waard. Als je nu door zou zetten, zou je te ver voor de troepen uitlopen.” (162)
- “Grote herindeling is van de baan; Hoeksche Waard.” (163)

Strategie 3 Daden van politici voor het versterken of verbeteren van publieke steun

- “Hij heeft ook met verbazing gelezen hoe de provincie de uitkomst van een onderzoek onder de Hoeksche Waarders in eigen voordeel heeft weten uit te leggen. Volgens de provincie sluit samenvoeging ook aan bij oriëntatiepatronen van de burgers.” (44)
- “Deze conclusie [van de provincie] is echter een lachertje, meent Kwakernaat. Ze schrijven hetzelfde maar leggen de klemtoon verkeerd. Ze leggen het uit in hun voordeel, terwijl er heel wat anders werd bedoeld.” (44)
- “Maar we hebben het ontbreken van het draagvlak bij de bevolking en de gemeenten laten prevaleren. Niet alleen het hogere percentage dat tegen stemde gaf voor ons de doorslag. Het is de combinatie met de hoge opkomst.” (115)

Strategie 4 Presentatie en stijl van politici

- “De Klankbordgroep Herindeling Hoeksche Waard zet vraagtekens bij de werkwijze van de provincie. Zo stelt zij in een brief dat de onderzoeken die de instantie uitvoert, gestuurd worden ‘waarbij de uitkomst voor de provincie bij voorbaat al vast lijkt te staan’.” (2)
- “De klankbordgroep vraagt de inwoners van de Hoeksche Waard dan ook alert te zijn als ze worden gebeld en ‘zich goed te realiseren dat de vraagstelling subjectief kan zijn’.” (2)
- “Ze [de provincie] wandelen over ons heen en dan heeft praten geen zin meer.” (2)
- “De herindeling is een provinciaal feestje, dus laten we dat [de herindeling] aan haar over.” (3)
- “De klankbordgroep gaat er van uit dat de provincie de gemeenten niet serieus neemt.” (3)
- “De klankbordgroep, waarin verontruste *eilandbewoners zich verzetten tegen* de herindeling, voelt zich door de provincie behandeld als een klein kind.” (3)
- “De groep (de klankbordgroep) had graag mee willen praten over de vragen die gesteld zouden moeten worden, maar werd volgens woordvoerder H. Kwakernaat aan het lijntje gehouden.” (3)

- "Hij is bang dat de vragen zo gesteld worden dat antwoorden al snel ten gunste van herindeling uitvallen. Daar wil hij de bevolking tegen waarschuwen: Het onderzoek wordt gestuurd naar een door de provincie gewenste uitkomst. We roepen iedereen op om alert te zijn en zich goed te realiseren dat de vraagstelling subjectief kan zijn." (3)
- "Provincie aast op Hoeksche Waard voor Stedelijke behoeften Rotterdam en Drechtsteden." (4)
- "De inhoud van het nieuwe coalitieakkoord van de provincie, dat eind vorige maand werd gepresenteerd, is volgens de klankbordgroep het bewijs dat de provincie een ander doel voor ogen heeft met de herindeling. In dat programma van PvdA, CDA en VVD wordt geaast op de nog lege ruimte in de Hoeksche Waard." (6)
- "En dat is het ware gezicht van de provincie. Men heeft de Hoeksche Waard nodig voor goedkope grond." (6)
- "Volgens Kieviet bewijst de provincie een bijzonder ongeloofwaardige gesprekspartner te zijn." (13)
- "Maar plotseling verandert de provincie van mening." (13)
- "Dat de provincie nu al weer terug wil komen op de plannen die ze samen met de streek maakte, heeft volgens Kieviet nog een ongewenst effect"je kunt toch niet elke paar jaar een plan voor de komende 25, 30 jaar maken. Dat kun je onze organisatie niet aandoen." (13)
- "Volgens haar [statenlid H. Noordzij] heeft de Hoeksche Waard met de provincie een mooi plan gemaakt: 'er is alleen vergeten om naar de burens te kijken'." (13)
- "Na de fusie kan de provincie alle plannen voor de Hoeksche Waard er veel makkelijker doorheen drammen." (25)
- "In het coalitieakkoord [van de provincie] is de Hoeksche Waard als een stuk oud vuil verhandeld en daar komen we tegen in het geweer, zegt Kwakernaat" (25)
- "Van democratische besluitvorming is absoluut geen sprake. Het is tamelijk unfair [van de provincie] om zo'n belangrijke beslissing te nemen, zonder dat daar onder de bevolking voldoende draagvlak voor bestaat." (25)
- "Wie denkt dat het besluit over herindeling van de Hoeksche Waard dinsdag pas genomen wordt, zit er naast. Het staat al lang en breed vast dat het eiland in de toekomst verder gaat als één gemeente. Commissaris van de Koningin J. Franssen heeft dat afgelopen dinsdag in vertrouwen aan een lid van de klankbordgroep Herindeling Hoeksche Waard hebben verteld." (26)
- "Hij [Henk Kwakernaat] vindt het niet kunnen dat Franssen dit nu al rondbazuint, terwijl het College van Gedeputeerde Staten morgen pas met haar visie naar buiten komt. We worden gewoon belazerd door de provincie. Dit is al besloten voordat het feitelijk aan de orde is. Dit getuigt van onbehoorlijk bestuur."(26)
- "Hij [Henk Kwakernaat] hekelt het feit dat de provincie voorbij gaat aan de mening van de inwoners van het eiland." (26)
- "Je begint je toch af te vragen hoe het binnen de provincie gesteld is met democratie? Wij zullen er alles aan doen om dit ondemocratische en alleen politiek onderbouwde beleid aan de kaak te stellen." (26)
- "Bovendien vragen de leden van de groep zich af wat de democratie binnen de provincie Zuid-Holland voorstelt als Franssen, die voorzitter van Gedeputeerde Staten (GS) is, nog voor de vergadering van GS over de herindeling de uitkomst al uit de doeken doet." (27)
- "GS beslist vandaag over de herindeling. Volgens H. Kwakernaat van de Klankbordgroep Herindeling Hoeksche Waard zou het besluit allang vaststaan." (28)
- "Overigens heeft Franssen zich eerder in het openbaar uitgesproken voor één gemeente in de Hoeksche Waard." (28)
- "Gelet op de uitspraken van de provincie in het verleden, waaruit duidelijk dat die voor één gemeente is, hadden we dit wel zien aankomen, vertelt hij [Henk Kwakernaat]. Gedeputeerde Staten krijgt het nog moeilijk want in de Hoeksche Waard ontbreekt het draagvlak. De burgers hebben duidelijk laten weten dat ze één gemeente niet zien zitten." (30)
- "De eerste burger vindt wel dat GS erg makkelijk voorbij gaan aan de tegenstand onder de bevolking van de Hoeksche Waard." (31)

- “Ruim tachtig procent van de Hoeksche Waarders is tegen, vooral omdat het voorstel van de provincie niet is onderbouwd.” (31)
- “Henk Kwakernaat van Klankbordgroep Herindeling Hoeksche Waard noemt het advies ‘het slechtste van de laatste tijd’. De provincie negeert de burgers. Het is politieke onwil dat samenwerking niet mogelijk is.” (34)
- “Uit wettelijk verplicht onderzoek bleek dat 84 procent van de bewoners voor samenwerking, maar tegen een complete samenvoeging is. Die mening wordt nu compleet genegeerd.” (37)
- “Wethouder W.F. Reijnierse van Korendijk is zwaar teleurgesteld. ‘Dit lijkt wel een poging van de provincie om de inwoners nog verder van zich te vervreemden.’ (37)
- “G. Rooimans, de nieuwe streekmanager bij de Ruimtelijke Inrichting Hoeksche Waard (RIHW), vindt dat GS wel heel gemakkelijk aannemen dat de samenwerking tussen de gemeenten niet van de grond komt. Die argumenten vind ik niet zo sterk. Bij GS vallen blijkbaar telkens momenten op waarbij de Hoeksche Waard zich defensief gedraagt, zoals zij dat zien. Dat levert het beeld op dat de Hoeksche Waard niets wil en ook niet goed samenwerkt, terwijl dat twee verschillende dingen zijn.” (44)
- “De provincie voerde dit jaar een draagvlakonderzoek uit onder de bevolking, waaruit onder meer bleek dat een meerderheid voor vergaande -niet vrijblijvende samenwerking was. De provincie draagt de consequenties van dit onderzoek niet.” (44)
- “Je krijgt de indruk dat bij de vorming van het huidige college van GS al bekokstoofd is dat de Hoeksche Waard maar één gemeente moest worden.” (44)
- “Hij heeft ook met verbazing gelezen hoe de provincie de uitkomst van een onderzoek onder de Hoeksche Waarders in eigen voordeel heeft weten uit te leggen. Volgens de provincie sluit samenvoeging ook aan bij oriëntatiepatronen van de burgers.” (44)
- “Deze conclusie [van de provincie] is echter een lachertje, meent Kwakernaat. Ze schrijven hetzelfde maar leggen de klemtoon verkeerd. Ze leggen het uit in hun voordeel, terwijl er heel wat anders werd bedoeld. Het zijn Zuid-Amerikaanse taferelen. De beleidsbepalers luisteren niet naar de bevolking, ze doen gewoon wat ze zelf willen. Dit hele project is een grote farce.” (44)
- “De provincie heeft zich helemaal niets aangetrokken van de uitkomst van de enquête die onder de Hoeksche Waarders is gehouden.” (45)
- “Gedeputeerde Staten heeft de uitkomst gewoon zo’n draai gegeven dat het in hun eigen straatje past.” (45)
- “En dan is er nog de slechte voorlichting van de provincie Zuid-Holland richting de Hoeksche Waarders. De provincie probeert ons gewoon een rad voor de ogen te draaien.” (45)
- “Wethouder zet dubbele pet af”. (48)
- “Het eiland als één gemeente zou volgens GS sterker staan in de onderhandelingen over zaken als grond voor glastuinbouw en voor een bovenregionaal bedrijventerrein. De SP vreest dat er weinig te onderhandelen valt, omdat de provincie en Rotterdam hun plannen toch wel doordrijven.” (58)
- “Het plan van de provincie is volgens hem louter ingegeven door het idee dat de Hoeksche Waard op die manier makkelijker zal meewerken aan plannen voor industrie en glastuinbouw.” (65)
- “Het argument van Gedeputeerde Staten dat de zes niet genoeg samenwerken snijdt dan ook geen hout. De zes werken –overigens in grote saamhorigheid- alleen niet mee aan de provinciale wensen voor industrie en kassenbouw, maar dat is hun goed recht.” (69)
- “Afgezien van de eenmalige kosten is een grote gemeente volgens GS zo efficiënt dat ze voordeliger uit is. Geloofwaardig is dat nauwelijks.” (69)
- “Het lijkt burgemeester Oversier van Binnenmaas onwaarschijnlijk dat de provincie zich iets zal aantrekken van de volksraadpleging.” (85)
- “Een tijger komt alleen, jakhalzen komen met z’n allen en dragen in dit geval een badge. Met die woorden maakte een van de slechts vier Strijenaren, die kwamen opdagen duidelijke dat de leden van de Provinciale Staten zich in het hol van de leeuw bevonden.” (97)

- “Het Comstrijense college wijst de herindeling ook af omdat het vindt dat de argumentatie van GS om te komen tot een herindeling teveel is gestoeld op de eigen wensen van de provincie voor de toekomst van het eiland.” (98)
- “De burger wil niet, maar de provincie kiest niet op basis van een ik vind argument, waarschuwde J. van Sintmaartensdijk.” (100)
- “De raad had gisteravond geen goed woord over voor de plannen van de provincie. Zelfs Van 't Hof gaf toe dat Gedeputeerde Staten buitengewoon ongelukkig geopereerd hadden.” (101)
- “Als we het verhaal van Gedeputeerde Staten lezen, begint de irritatie al op pagina één. Het is een flinterdun verhaal. Ze kakelen als een soort scharrelkippen. Het zijn regenten van de oude politiek: doordouwen met die handel. Ongelofelijk, wat een hovaardij.” (101)
- “Volgens H. Kwakernaat van Strijens belang heeft de provincie boter op het hoofd, als ze beweert dat de zes gemeenten niet genoeg samenwerken: Natuurlijk lijken we wel een beetje op die kruiwagen met kikkers, waar er telkens wel één uitspringt. Maar de provincie vergeet dat ze zelf de ooeivaar is die ons laat schrikken.” (101)
- “De provincie vraagt om argumenten tegen de herindeling. Dat de meerderheid van de bevolking nu ‘nee’ heeft gestemd, moet argument genoeg zijn. Iedere democratisch gekozen bestuurder zou zich dat moeten realiseren.” (102)
- “De liberaal verweet GS gebrek aan visie en omschreef de provincie als een scharrelkip die meekakelt en vervolgens een wonderlijk ei legt. Bij GS zijn nog steeds regenten van oude politiek actief.” (103)
- “Hij erkende dat zijn partij nog altijd voor een herindeling is, maar zich ‘genomen’voelt door GS.” (104)
- “Het is onvoorstelbaar dat Gedeputeerde Staten dat ook niet beseffen. Het heeft er dan ook alle schijn van dat Gedeputeerde Staten een excuus zoeken om de wil van de bevolking en de vijf gemeenteraden naast zich neer te leggen. Het is het goed recht van de provincie om van mening te verschillen met de bevolking en gemeentebesturen. Als democratisch verkozen hoger overheidsorgaan kan en mag het een andere beslissing nemen. Dan moet de provincie daar echter wel recht voor uitkomen.” (107)
- “Maar het algemene gevoel heerst nu dat GS toch een bestuurscommissie doordrukken en zelfs meer dan dat.” (110)
- “De niet-vrijblijvende samenwerking wordt als onhaalbaar bestempeld, omdat de provincie er een lijst van 25 eisen aan heeft toegevoegd waar de gemeenten het over eens moeten worden.” (115)
- “Hij zei dat een brief van GS de Hoeksche Waarders zodanig aan het schrikken had gemaakt, dat de convenantbesprekingen zijn stopgezet.” (115)
- “Het massale ‘nee’ van de Hoeksche Waarders kon immers niet genegeerd worden. Maar nu leggen Gedeputeerde Staten de hete brij weer terug bij de gemeenten, met een kansloze opdracht, aldus PvdA-statenlid M. Duijnker.” (116)
- “CDA- collega R. Scheerder verbaasde zich vooral over de toon van Gedeputeerde Staten (GS) bij de presentatie van de voorwaarden om niet alsnog heringedeeld te worden: het is de bovenmeester die zes kleuters toespreekt. Zo ga je niet met elkaar om.” (116)
- “Nog los van de inhoud vond hij de houding van GS onmogelijk: als je op 25 van de 26 punten aan de voorwaarden hebt voldaan, dan laat je als GS de zaak toch niet stranden.” (116)
- “Veel statenleden vreesden echter dat GS daar juist op uit zou zijn. Dan zouden Gedeputeerde Staten immers de handen in onschuld kunnen wassen, waarna ze toch één gemeente zouden kunnen vormen.” (116)
- “Na lang provinciaal gearzel gaven Gedeputeerde Staten vorig jaar aanzet tot een gedwongen herindeling die tot de vorming van één gemeente zou moeten leiden.” (122)
- “Vooral de lijst van criteria die GS stellen aan de niet vrijblijvende samenwerking, was de politici in het verkeerde keelgat geschoten.” (127)
- “De gedeputeerden hebben wel op onze brief gereageerd, maar hebben vervolgens gezegd alle mogelijkheden open te houden. Wij hadden echt wel wat concretere zaken

- verwacht, maar eigenlijk hebben de gedeputeerden niets nieuws gezegd en dat is teleurstellend.” (127)
- “Ondanks de duidelijke uitslag van toen lieten Gedeputeerde Staten weten niet van plan te zijn om de herindeling zomaar te laten varen.” (131)
  - “Hoe geloofwaardig is de provincie nog als zij moet overgaan tot het schrijven van dit soort brieven, vroeg Riedijk zich af. Kraaijveld sprak gisteravond eveneens van een misplaatste brief, wij hebben gezegd dat GS zo onnodig druk op de ketel zetten en een verkeerd signaal afgeven.” (138)
  - “De provincie verzwakt de belegerde streek van binnenuit door eraan mee te werken dat er geen nieuwe burgemeesters worden benoemd, maar slechts waarnemers.” (146)
  - “Er lijkt er een situatie te ontstaan die het meest doet denken aan de Middeleeuwen. Namelijk: *omsingel de tegenstander en honger hem uit*. Het heeft er veel weg van dat de Hoeksche Waard *omsingeld is door* de provincie Zuid-Holland.” (146)
  - “In een brief hekelt de groep de houding van Gedeputeerde Staten (GS) van Zuid-Holland. Veel inwoners snappen het niet meer, wat gebeurt er allemaal op bestuurlijk gebied in en hoe lang gaat dit zo nog door. Stelt de groep die tegen de herindeling op het eiland is.” (147)
  - “Omsingel de tegenstander en honger hem uit, lijkt de provincie in de ogen van de klankbordgroep te denken.”(147)

Totaaloverzicht resultaten case Rijngouwelijk

Strategie 2 *De taal van oorlog, spel en competitie*

- “Ook nu op *alle fronten* de rijksbudgetten voor nieuwe projecten worden teruggeschroefd, noemt hij de kans op financiering reëel”, “In zijn rapport ‘Provinciale opdrachtgevers rol voor stadsgewestelijk railvervoer’ somt Norder nog wel een groot aantal *voetangels* op” (23)
- “De tram had aanvankelijk *te kampen* met ernstige storingen.” (29)
- “De gedeputeerde wil in elk geval het tramvervoer gaan regelen. De sporen waarover de sneltrams rijden wil hij nog *in handen laten* van het rijk en ProRail laten, vanwege de grote onderhoudsrisico’s.” (35)
- “Gouda *kampt* -net als Alphen- met grote stedenproblemen zoals criminaliteit, infrastructuur en sociale samenhang.” (56)
- “De Parklaan dreigt een groot twistpunt te worden tussen de gemeente en de provincie.” (65)
- “Deze stad moet eveneens flink bouwen maar *kampt* met een gebrekkige verbinding met de Randstad.” (68)
- “Al was het maar omdat tussen Leiden en Alphen eindelijk dubbel spoor wordt aangelegd, waardoor de treinen naar verwachting met veel minder storingen *te kampen* krijgen.” (106)
- “Andere partijen spreken van ‘*chantagepraktijken*’ (CU/SGP) van de provincie of voelen ‘*het mes op de keel*’ (CDA) gezet”. (116)

Strategie 3 *Daden van politici voor het versterken of verbeteren van publieke steun*

- “De woordvoerder concludeert: we zijn niet ontevreden. Ik zeg bewust niet dat we tevreden zijn, want pas na afloop van de tweejarige proef kun je zeggen dat je tevreden bent. Ook heeft die term iets van achteroverleunen. En dat is bepaald niet het geval.” In dit deel van de tekst wordt benadrukt dat de provincie bezig is met hoe zij overkomt, impliciet voor het versterken van de publieke steun.” (28) (29)
- “Daarom moet het provinciebestuur zelf verantwoordelijkheid nemen. ‘*anders zal de provincie nooit voldoende kracht en geloofwaardigheid* kunnen ontwikkelen om de ambities voor beide lijnen waar te maken’.” (35)

Strategie 4 *Presentatie en stijl van politici*

- “Ondertussen spreekt gedeputeerde Norder her en der reizigers aan om namens de provincie excuses aan te bieden voor het ongemak. ‘Ik hoop dat we kunnen laten zien dat we ons uiterste best doen. Ik kan mij de klachten goed voorstellen, ik baal met reizigers mee. Had Norder niet woensdag of donderdag op station Alphen moeten buurten om de echte gedupeerden te spreken?’” (6)
- “Ondanks de bezuinigingswoede van het kabinet heeft gedeputeerde Norder van Zuid-Holland vertrouwen dat de gevraagde 155 miljoen voor de Rijngouwelijk op tafel komt” (23)
- “GS zaten vooral met het gebied tussen Zoeterwoude en Hazerswoude-Rijndijk in hun maag.” (52)
- “Tegelijkertijd moeten B & W afwachten wat de provincie voor het dorp in petto heeft.” (56)
- “De maat voor ons is even vol als we merken dat met het ministerie blijkbaar al afspraken worden gemaakt. Terwijl wij als Provinciale Staten nog helemaal niet hebben besloten of wij woningbouw van die omvang wel willen. Zuid-Holland onderzoekt of 10.000 woningen in de noordwesthoek van de provincie kunnen worden volgebouwd. Maar zoals de gedeputeerden het nu bij Minister Dekker naar voren brengen, lijkt het alsof Zuid-Holland het al met dat aantal eens is, zo licht Huigen toe. En dat gaan een stap te ver. Dit onderwerp ligt heel gevoelig. De Staten worden op deze manier een beetje beetgenomen, vindt zij.” (62)
- “Gemeente negeert ‘belachelijke’ visie provincie Zuid-Holland.” (65)
- “Gedeputeerde staten vinden dat het Rijk in het geval van Zuid-Holland veel te weinig oog heeft voor het openbaar vervoer.” (68)
- “Enkele fracties beklagden zich erover dat de minister maar weinig enthousiast was over de lightrailprojecten in Zuid-Holland en in Limburg. Boelhouwer (PvdA) vond dat Peijs ‘met zuchten en kreunen’ over de plannen praatte.” (79)
- “Gedeputeerde Norder houdt dat voorlopig ‘achter zijn kiezen’. Dat zou de onderhandelingspositie van de provincie natuurlijk verprutsen.” (106)
- “Het CDA is nog stilliger ‘dit krijgen we door de strot geduwd’ zegt CDA’er Binken. De provincie zoekt het maar uit en moet met een goed plan komen. ‘CU/SGP-fractievoorzitter spreekt van chantage, uiting gevend aan de angst dat een ‘nee’ tegen de RGL, ook een nee van de provincie van de plannen van Boskoop met zich mee kan brengen.” (116)
- “Hij vindt dat Waddinxveen is klemgezet door de machtspolitiek van het provinciebestuur.” (159)